

Hämeen linnan tutkimustöiden muistiinpanot

vuodelta 1968

Vuoden 1968 muistiinpanojen sisällysluettelo

Huoneiden 20 ja 40 välipohja,	E-M.Viljo	2 - 5
Huone 21 e, koillisseinä,	R.Knapas	7 - 9
Huone 39, itänurkka,	E-M.Viljo	11 - 13
Huone 39, kaakkoisseinä,	"	15 - 27
Huone 40, kaakkoisseinän ikkuna-aukko,	E-M.Viljo	29 - 33
Huone 41, ikkuna-aukot,	R.Knapas	35 - 44
Huone 42, lounaisseinä,	"	46 - 50
Huone 46,	E-M.Viljo	52 - 67
Huone 46, luoteisseinän ikkuna-aukko,	R.Knapas	69 - 71
Huone 50, lounaisseinän ikkuna,	"	73 - 76
Huone 51, lounaisseinän oviaukko,	"	78 - 84
Huone 51, luoteisseinä,	E-M.Viljo	86 - 91
Huone 51, koillisseinä,	R.Knapas	93 - 99
Huone 51 a,	"	101 - 106
Kaakkoinen esilinna, päävartiorakennuksen pohjakerros, R.Knapas		108 - 109
Kaakkoinen esilinnanpiha, kaivaus päävartiorakennuksen luoteisseinustalla,	R.Knapas	111 - 117
Ulkoinen esilinna, pohjoisosa, viemärikaivaus 1968, R.Knapas		119 - 121

HUONEIDEN 20 JA 40 VÄLIPOHJA

Eeva Maija Viljo

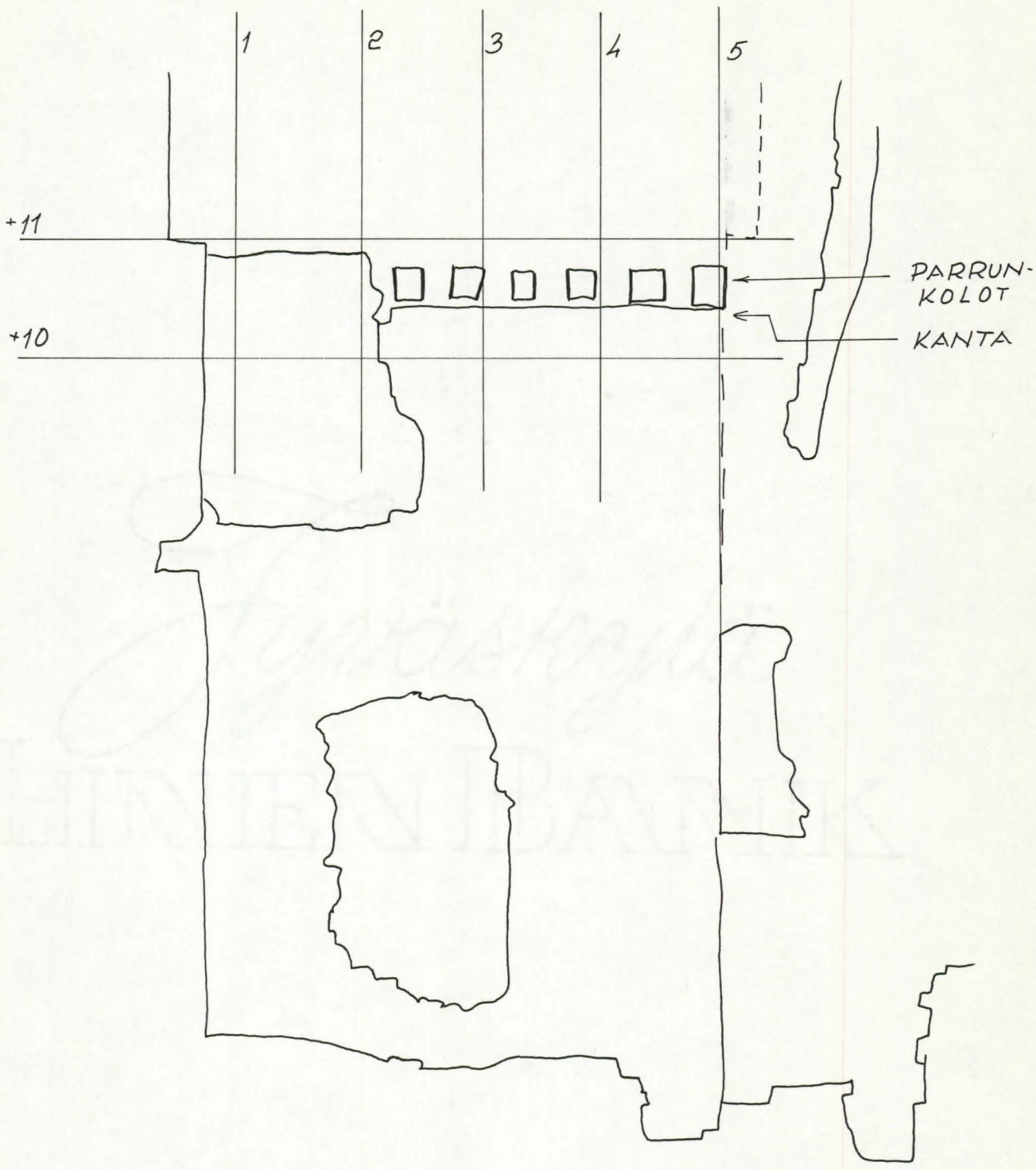
lokakuu 1968

Lokakuu 1968 Huoneiden 20 ja 40 välipohja

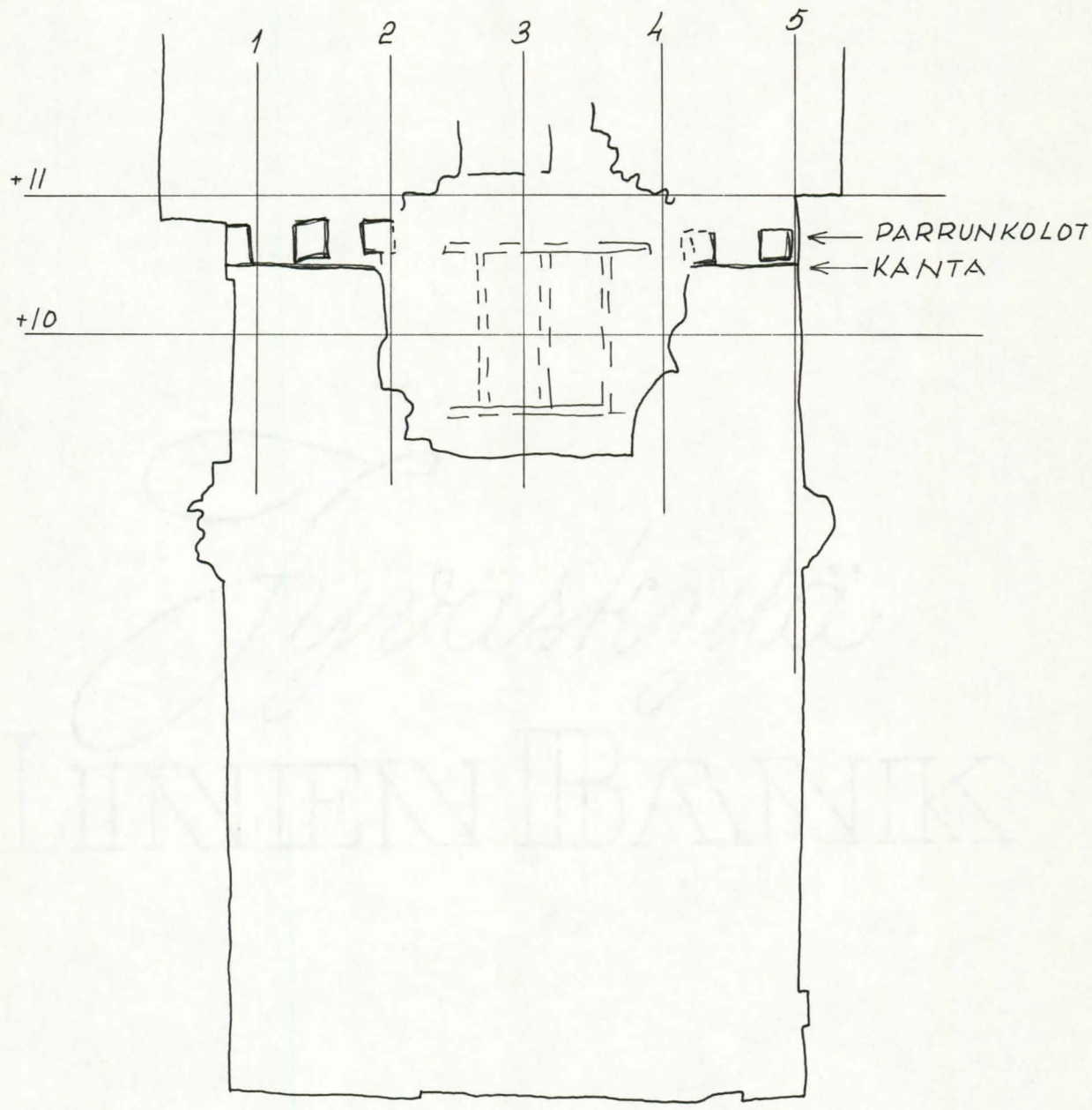
Piirros I Luoteisseinässä oli suunnilleen tasolla 10.45 kanta, joka on kannattanut välipohjaa. Kannan yläpuolella oli rivi parrunkoloja, jäljellä 6 kpl. Parrunkoloista suurimmat olivat suunnilleen 30 x 30 cm; niiden alareunat sijaitsivat noin noin 5 cm kannan yläpuolella. Parrut olivat sijainneet suunnilleen 25-30 cm etäisyydellä toisistaan. Kannan päällä oli laastia, jossa oli suunnassa koillinen-lounainen kulkeneen laudan reunan jälki.

Piirros II Kaakkoisseinän kanta sijaitsi tasolla 10.50. Parrujen päiden jäljistä reu-
nimmaisit olivat vielä tallella. Kannan päällä oli tälläkin seinällä laas-
tia, jossa oli suunnassa koillinen-lounainen kulkeneen laudan reunan jäl-
ki.

Jyväskylän
LEINIKKIN BANK

DIIRROS I
HUONE 20
LUOTEISSEINÄ
1:50
EMV/1968

PIIRROS II
HUONE 20
KAAKKOISSEINÄ
1:50
EMV/1968

Miss

Miss

MEMORANDUM FOR THE RECORD

H U O N E 21 e

Koillisseinä

Rainer Knapas

syyskuu 1968

Huone 21 e

koillisseinä

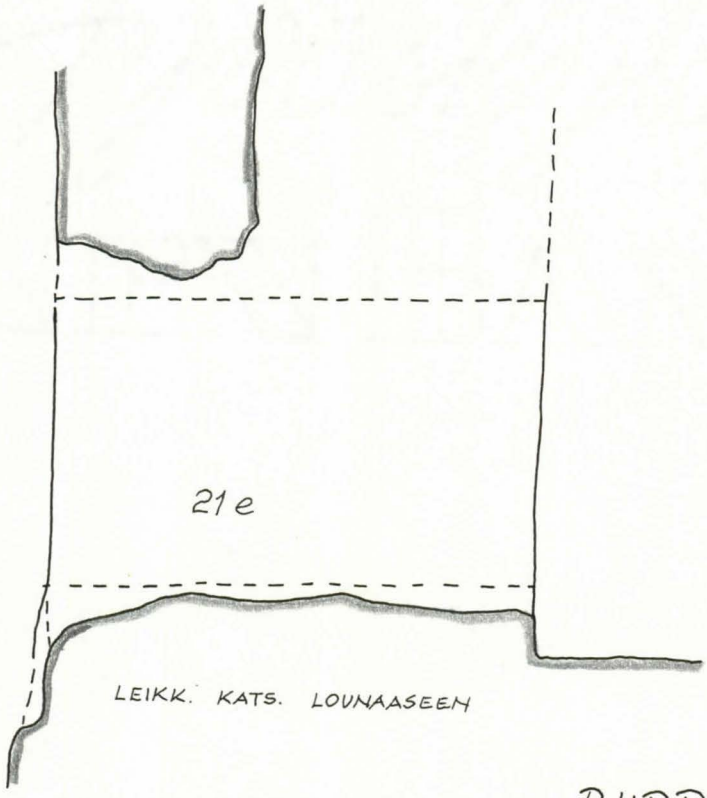
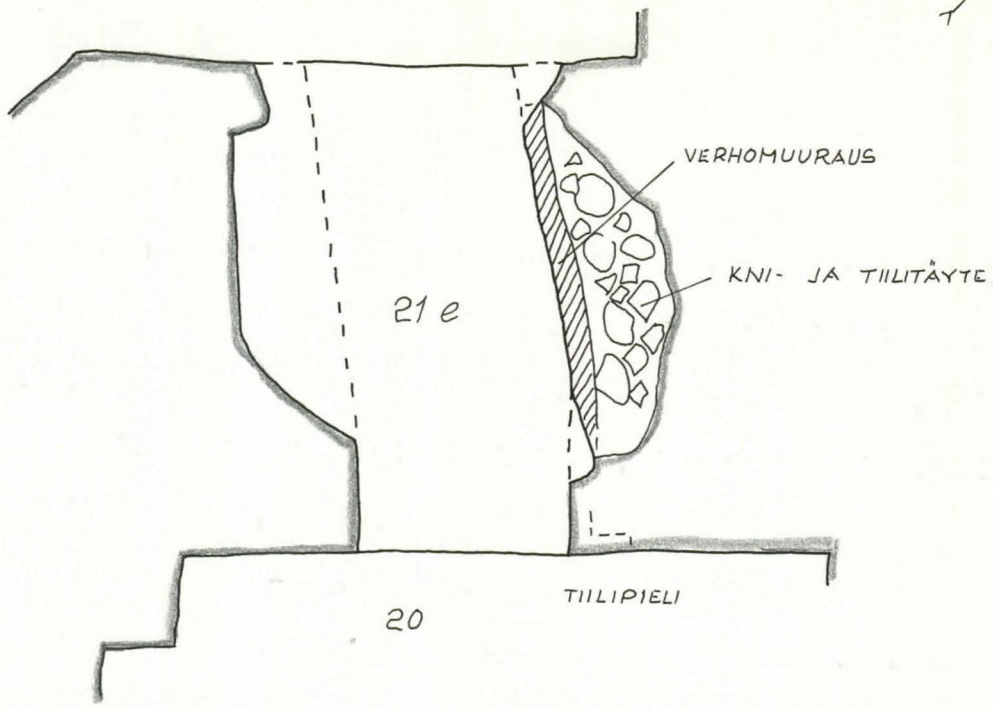
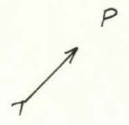
Piirros I

Käytävän 21 e koillisseinästä purettiin syyskuussa v.1968 hiililaastilla muurattu verhomuuraus, joka ulottui käytävän lattian tasosta n. tasoon + 6.50. Muuraukseen oli käytetty etupäässä juoksutiiliä, lähellä huoneen lattiaa oli kuitenkin pari tiilikertaa, jossa oli pelkkiä sidetiiliä.

Tiilimittoja: 32,5 x 14,5 x 8 cm

30 - 32,5 x 14,5 x 8 cm

Verhomuurin takana oli harmaakivimuruuriin murrettu n. 0,5 m syvä ontelo, joka oli täytetty tiilenpuolikkailla ja harmaakivillä (läpimitta n. 10-20 cm), ilman laastia. Täytteessä oli myös yksi ehjä ruodetiili, tavanomaista mallia, yksi osittain rikkinäinen sekä kaksi ruodetiilen osaa. Muurista purettiin noin puolet ja se muurataan uudestaan samansuuntaiseksi ja samankorkuiseksi.

PIIRROS I
 HUONE 21e
 20.9.1968 R.KNAPAS

H U O N E 39

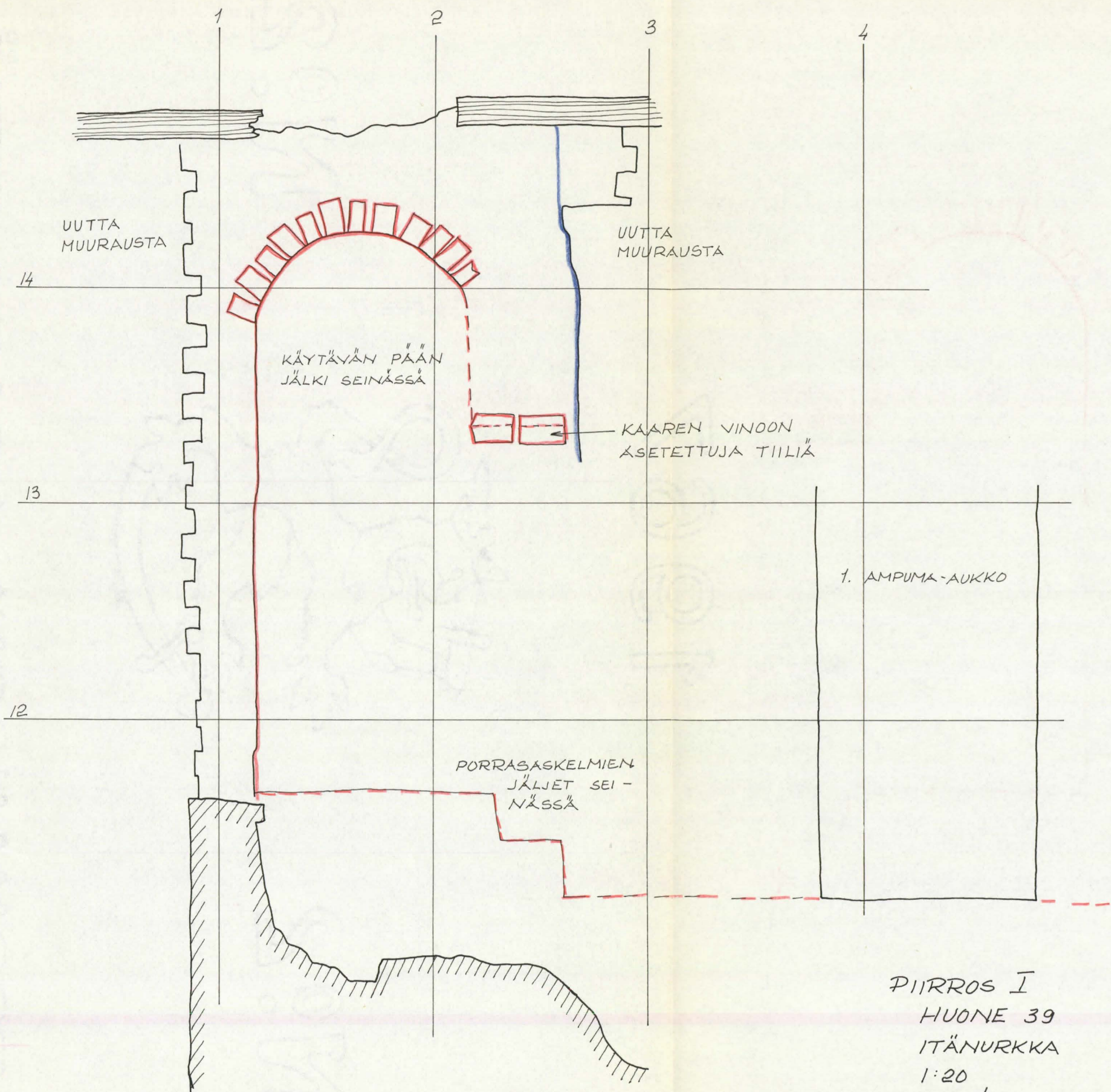
Itänurkka

Maaliskuu, kesäkuu 1968

Eeva Maija Viljo

maaliskuu, Huoneen 39 itänurkka
 kesäkuu 1968
 Heimala Huoneen 39 kaakkoisseinän ampumakäytävään on johtanut huoneen koillispuo-
 1958, H.49 lella sijainnut luode-kaakko suuntainen holvattu käytävä, jonka kaakkois-
 Lilius 16.5. pään jäännökset näkyivät linnan kaakkoisseinässä huoneiden 39 ja 49 väli-
 1960, H.39 seinän kohdalla. Käytävän pää sijoittuu suunnilleen huoneen 39 kaakkois-
 Piirros I seinän luotien 1 ja 2 väliin. Sen pohja on sijainnut tasolla 11.65, hol-
 vin laki suunnilleen tasolla 14.25. Käytävän leveys on ollut noin 1 m. Kos-
 ka ampumakäytävän pohja on sijainnut suunnilleen tasolla 11.20, on käytä-
 vien välillä sijainnut kaksi porrasaskelmaa, joiden jäljet näkyvät huoneen
 39 kaakkoisseinässä. Askelmien kohdalla on laipiossa ollut noin 45 cm le-
 veä kaari, jonka kanta sijaitsee tasolla 13.37. Kaarella ei ole ollut sel-
 vää kantaa. Seinän tiilet on muurattu vinoon alkaen suunnilleen tasolta
 13.28.

Noin 30 cm luodin 3 koillispuolella on seinässä pystysuora raja, jonka mo-
 lemmin puolin sijaitsevat muuraukset eivät ole siteessä toisiinsa. Koska
 Huone 39, huoneen 39 ampuma-aukkojen leikkauksissa ei kuitenkaan ollut muurausrajaa
 kaakkoissei- mainitun rajan alkamiskohdassa, ei voi olla kyseessä eri rakennusvaihe.
 nä, 1968 Seinän rajan koillispuolella on todennäköisesti muurattu ensin, ilman si-
 demuurausta, ja välittömästi sen jälkeen on muurattu seinä rajan lounais-
 puolella.

PIIRROS I
 HUONE 39
 ITÄNURKKA
 1:20
 EMY/1968

WESTERN DISTRICT

1967

1967

H U O N E 39

Kaakkoisseinä

Maaliskuu, toukokuu 1968

Eeva Maija Viljo

- maaliskuu 1968 Huoneen 39 kaakkoisseinän koillisin aukko
Purettiin 1800-luvun ikkunan muuraus. Paljastui keskiaikaisen ampuma-
- Tutkimusmuis-
tiinpanot
1956, 1958 aukon jäännökset. Aukon yläosa oli kokonaan hävinnyt, mutta alhaalla oli jäljellä seinäkomero ja pieliä. Noin 50 cm syvän ja noin 96 cm
- Piirroksat I - IV leveän komeron pohja sijaitsi tasolla 11.18. Komeron pohja oli muurattu etupäässä kivistä joukossa jokunen tiili. Varsinaisen aukon pohja oli hävitetty samoin pielet ulkoseinässä. Komerossa oli punertavapintainen slammaus, jota paikoitellen oli korjattu savilaastirappauksella ja slammauksella.
- Muurissa oli ampuma-aukon kohdalla läpi seinän menevä murros, joka jatkui ylös räystääseen saakka. Huoneen seinäpinta oli rikottu, mutta ilmeni, että suunnilleen tasolla 13.75 oli sijainnut 25-30 cm leveä kieleke, jonka yläpuolella muuri oli tämän verran ohuempi. Seinää oli myöhemmin täytetty ylös asti samanpaksuiseksi savilaasti- ja 1800-luvun muurauksella. Kattotuolia kannatti samaten 1800-luvun muuraus. Muurissa oli läpileikkauksessa havaittavissa useita työsaumoja, mutta seinä näytti ylös asti samalta muurausvaiheelta. Ylimmän osan ohut muuri oli kokonaan tiilistä muurattu. Keskiaikaisen muurin harja on sijainnut suunnilleen tasolla 14.50, mikä nykyään on nähtävissä pelkästään ulkoseinän puolella.
- Tutk.muist. panot 1960, Lilius, Piirros I
- huhtikuu 1968 Huoneen 39 kaakkoisseinän toinen aukko koillisesta
Purettiin 1800-luvun ikkunan muuraus. Paikalla oli sijainnut aukko, jonka lounaispieltä oli hiukan jäljellä tasojen 11 ja 12 välissä. Pohja ja koillispieli olivat kokonaan poissa. Pohja on jäljistä päätellen sijainnut suunnilleen tasolla 11.40 tai tiilikerrosta ylempänä. Tason 11 paikkeilla oli kolme läpi seinän menevää parrunkoloa. Keskimäinen kolo on todennäköisesti sijainnut aukon keskikohdan alapuolella. Viereiset kolot ovat molemmat yhtä kaukana keskimmaisestä kolosta. Koloja on sekundaarisesti suurennettu samoin kuin aukkoa. Aukon yläosasta ei ole säilynyt jälkiä.

Ulkoseinässä on mitä todennäköisimmin sijainnut puurakenteinen pikinokka, johon on päästy aukon kautta ja jonka kannatinparrujen kolot sijaitsevat symmetrisesti aukkoon nähden. Aukossa ei tavattu komeron jälkiä kuten seinän ampuma-aukoissa. Pikinokan aukkoa on suurennettu myöhemmin. 1720-luvun rakennusvaiheessa aukkoa käytettiin tavaroiden nostamiseksi suoraan pihalta.

Kattotuolia tukee savilaasti- ja 1800-luvun muuraus. Muurin ohentuminen suunnilleen tasolla 13.75 näkyy myös tässä aukossa

Piirustus

22:2/32

maaliskuu
1968

Huoneen 39 kaakkoisseinän kolmas aukko koillisesta

Piirroksset

VIII - XI

Puretun 1800-luvun ikkunamuurauksen paikalla on sijainnut samanlainen ampuma-aukko kuin koillisimman aukon kohdalla (katso tätä). Tässäkään aukossa ei ollut jäljellä valoaukon pohjaa tai pieliä. Seinäkomero oli samanlainen kuin koillisimmassa aukossa. Rästääseen asti ulottuvan mureksien läpileikkauksesta ilmeni sama muurin ohentuminen tason 13.75 kohdalla kuin koillisimmassa aukossa. Muurausrajoja ei näkynyt. Seinää oli ylös asti täytetty savilaasti- ja 1800-luvun muurauksella. Kattotuolia kannatti 1800-luvun muuraus.

toukokuu
1968

Huoneen 39 kaakkoisseinän lounaisin aukko

Piirroksset

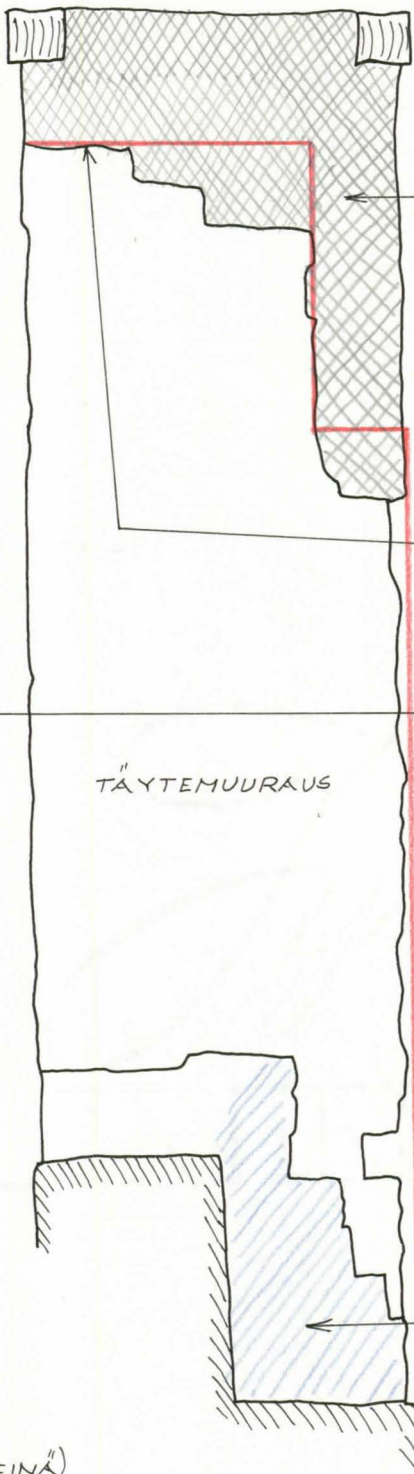
XII - XV

Purettiin 1800-luvun ikkunan muuraus. Paikalla oli aikaisemmin sijainnut samanlainen ampuma-aukko kuin seinän koillisin ja koillisesta 3. aukko. Tästä alkuperäisestä aukosta oli kuitenkin vain koillispuoli jäljellä ja sekin vaillinaisesti. Lounaispuoli oli kokonaan lievästi savenvärisellä hiililaastilla (todennäköisesti 1600-luku) muurattu. Raja kulki aukon pohjassa luotien 13 ja 14 välillä läpi seinän. Arvattavasti osa seinää oli sortunut samassa yhteydessä kuin etelätorni (1599). Vaurioitunut aukko

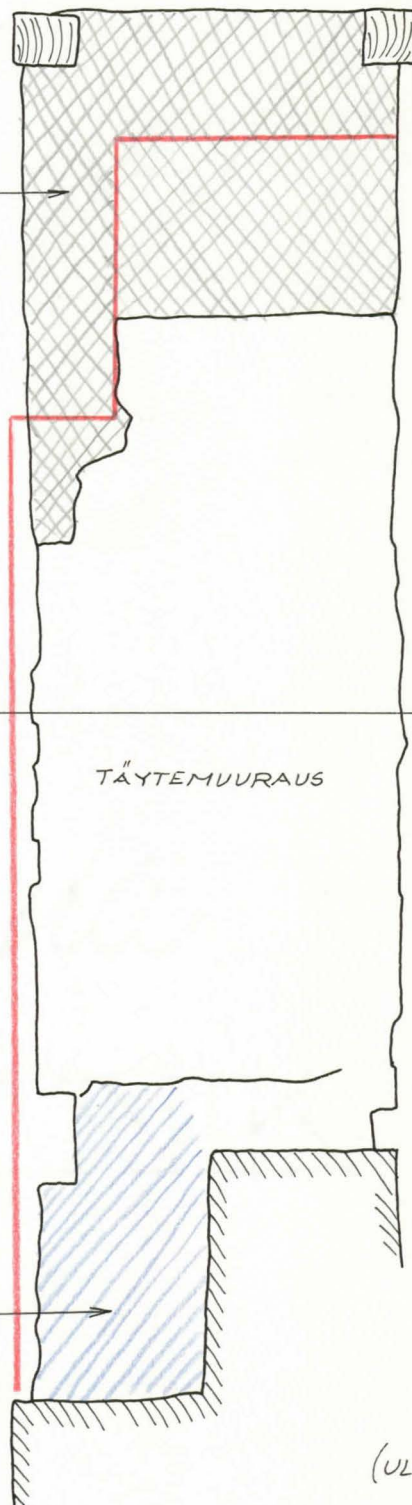
oli tornin korjauksen yhteydessä korjattu, todennäköisesti suunnilleen samanlaiseksi kuin mitä se aikaisemmin oli ollut. Näin syntynyt komero on kuitenkin ollut hieman muita leveämpi, n. 110 cm. Valoaukon koko ei säilyneiden jälkien perusteella tule ilmi. Komeron pohja on sijainnut samalla tasolla kuin muiden aukkojen, hieman tason 11 yläpuolella. Aukon yläosa on kokonaan hävinnyt. Koillispielessä on tason 13.50 yläpuolella myös 1600-luvun muurausta, joten keskiaikaisesta ampuma-aukosta on todennäköisesti vain jäänyt jäljelle koillinen alakulma.

Koillispielessä raja savilaasti- ja 1600-luvun muurauksen välillä kulkee suunnilleen tasolla 14.30 - 14.50 ja lounaispielessä suunnilleen tasolla 14.

PIIRROS I

LOUNAISPIELI
1:20

PIIRROS II

KOILLISPIELI
1:20SÄVILAASTI-
JA 1800-LUVUN
MUURAUSALKUPERÄI-
NEN MUURIN
HARJA

13

TÄYTEMUURAUS

13

TÄYTEMUURAUS

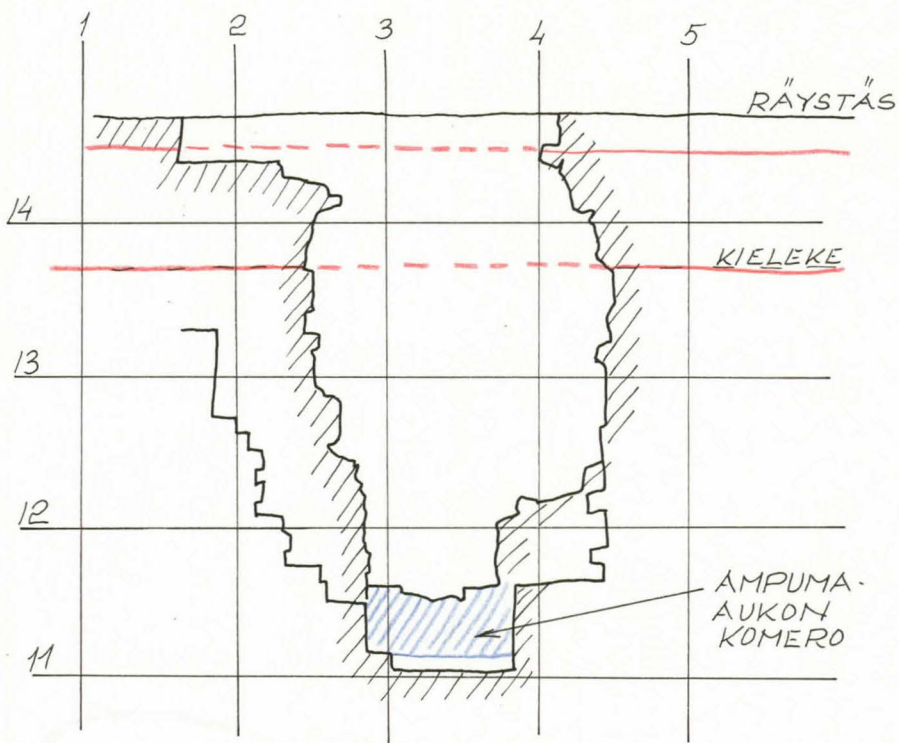
AMPUMA-
AUKON
KOMERO

(ULKOSEINÄ)

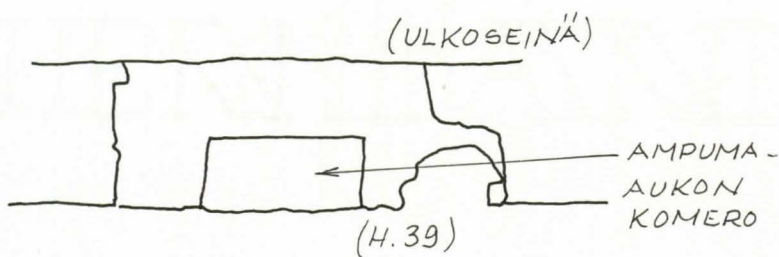
(H. 39)

(ULKOSEINÄ)

HUONE 39
KAAKKOISSEINÄN KOILLI-
SIN IKKUNA
EMV/1968

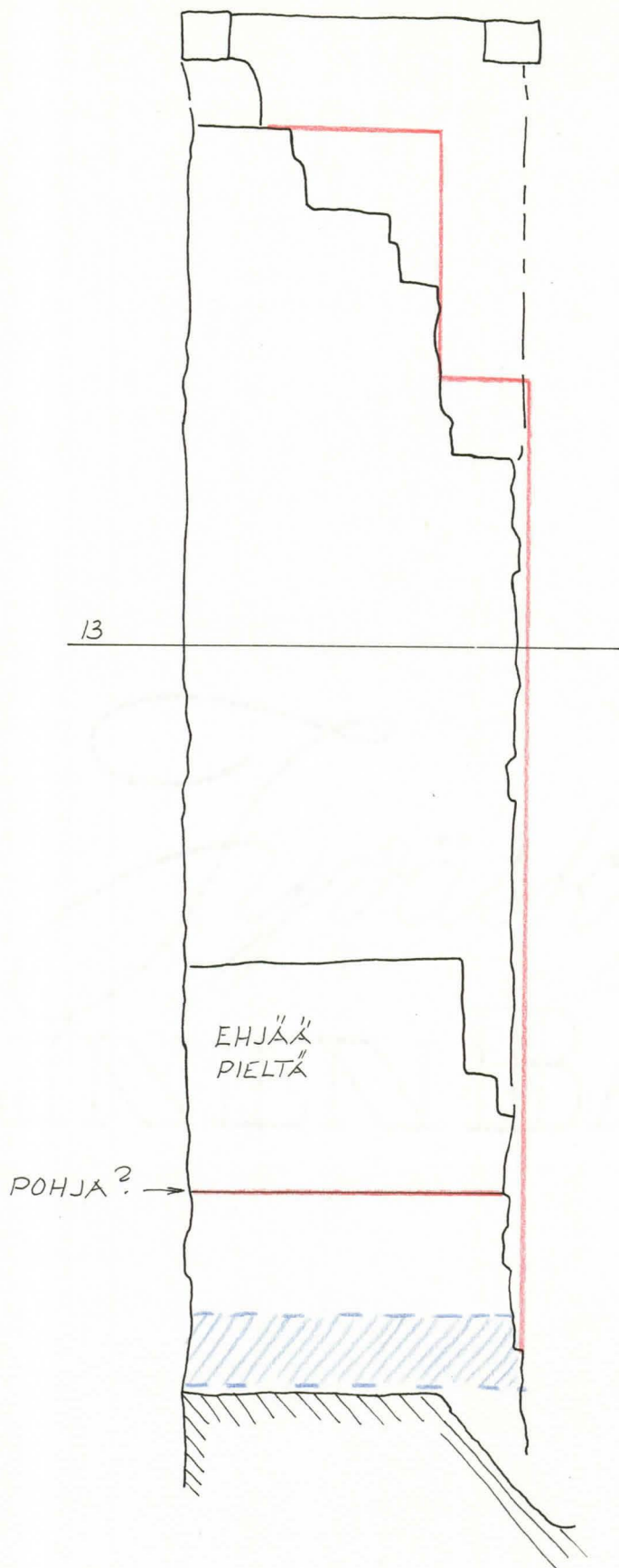

PIIRROS III
SEINÄ HUONEEN PUOLELTA
1:50

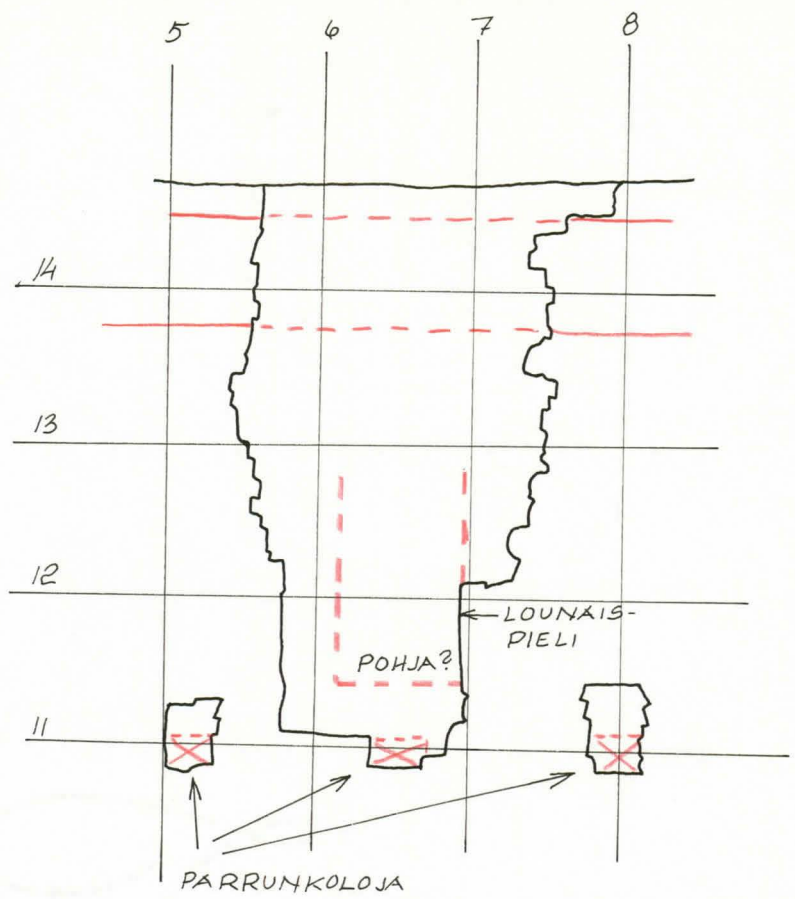

PIIRROS IV
POHJA
1:50

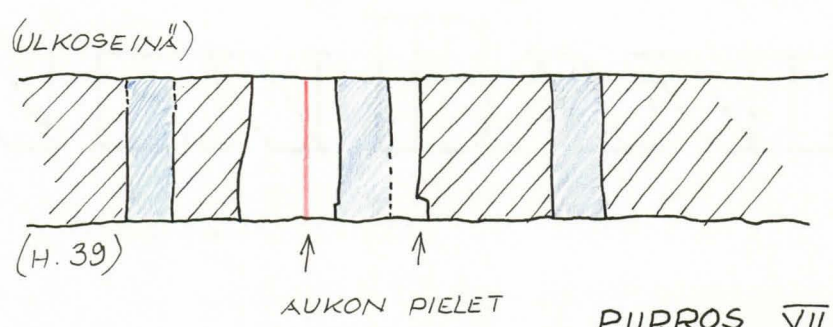
HUONE 39
KAAKKOISSEINÄN KOILLI-
SIN IKKUNA
EMV/1968

PIIRROS V
 HUONE 39
 KAAKKOISSEINÄN TOINEN
 AUKKO KOILLISESTA
 LOUNAISPIELI
 1:20
 EMV/1968

PIIRROS VI
LOUNAISPIELI
1:50

PIIRROS VII
AUKON JA PARRUN-
KOLOJEN POHJA
1:50

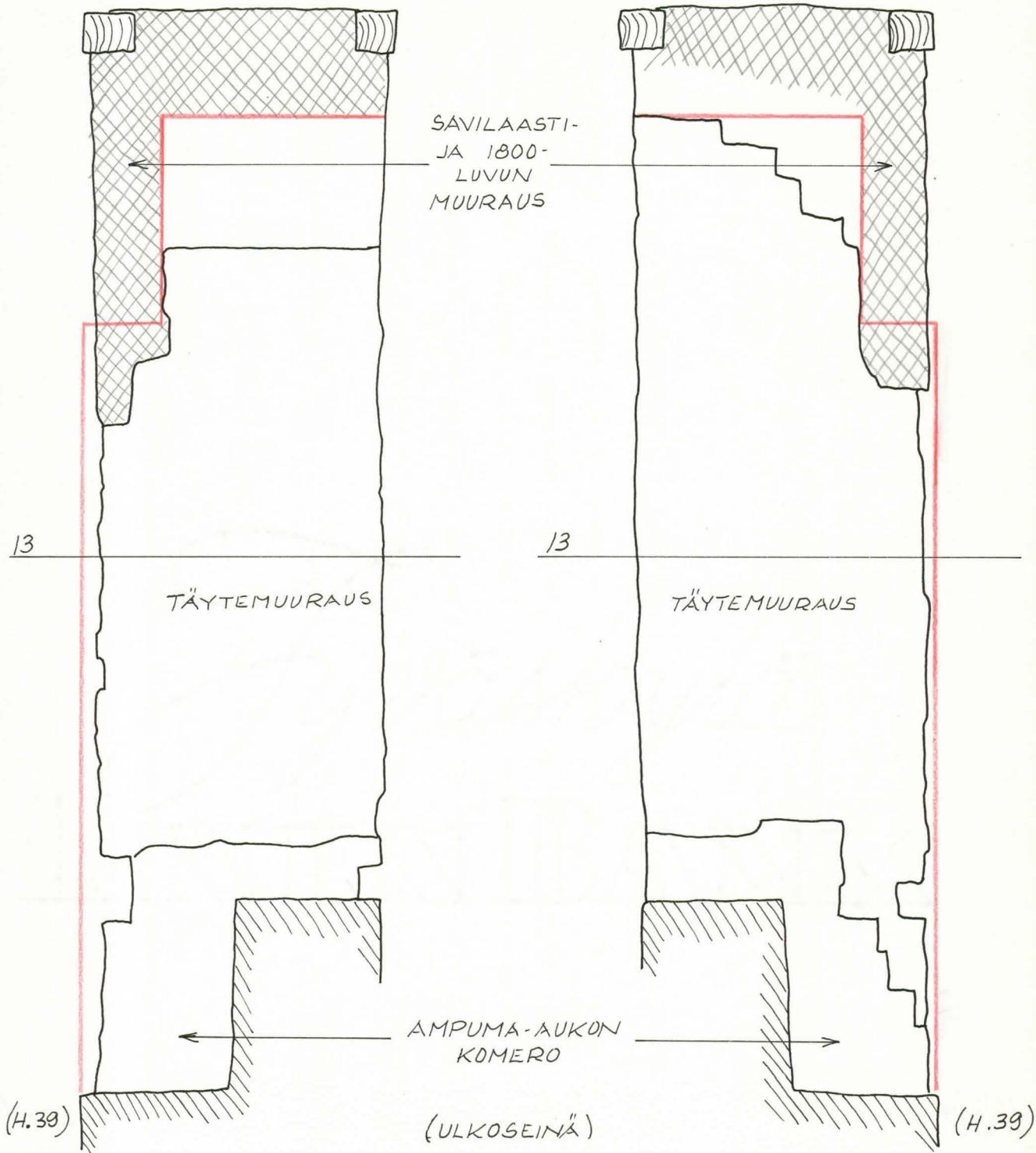
HUONE 39
KAAKKOISSEINÄN TOINEN
AUKKO KOILLISESTA
EMV/1968

PIIRROS VIII

KOILLISPIELI
1:20

PIIRROS IX

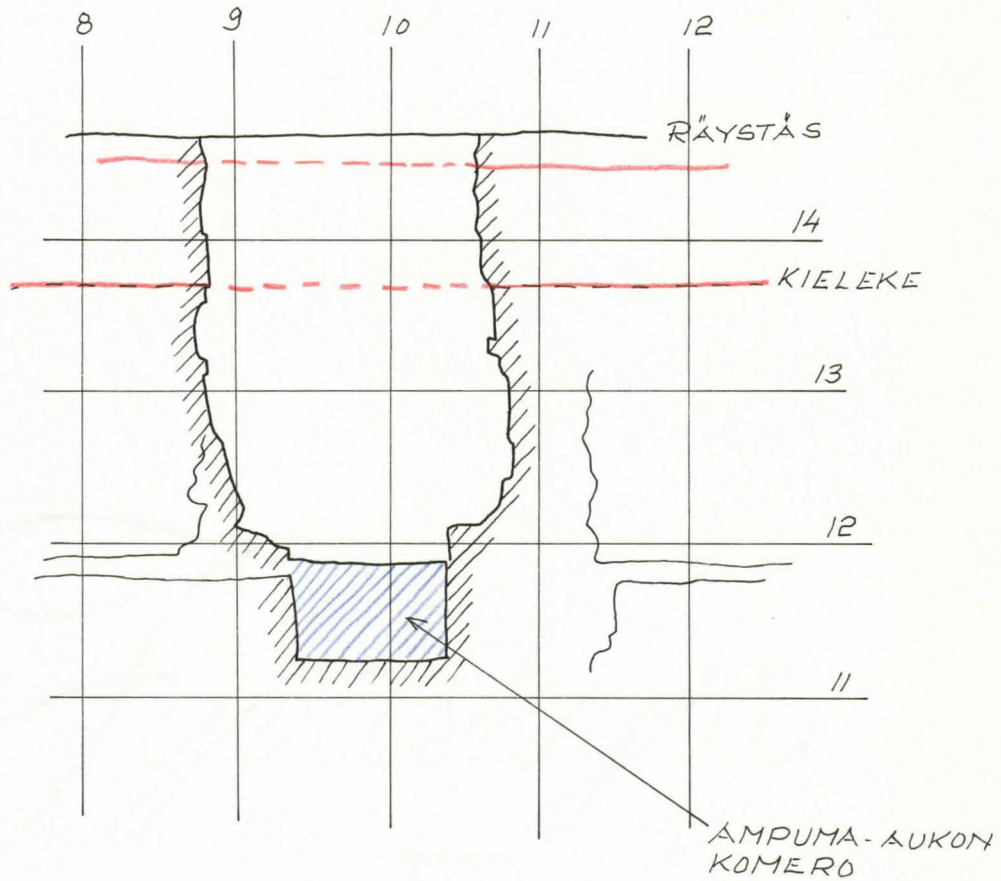
LOUNAISPIELI
1:20

HUONE 39
KOLMAS IKKUNA KOILLISESTA
EMV/1968

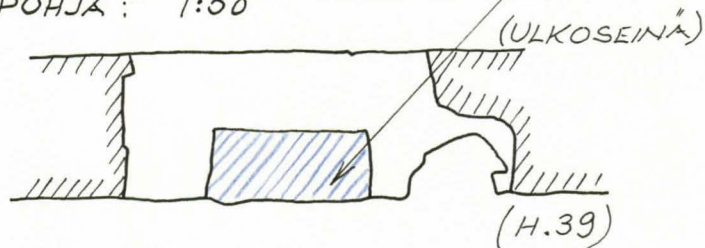

PIIRROS X

SEINÄ HUONEEN PUOLELTA
1:50

PIIRROS XI

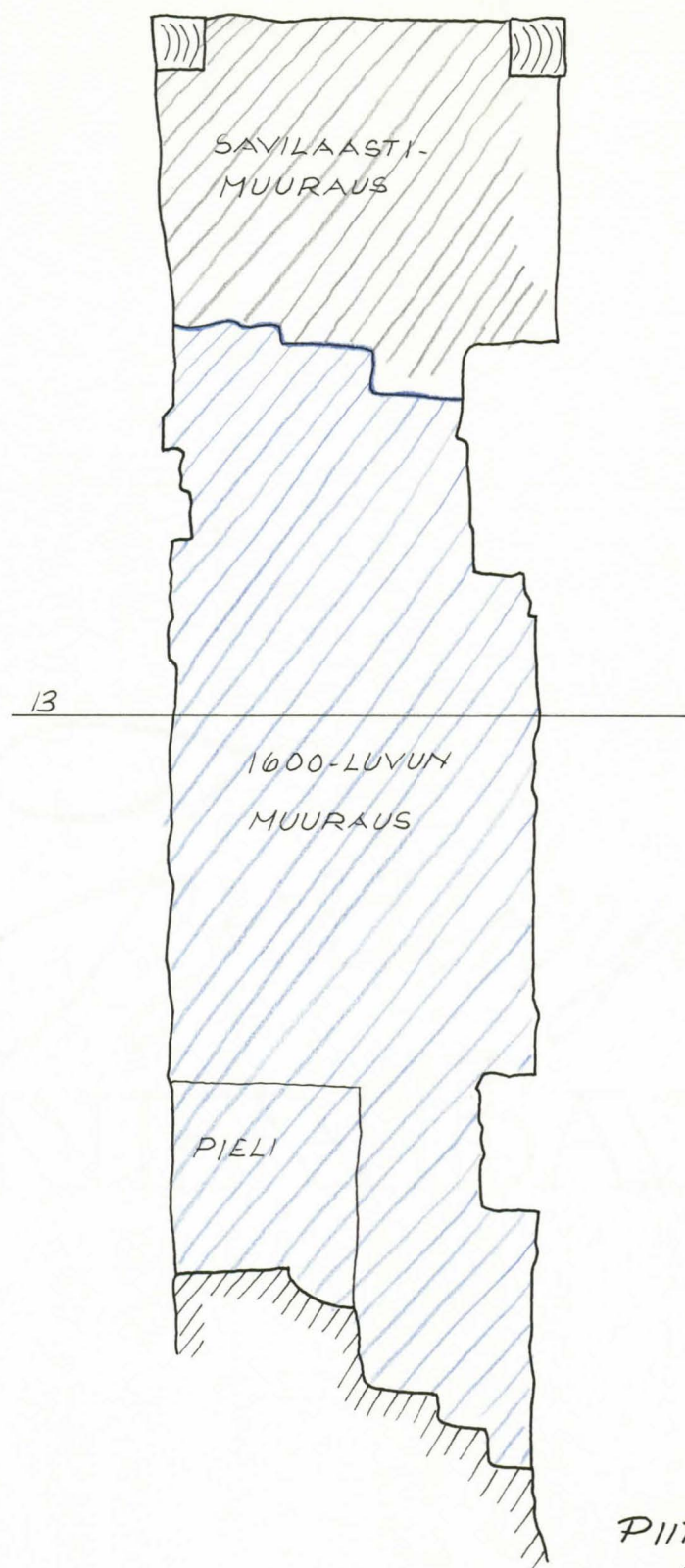
POHJA: 1:50

HUONE 39

3. IKKUNA KOILLISESTA

EMV/1968

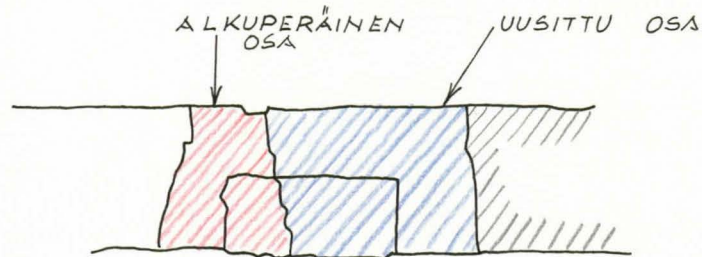

PIIRROS XII
 HUONE 39
 KAAKKOISSEINÄN LOU-
 NAISIN AUKKO
 LOUNAISPIELI
 EMV/1968
 1:20

PIIRROS XIII

POHJA

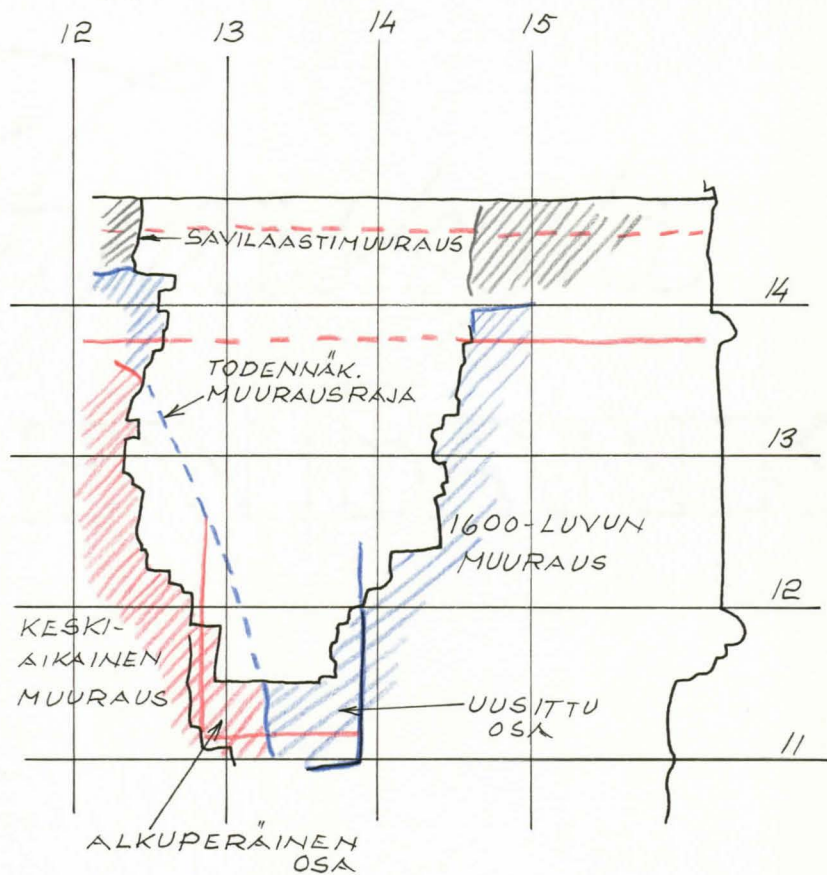
1:50

PIIRROS XIV

SEINÄ HUONEEN PUOLELTA

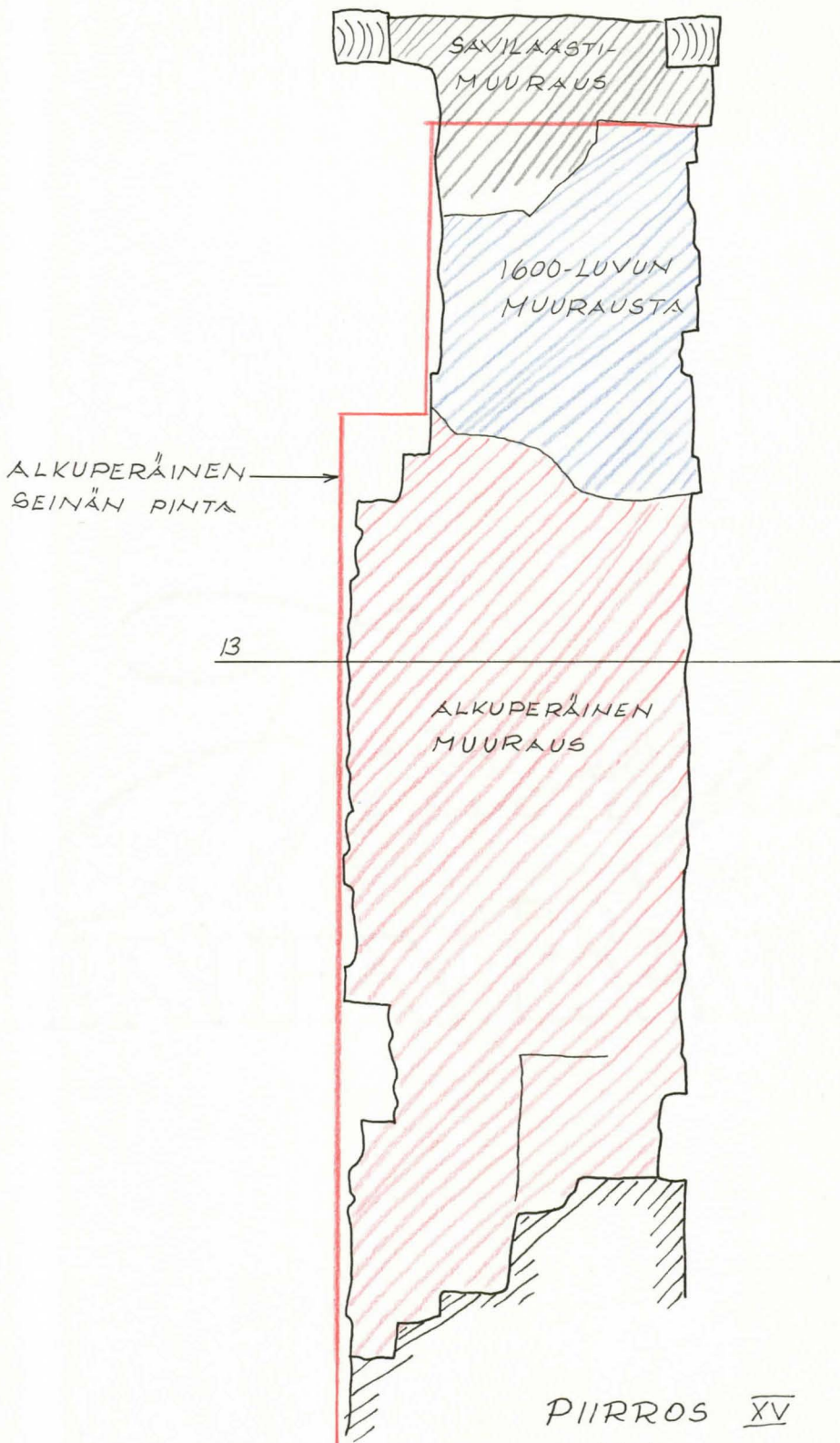
1:50

HUONE 39

KAAKKOISSEINÄN LOUNAISIN AUKKO

EMV/1968

PIIRROS XV
 HUONE 39
 KAAKKOISSEINÄN LOUNAISIN
 AUKKO
 KOILLISPIELI
 1:20 EMV/1968

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Vertical handwritten text on the left side of the page, possibly bleed-through.

Handwritten text in the middle-right section of the page.

Handwritten text at the bottom left of the page.

H U O N E 40

Kaakkoisseinän ikkuna-aukko

Huhtikuu 1968

Eeva Maija Viljo

huhtikuu 1968
 Muistiinpanot 1956
 Piirroksiset I, II ja III

Huoneen 40 kaakkoisseinän ikkuna-aukko Purettiin 1800-luvun ikkunan muuraus. Paikalla on sijainnut renessanssi-ikkuna. Seinä on kokonaisuudessaan renessanssimuurausta, jonka laasti on ruskehtavaa ja hiilensekaista. Ikkunassa on ollut viistot pielet, istumapenkit ja lautakate, jonka yläpuolella on tasoituskaari. Koillispieli oli osittain säilynyt katteeseen saakka, joka on jäljistä päätellen laskenut ulkoseinään päin. Huoneen puolella pielen yläreuna sijaitsi tasolla 13.85, ulkoseinässä ei ollut säilynyt jälkiä, mutta noin 75 cm ulkoseinästä se sijaitsi tasolla 13.57. Pielen yläreunan yläpuolella oli lankunpäiden jäljet sekä holvauksen jäljet. Penkkien yläpinta oli suunnilleen tasolla 11.70. Valoaukon suunnilleen 52 cm leveä penkki on sijainnut tiilikerrosta korkeammalla kuin istumapenkkien yläreuna. Lounaispieltä oli säilynyt suunnilleen tason 12 paikkeille läpi seinän. Ikkuna-aukko on ulkoseinässä ollut suunnilleen 70 cm leveä, sisäseinässä 175 cm. Viistojen komeropenkkien väliin jäi suunnilleen 78 cm leveä suorakulmainen syvennys. Syvennyksen pohja oli uutta tukimuurausta, samoin valoaukon penkkiä oli altapäin tuettu. Säilyneissä pielienn pinoissa oli rappaus ja punertavapintainen slammaus.

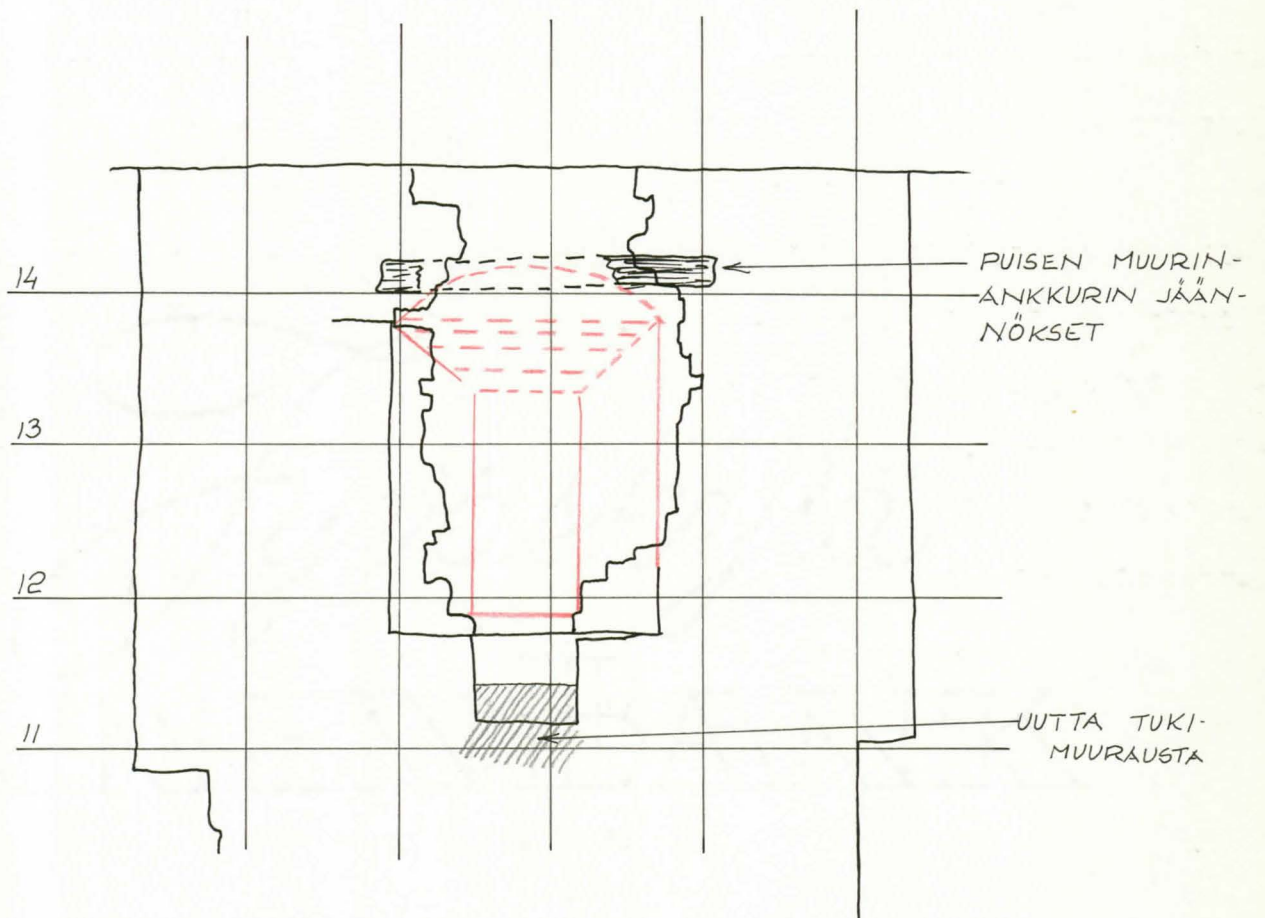
Tiilimittoja:

30,5	x	?	x	?
		?	x	13,5
			x	11
		?	x	16
			x	9,5
30,5	x	13,5	x	11
30,5	x	14	x	?

piirros I
 a II

Välittömästi tason 14 yläpuolella oli noin 25 cm päässä ulkoseinästä seinän suuntaisen vaakaparrun jäännökset. Parru on kulkenut ikkuna-aukon yläpuolella ja toiminut muurinankkurina.

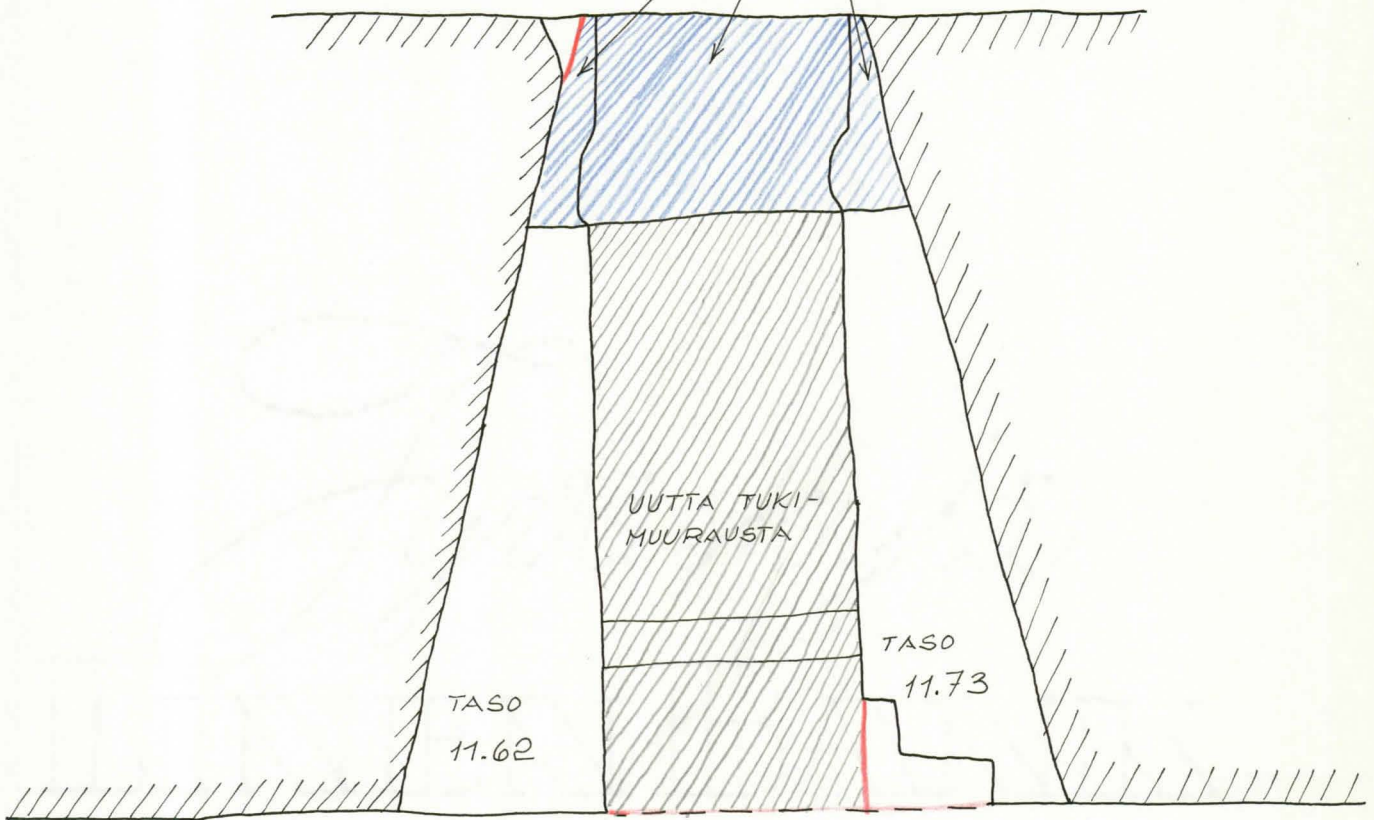
Ikkuna-aukon ulkoseinän puoleisesta yläreunasta ei ole säilynyt jälkiä.

PIIRROS I
 HUONE 40
 KAAKKOISSEINÄN IKKUNA-AUKKO
 1:50
 EMV/1968

YHTÄ TIILIKERROSTA KORKEAM-
MALLA KUIN VIEREISET
PENKIT

PIIRROS II

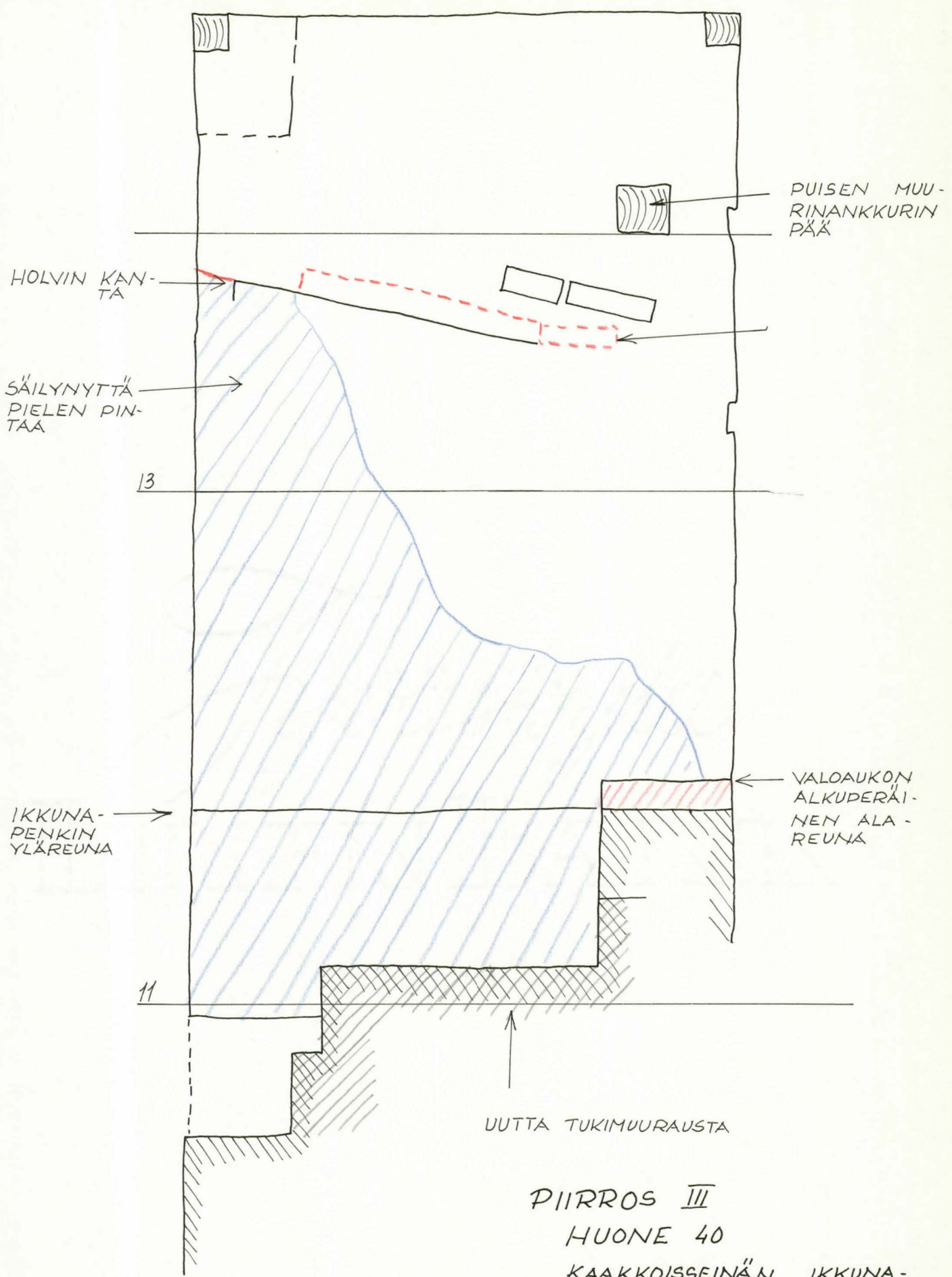
HUONE 40

KAAKKOISSEINÄN IKKUNA-

AUKON POHJA

1:20

EMV / 1968

PIIRROS III
 HUONE 40
 KAAKKOISSEINÄN IKKUNA-
 AUKON KOILLISPIELI
 1:20 EMV/1968

OSAREYND

№ 2

1967

H U O N E 41

Ikkuna-aukot

Rainer Knapas

kesä-elokuu 1968

Huone 41, ikkunat

Huoneessa 41 on neljä ikkunaa; kaakkoisseinällä yksi, lounaisseinällä kaksi ja luoteisseinällä yksi. Ikkunamuotoja oli muutettu 1700-luvulla ja toisen kerran 1800-luvulla. Huonetta oli korotettu 1700-luvulla n. 0,5 m korkealla savilaastilla muuratulla seinäosalla. Samaan aikaan ikkunoihin oli muurattu 1/2 tiilen segmenttikaaret, jotka viettivät alaspäin. Lounais- ja luoteisseinän ikkunat olivat v. 1968 tässä muodossaan, muita oli korjattu ja muutettu 1800-luvulla.

Kaikista ikkunoista purettiin v. 1968 sekundaarit muuraukset, säilyneistä alkuperäisistä osista tehtiin mittauspiirustukset mittakaavaan 1:20.

Kaakkoisseinän ikkunaa lukuunottamatta ikkunat kuuluvat samaan rakennusvaiheeseen ja ovat tyypiltään samanlaiset: ns. renesanssi-ikkunoita, penkeillä ja suoralla lautakatteella. Kaakkoisseinän ikkunassa lautakate viettää alaspäin ulkoseinää kohti ja ikkunaan kuuluu ulkoseinässä oleva kevenyskaari, jota ei ole huone 41:n muissa ikkunoissa. Sensijaan viereisen huoneen 40 kaakkoisseinän ikkunassa on samantapainen, mutta pienempi kaari.

Ikkunoiden sijainti, eri osien tasoluvut ja mitoitus käyvät ilmi mittauspiirustuksista.

Luoteisseinän ikkuna:

Savilaastilla muurattu segmenttikaari ja seinämuuraus sen yläpuolelta purettiin, samoin valoaukon alareunan korotusmuuraus, n. 30 cm. Alkuperäisenä säilyneet osat ja niiden mitoitus näkyvät mitoituspiirustuksesta 22:13/1

Piirros I Ikkunan kaikki muuratut osat olivat melko ehjiä, vain pinta vaurioitunut.

Piirros II Valoaukko on suorakaiteen muotoinen, ikkunan rintamuuri n. 55 cm paksu.

Pielien rappausta ei poistettu, limitys rappauksen alla on todennäköisesti sekalimitystä. Tiilet pääasiassa kahta eri kokoa, pituus joko 28-29 cm tai 31-32 cm.

Penkkien välissä olevan käytävän pohja muurattu lappeellaan olevista seinätiilistä ja sekundaaristi käytetyistä tiilistä lattialaatoista (ehjin n. 36 x 36 cm).

Muuraustyö ei ole täysin viimeisteltyä ja huoliteltua, mitoitus on epä-säännöllistä.

Ikkunaa ja sen komeroa kattaneista seinäsuuntaisista lankuista ei löytynyt mitään jäännöksiä, eikä myöskään selviä painautumia laastissa. Mahdollisesta kaaresta ei kuitenkaan näkynyt mitään jälkiä. Pieleet päättyvät tässä täysin vaakasuorasti, joten lautakate on melkein ainoa kateratkaisu. Rappaus molemmissa pielissä sisältää monta eri kerrostumaa, penkeissä sensijaan on vain jäännöksiä rappauksesta.

Lounaisseinän luoteinen ikkuna.

Savilaastikaari oli purettu ennen v. 1968, nyt purettiin edelleen valoaukon alareunan korotusmuuraus ja korotusmuuraus penkkien välillä. Näihin muurauksiin oli käytetty kalkkipitoista laastia. Korotus ikkunan pohjassa

Piirros III oli tehty lappeellaan olevista tiilistä, limitys säännöllinen ja tiilit ehjiä. Tiilien alla oli kerros roskia, lastuja, laastinpalasia, tuohia ym. Irtolöytöjä ei ollut. Ikkunakomeron alkuperäinen pohja oli osittain

Piirros IV (4 kpl) muurattu keskiaikaisista lattiatiililaatoista. Ikkuna oli alaosastaan säilynyt melko ehjänä, luoteispieli melkein kokonaan, kaakkoispielestä 8 tiilikertaa. Luoteispielen yläpuolella oli laastissa painautumia ikkunaa kattaneiden lankkujen päistä. Luoteispielessä oli monta rappauskerrosta, joita ei poistettu. Tiilimitoista ks. mittauspiirustus 1:20. Tiilet sekä keskiaikaista että renesanssikokoa, muurauslaasti kellertävää, hiilipitoista. Pielissä limitys luultavasti epäsäännöllinen. Ympäröivässä sisäseinässä on osittain renesanssi- osittain vendiläistä muistuttavaa limi-

tystä.

Murtoaukon kaakkoispuolella oli muurintäytteessä vaakasuoria saumoja, todennäköisesti työsaumoja. Muurintäyte oli tavanomaista, lohkottuja harmaakiviä, tiilenpalasia ja laastia sisältävää. Seinän yläosa oli muurattu savilaastilla. (Seinän korotus 1700-luvulla.)

Lounaisseinän kaakkoinen ikkuna

Piirros V

Ikkunasta purettiin 1800-luvun muutosmuuraukset pohjaa lukuunottamatta sekä 1700-luvun savilaastilla muurattu segmenttikaari ja sen yläpuolella oleva muuraus purettiin myös. Ikkunasta oli säilynyt alkuperäisenä molemmat pielet. Penkeistä ja rintamuurista oli säilynyt vain fragmentteja. Lautakatteesta ei ollut jäännöksiä eikä jälkiä. Huoneen ikkunoista tämä on kaikkein suurin, komeron leveys sisäseinän pinnassa n. 220 cm. Ikkunan lautakate on pielistä päätellen ollut vaakasuora. Molemmissa pielissä on monta rappauserrostumaa.

Kaakkoisseinän ikkuna

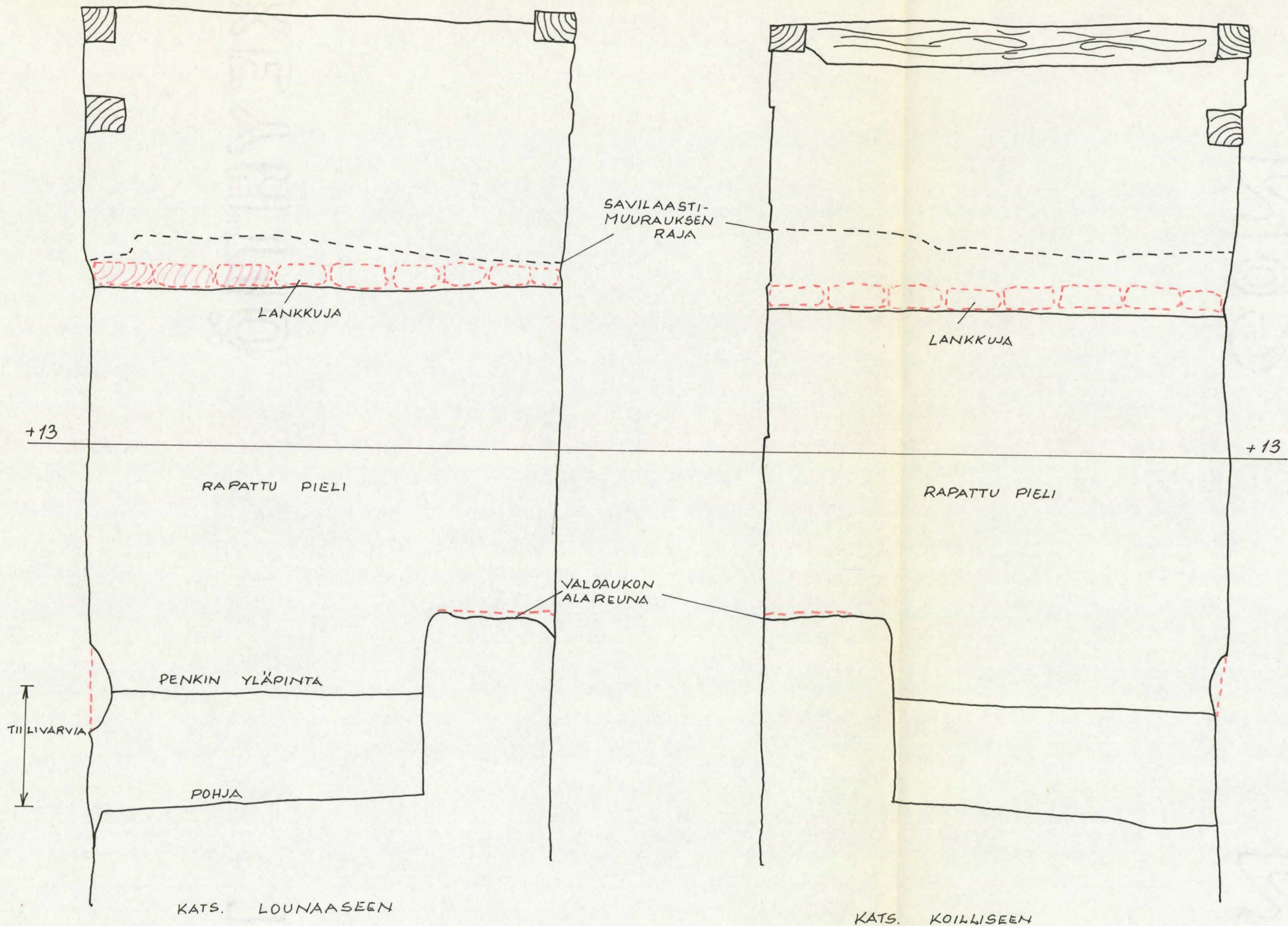
Piirros VI

Huoneen 41 kaakkoisseinä ja siinä oleva ikkuna kuuluvat todennäköisesti ainakin osittain eri rakennusvaiheeseen kuin huoneen muut seinät. Tästä johtuen kaakkoisseinän ikkuna on muodoltaan hieman muista ikkunoista poikkeava. Tässä on alaspäin kalteva lautakate sekä ulkoseinän pinnassa kevenyskaari (segmenttikaari). Ikkunasta purettiin v. 1968 1700-luvun segmenttikaari ja 1800-luvun muutosmuuraukset. Alkuperäisenä olivat säilyneet molemmat pielet, penki ja käytävä penkkien välissä. Ulkoseinän kaaresta oli jäljellä kanta ja yksi tiili molemmista päistä.

Lounaispuolen yläpuolella oli laastissa painautuma ikkunan katteena olleen lankun päästä.

Käytävä penkkien välissä oli muurattu lattiatiililaatoista (n. 20 x 28 cm) sekä seinätiilistä.

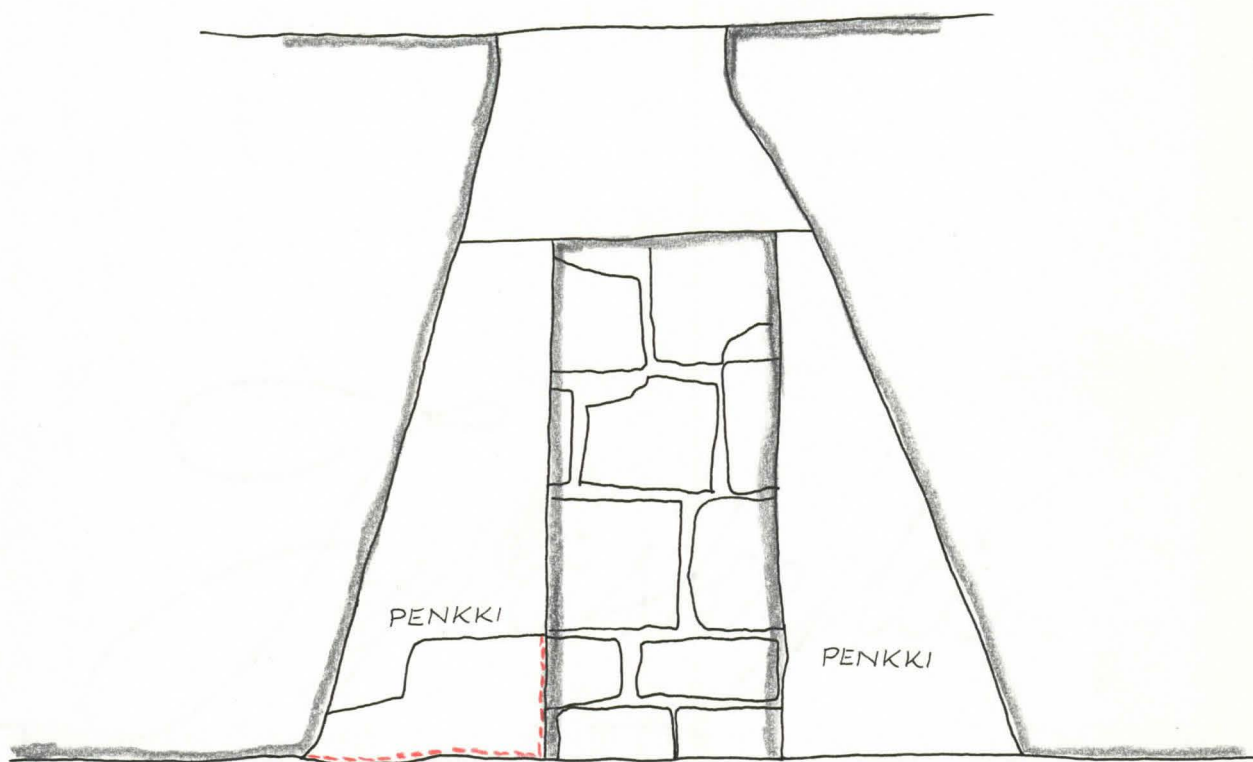
Molemmissa ikkunan pielissä monta rappauserrostumaa, penkit ilman rappausta

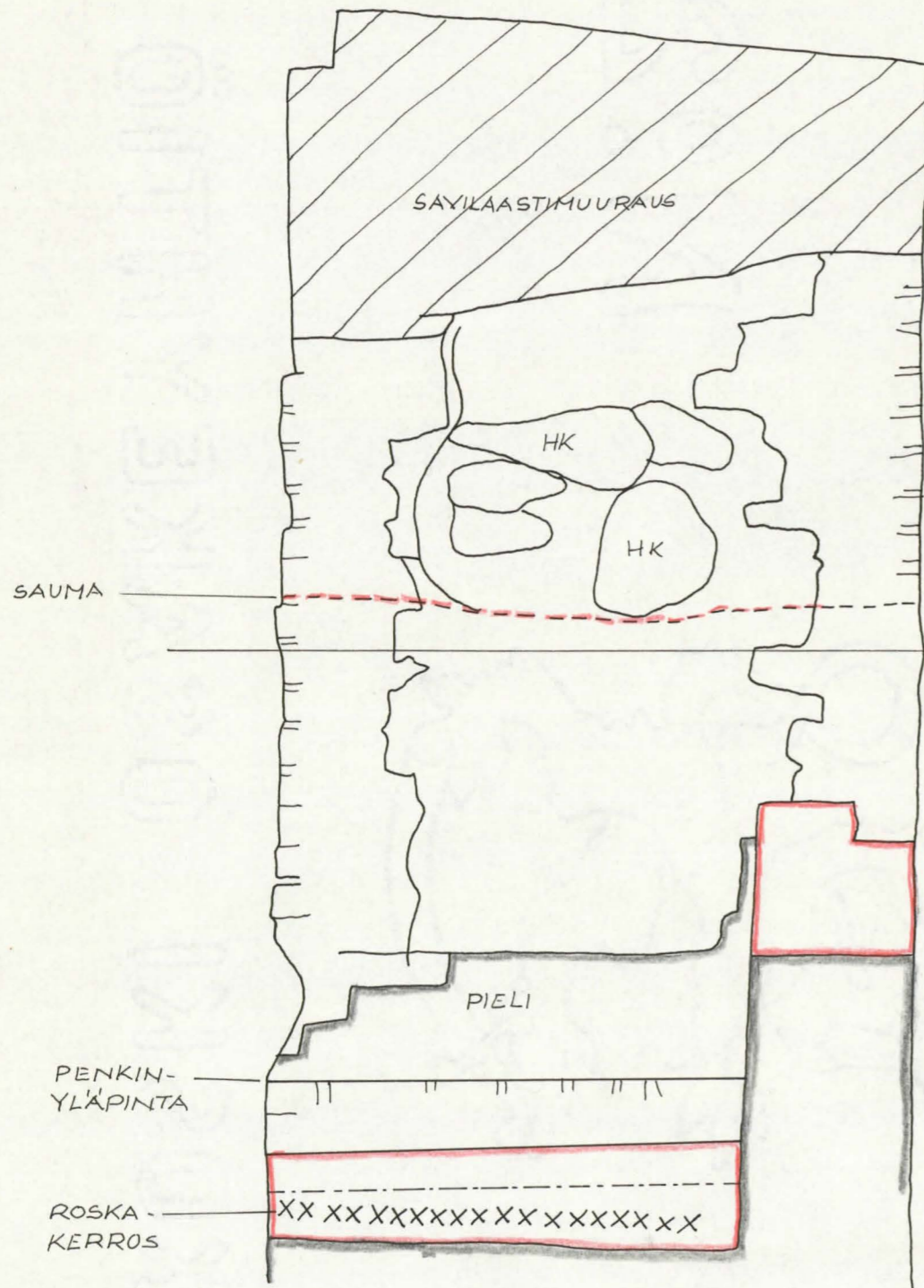
REKONSTRUKTIOT PUNAISELLA

PIIRROS J
 HUONE 41
 LUOTEISIKKUNA
 1:20
 19.7.1968 R. KNAPAS

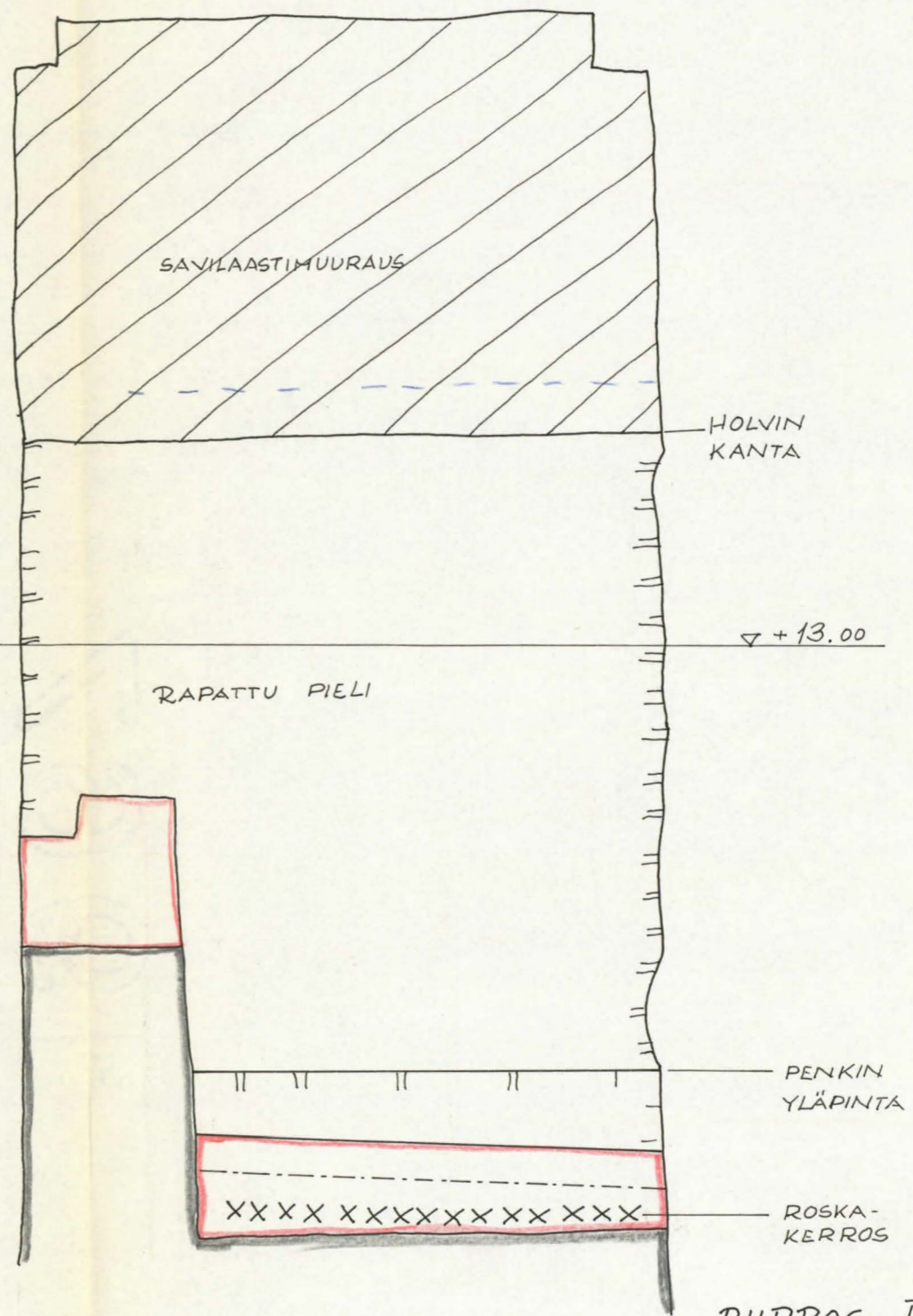

PIIRROS II
HUONE 41
LUOTEISIKKUNA
POHJA N. TASOSSA + 12.06
1:20
19.7. 1968 R. KNAPAS

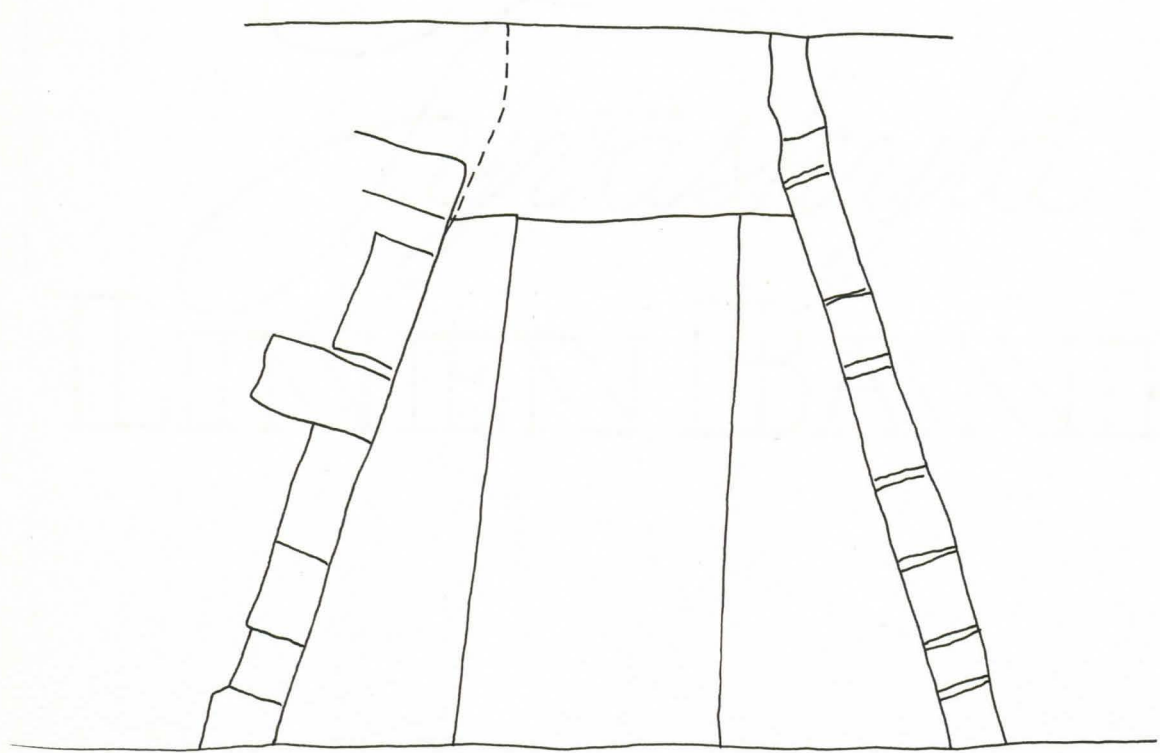
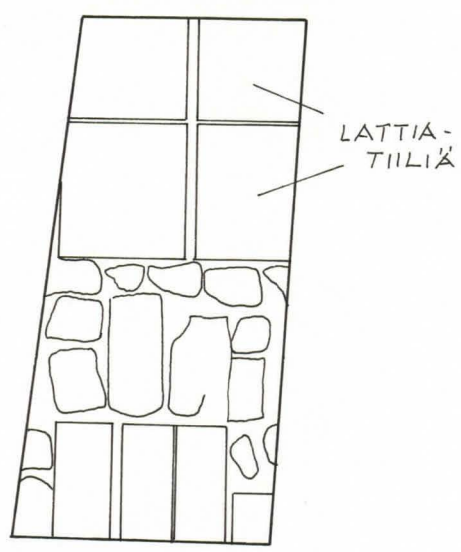
KATS. KAAKKOON

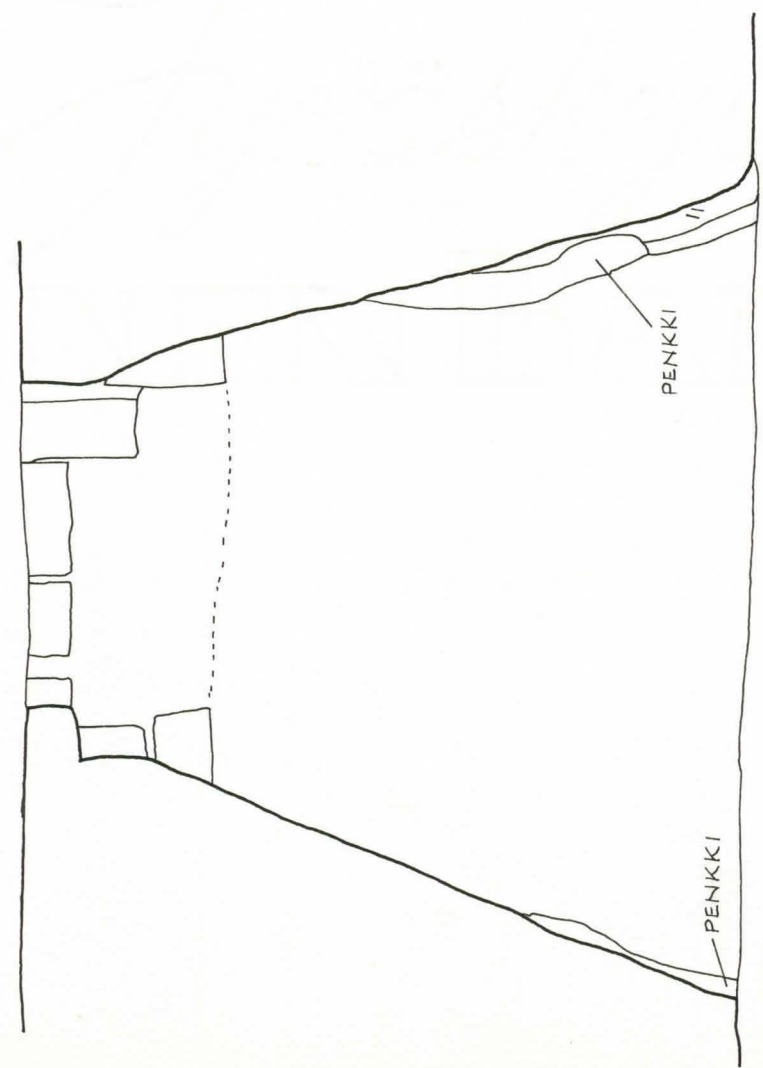
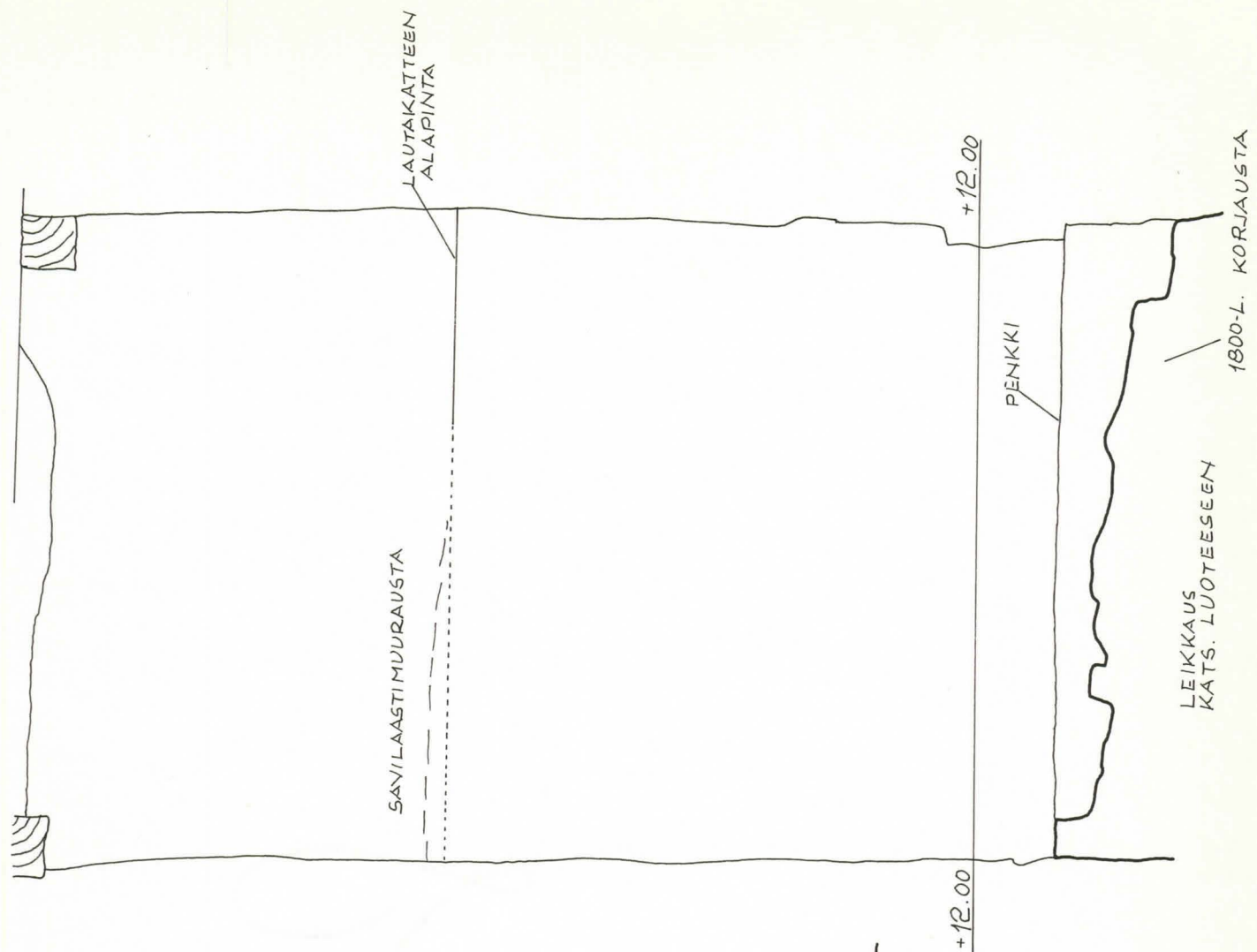
KATS. LUOTEeseen

PURETUT KORJAUSMUURAUKSET PUNAISELLA

PIIRROS III
 HUONE 41
 LOUNAISSEINÄ
 LUOTEINEN IKKUNA
 1968 R.KNAPAS

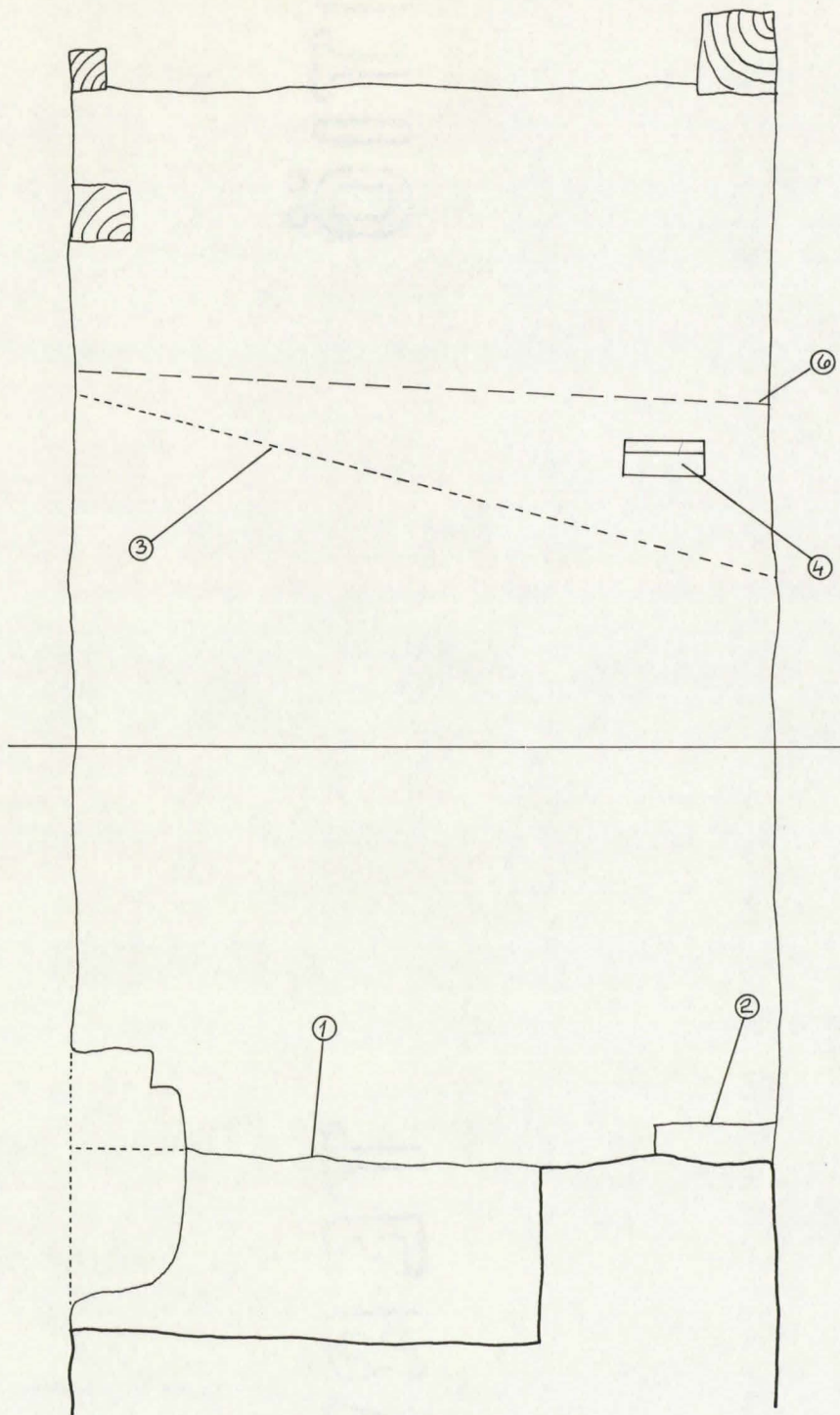

PIIRROS IV
HUONE 41
LOUNAISSEINÄ
LUOTEISIKKUNA
POHJA 1:20
1968 R. KNAPAS

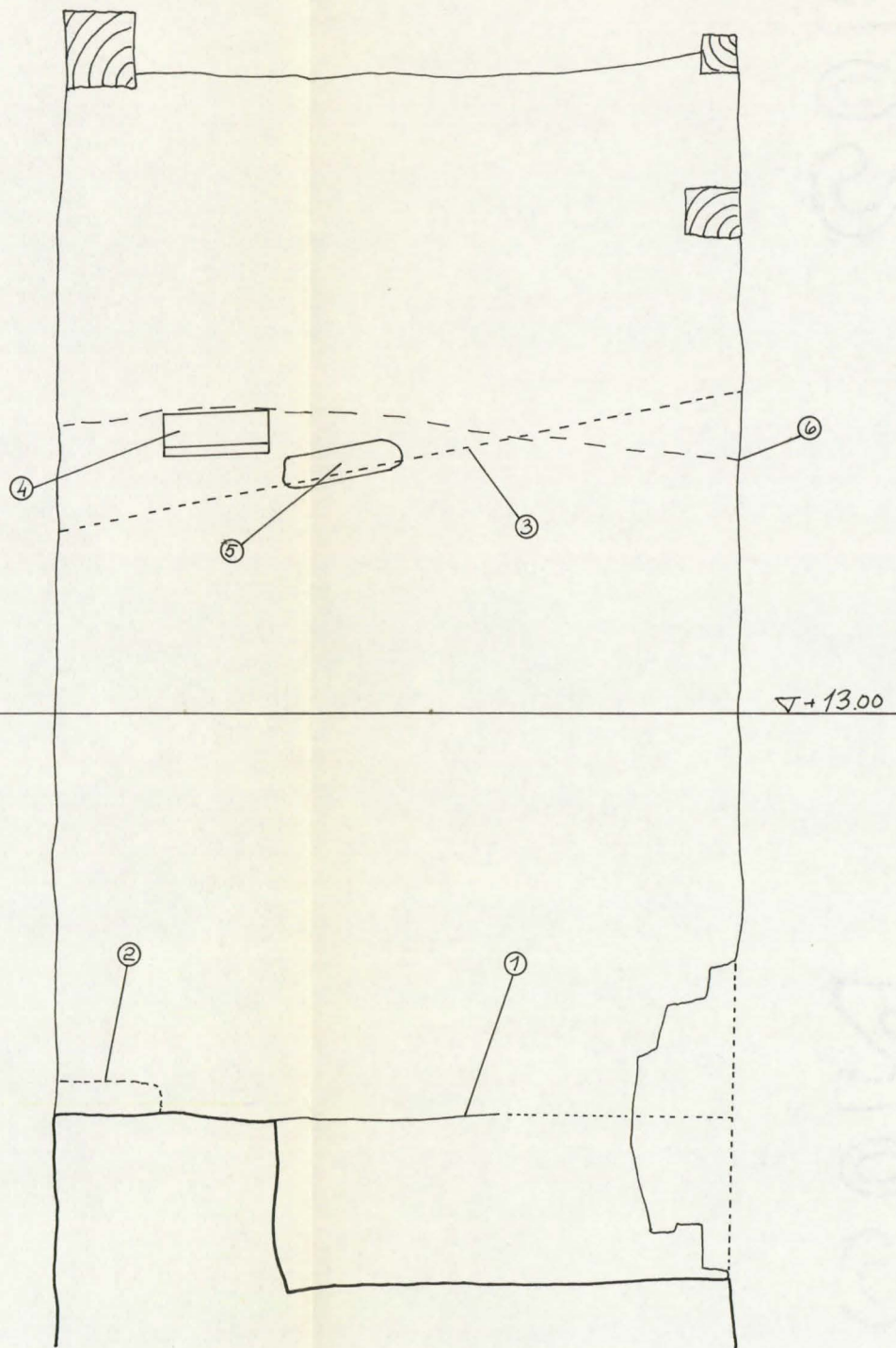

POHJA 1:20

PIIRROS V
 HUONE 41
 LOUNAISSEINÄ
 KAAKKOISIN IKKUNA
 1:20
 ELOKUU 1968 P.K.NAPAS

KATS. KOILLISEEN

KATS. LOUNAASEEN

1. PENKKI
2. VALDAUKON ALAREUNA
3. LAUTAKATE (SUUNTA)
4. ULKOSEINÄN KAAREN TIILIÄ
5. LANKUN PÄÄN JÄLKI
6. SAVILAASTIMUURAUKSEN RAJA

PIIRROS VI

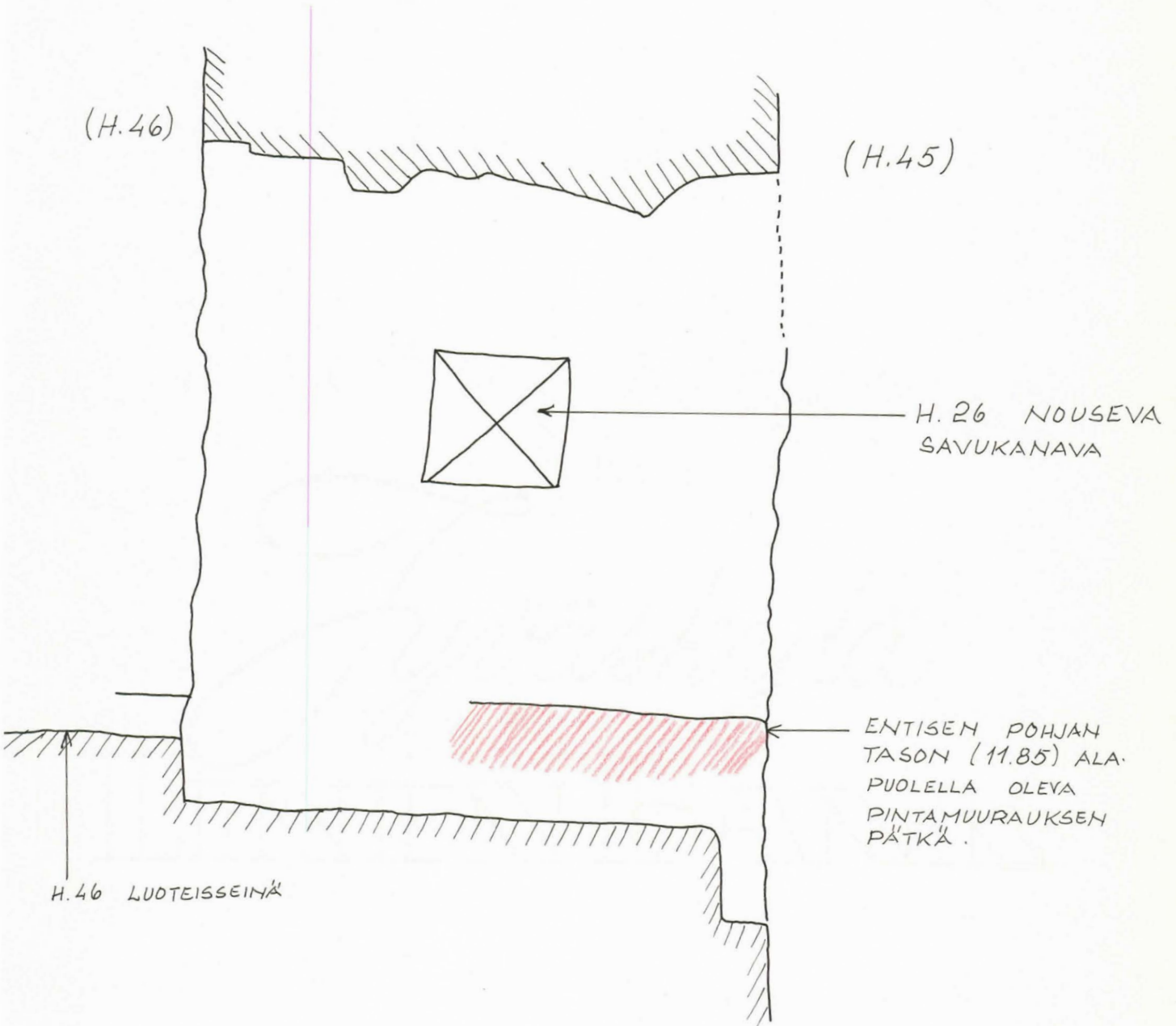
HUONE 41

KAAKKOISSEINÄ

IKKUNA

1:20

1968 ELOKUU R.KNAPAS

PIIRROS II

HUONEIDEN 45-46

OVIUKON POHJA

1:20

EMV/1968

helmikuu
1968

Huoneen 46 luoteisseinä

Tutk.muis-
tiinpanot

Luoteisseinästä oli purettu 1800-luvun ikkuna. Näin syntyneen aukon pohja sijaitsi suunnilleen tasolla 12.50, yläreuna oli suunnilleen tasolla 15. Muurin läpileikkauksessa näkyi tasolla 13.65 - 13.70 muurausraja. Laasti oli kuitenkin molemmin puolin rajaa samanlaista. Sisäseinässä oli muurausrajan kohdalla hylly, jonka yläpuolella seinä oli ohuempi kuin almpana (tarkemmin h. 51 muistitiinpanoissa).

Ulkoseinän muurausta oli jonkin verran jäänyt pelkäksi kuoreksi aukon kohdalle. Siinä oli telinekolo, lev. 16 cm ja kork. 14 cm.

Ulkoseinän tiilenmittoja:

? x ? x 10

? x ? x 9,5

? x 15 x 10,5

28 x 15 x 10

? x 14 x 10

? x 15 x 9,5

Kautta seinän kulkee hieman tason 12 alapuolella (alareuna) noin kahden tiilikerroksen korkuinen murros, josta löytyi sekä savilaastia että 1800-luvun laastia. Myöhempi lattia on sijainnut tässä.

Länsinurkasta vähän matkaa koilliseen ja ylös suunnilleen tasolle 13.75 puuttui pinnan tiilimuuraus. Murretussa seinässä ei näkynyt mitään erikoista.

maaliskuu Huoneen 46 koillisseinä

1968 Ikkuna-aukko

Piirros I Seinästä purettiin 1800-luvun muuraus. Suunnilleen 70 cm päässä pohjois-
nurkasta löytyi holvatun keskiaikaisen ikkuna-aukon luoteispieli ja osa
ja II holvia. Aukon muodosti huoneen puolella melko leveä komero, joka kapeni
viistosti n. 90 cm seinän sisään. Tällä kohtaa sijaitsi komeron takasei-
nä, jossa oli keskellä kapeampi ja matalampi valoaukko, jonka 48 cm pit-
kät seinät olivat yhdensuuntaiset. Valoaukko on ollut holvattu, holvin
jäljet näkyivät pielen yläpuolella, mutta ulkoseinässä aukko on ollut va-
leholvattu. Valeholvaus on muodostettu siten, että ulkoseinän tiiliä on
ulotettu porrastetusti tason 13.22 yläpuolella. Ulotetut tiilet ovat si-
jainneet välittömästi mainitun tason yläpuolella, niiden päällä on toden-
näköisesti sijainnut lakitiili (alapinta tasolla 13.36 suunnilleen). Va-
loaukon lähes kokonaan hävinneen kaaren kanta on sijainnut tasolla 13.10

Piirros III samoin kuin komeron holvin kanta. Kaari ja valeholvaus eivät luonnollises-
ti ole täydellisesti niveltyneet yhteen, mutta minkäänlaisia muurausrajo-
ja ei ollut näkyvissä. Myös ulkoseinän limitys osoitti, että ikkunan ul-
koseinän aukko on alkuperäinen. Sisäseinän puolella saattoi komerosta teh-
dä saman havainnon. Koko ikkuna-aukon pohja on sijainnut tasolla 12.50;
ulkoseinässä oli tällä kohtaa katkaistu pohjan tiili, komeron pielessä oli
jälkiä. Komeron holvin kannan kohdalla on kieleke, joka sisäseinässä on
noin 6 cm levyinen, takaseinän kohdalla se on leventynyt noin 20 cm levyi-
seksi. Ulkoseinän valeholvauksen jäljelle jäänyt tiili ulkonee 5 - 6 cm
pielestä.

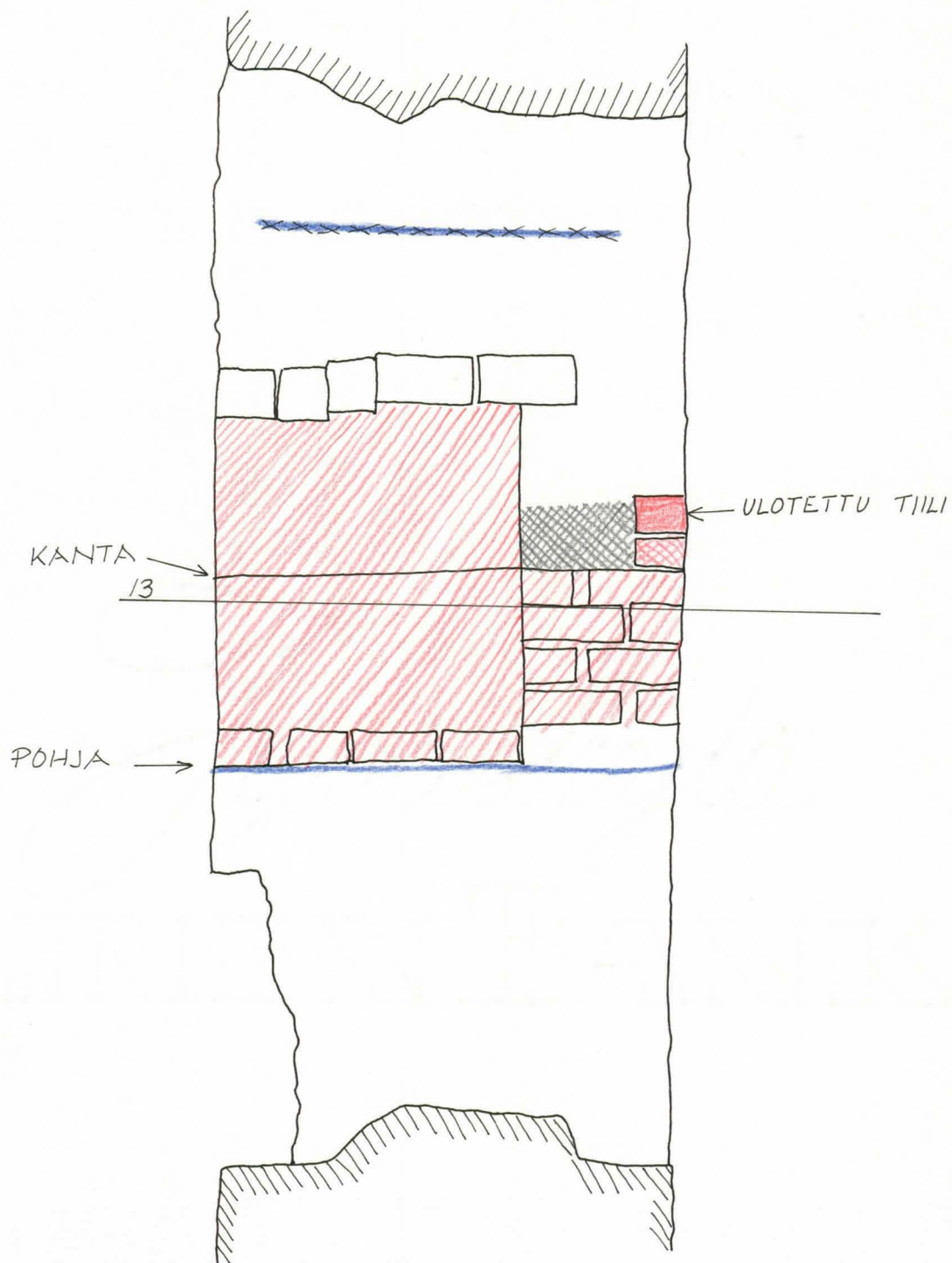
Komeran holvin tiilet ovat suunnassa lounainen-koillinen. Komero on rapat-
tu ja slammattu. Alinna on vaalea, harmahtava ohut rappaus, jota peittää
valkea slammaus, joka osittain sijaitsee suoraan tiilipinnalla. Päällä on
tummempi harmaa paksu ja karkea rappaus.

Tasolla 14.10 - 14.12 on leveähkö työsauma, joka osoittaa muurausvaiheiden
rajan.

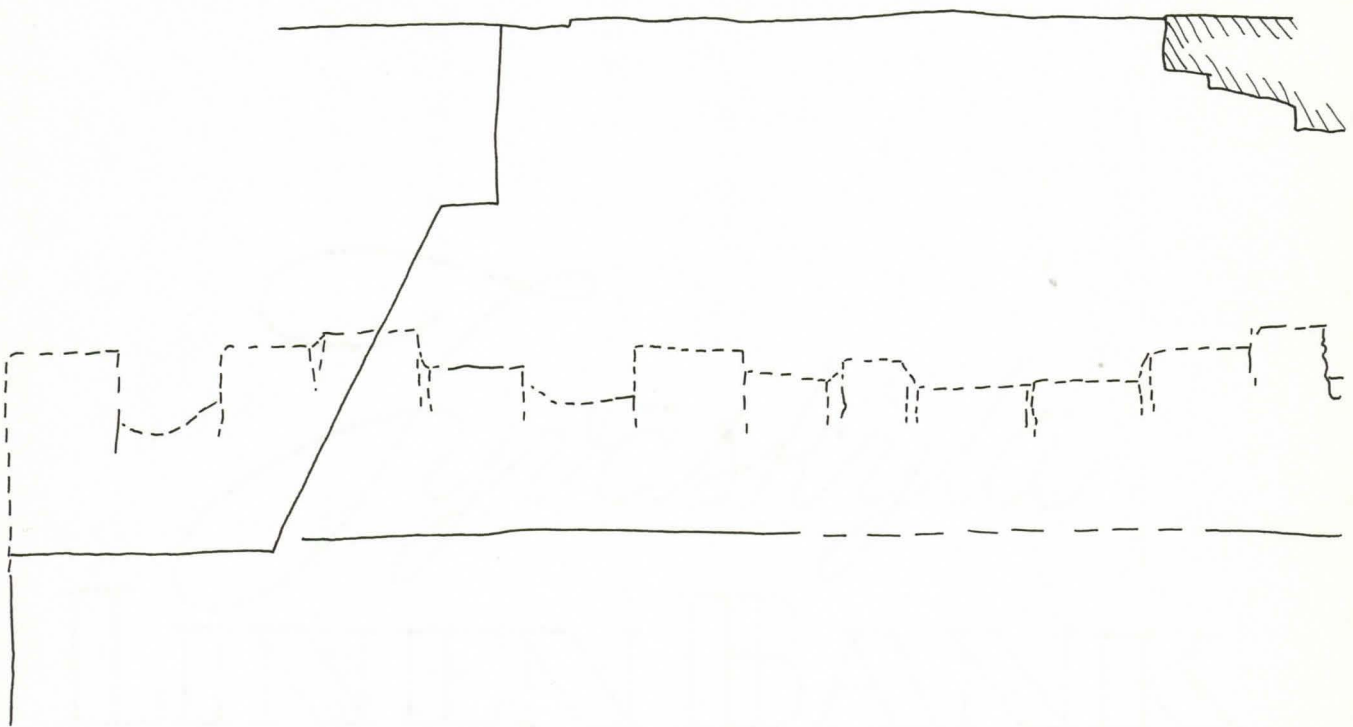

Parrunkolot

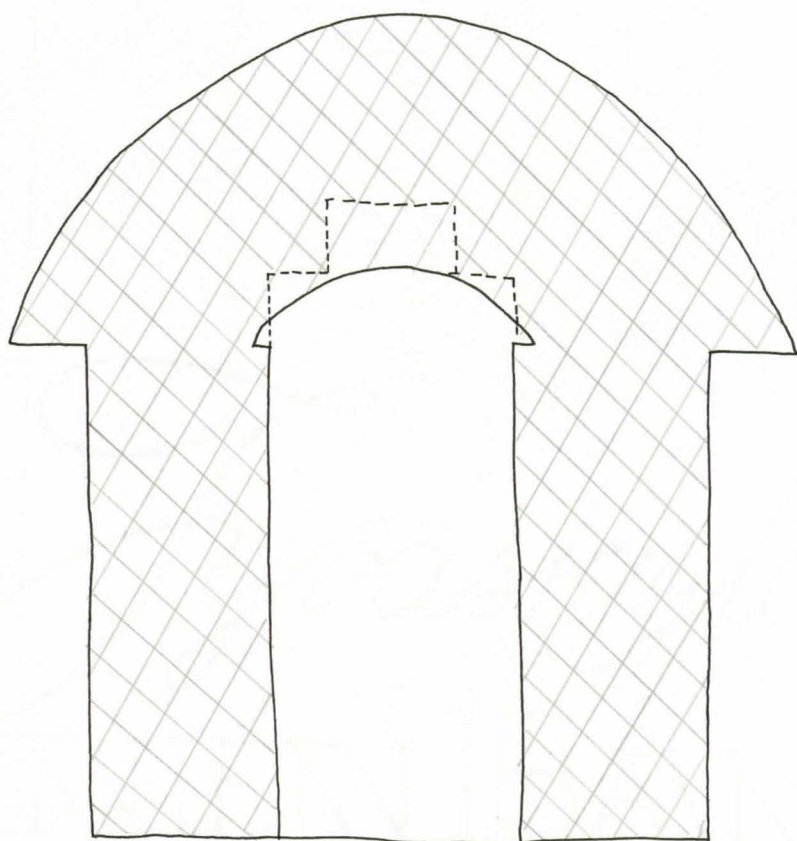
Piirros II Huoneen 46 lattian jäljet näkyivät kautta koillisseinän kulkevassa vierekkäisten parrujen päiden kolorivistä. Lattian alapinta on sijainnut suunnilleen tasolla 11.30, yläpinta tasolla 11.50 - 11.60. Päät ovat menneet seinän sisään melko pitkälle, maks. noin 55 cm. Vrt. huoneen lounaisseinä. Seinän eteläpäässä on tasolla 14.10 (alapinta) kahden toisistaan 55 cm etäisyydellä sijaitsevan parrun päiden kolot. Nämä suunnilleen 25-30 cm korkeat parrut ovat kannattaneet huoneiden 46 ja 51 välisiä puuportaita. Vrt. lounaisseinän vastaavat kolot.

PIIRROS I
 HUONE 46
 KOILLISSEINÄN IKKUNA
 LUOTEISPIELI
 1:20
 EMV/1968

PIIRROS II
HUONE 46
KOILLISSEINÄN IKKUNA
POHJA
1:20
EMV/1968

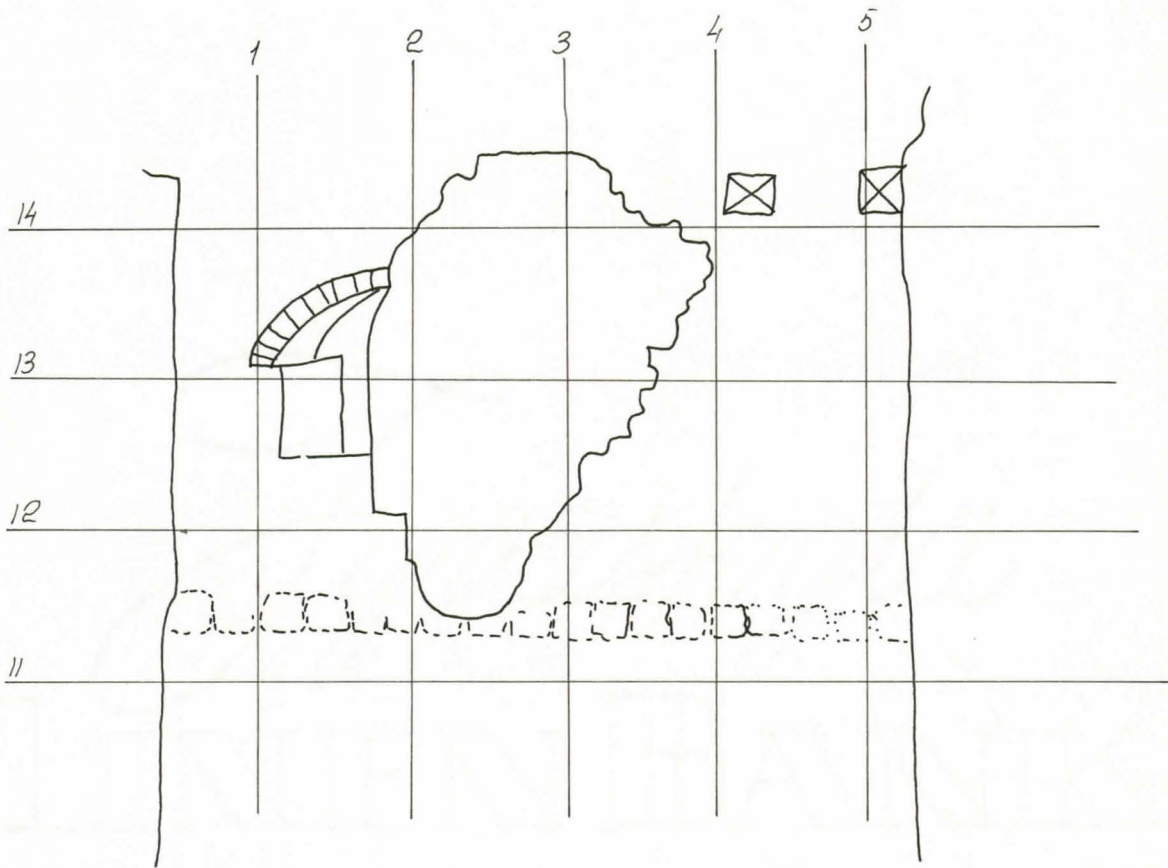

PIIRROS III

HUONE 46

REKONSTRUKTIO KOILLISSEINÄN IKKUNAKOMERON TAKASEINÄSTÄ VALOAUKOINEEN (LUONNOS)

EMV/1968

PIIRROS IV
HUONE 46
KOILLISSEINÄ
1:50
EMV/1968

ERVENOSKI OSAKE

200

1967

H U O N E 46

luoteisseinän ikkuna-aukko

Rainer Knapas

kesäkuu 1968

Huone 46

luoteisseinän ikkuna

Nykyinen ikkuna-aukko huone 46 luoteisseinässä on saatu aikaan siten, että seinäkomeron takaseinää on avattu ja aukkoa jatkettu ulkoseinään asti.

Piirros I

Huoneen sisäseinässä komero on säilynyt ehjänä, takaseinää lukuunottamatta. Komero on n. 95 cm leveä, katettu 1/2 tiilen segmenttikaarella, korkeus kaaren kantaan asti 5 tiilikertaa.

Komero on ollut n. 60 cm syvä (= kaksi tiilimittaa). Komeron pohja on säilynyt melkein ehjänä, muurattu lappeellaan olevista tiilistä, paikattu laastilla.

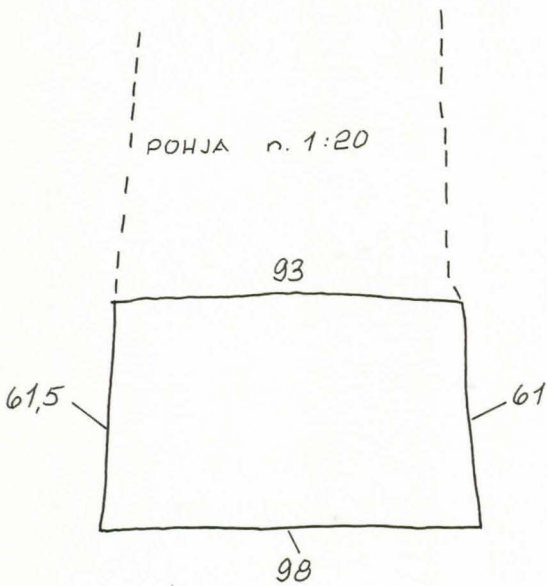
Noin 35 cm korkeudella pohjasta on komeron molemmissa pielissä hyllyuurre, n. 5 cm syvä ja 2,5 cm korkea.

Komeron pohja ei ole täysin suorakaiteen muotoinen, se kapenee hieman ulkoseinää kohti.

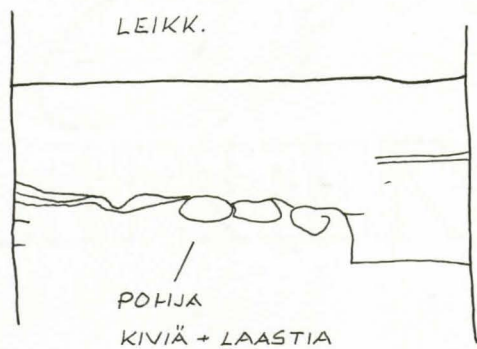
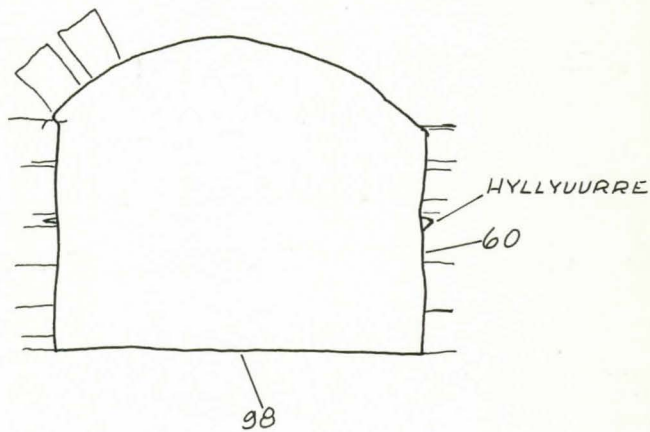
Jossakin myöhemmässä vaiheessa komeron takaseinästä on murrettu aukko läpi seinän. Ulkoseinässä on 4:n tiilikerran korkuinen suorakaiteen muotoinen aukko. Seinän täytemuuraus on verhottu lappeellaan olevilla tiilillä, saumaus leveätä. Aukon yläosassa muurintäyte on tasoitettu laastilla, samoin pohjassa.

Tiilimittoja: 28 x 15 x 10 (verhomuuraus)
 28 x 12 x ?
 28,5 x 15 x 9,5 (komeron pohja)
 29 x ? x 9,5 (komeron pohja)

n. 1:20

PIIRROS I
 HUONE 46
 LUOTEISSEINÄ
 IKKUNA - AUKKO
 TOUKOKUU 1968 R.KNAPAS

MISSISSIPPI

1800

THE UNIVERSITY OF MISSISSIPPI

1910

H U O N E 50

Lounaisseinän ikkuna

Rainer Knapas

elokuu 1968

Huone 50

Lounaisseinän ikkuna

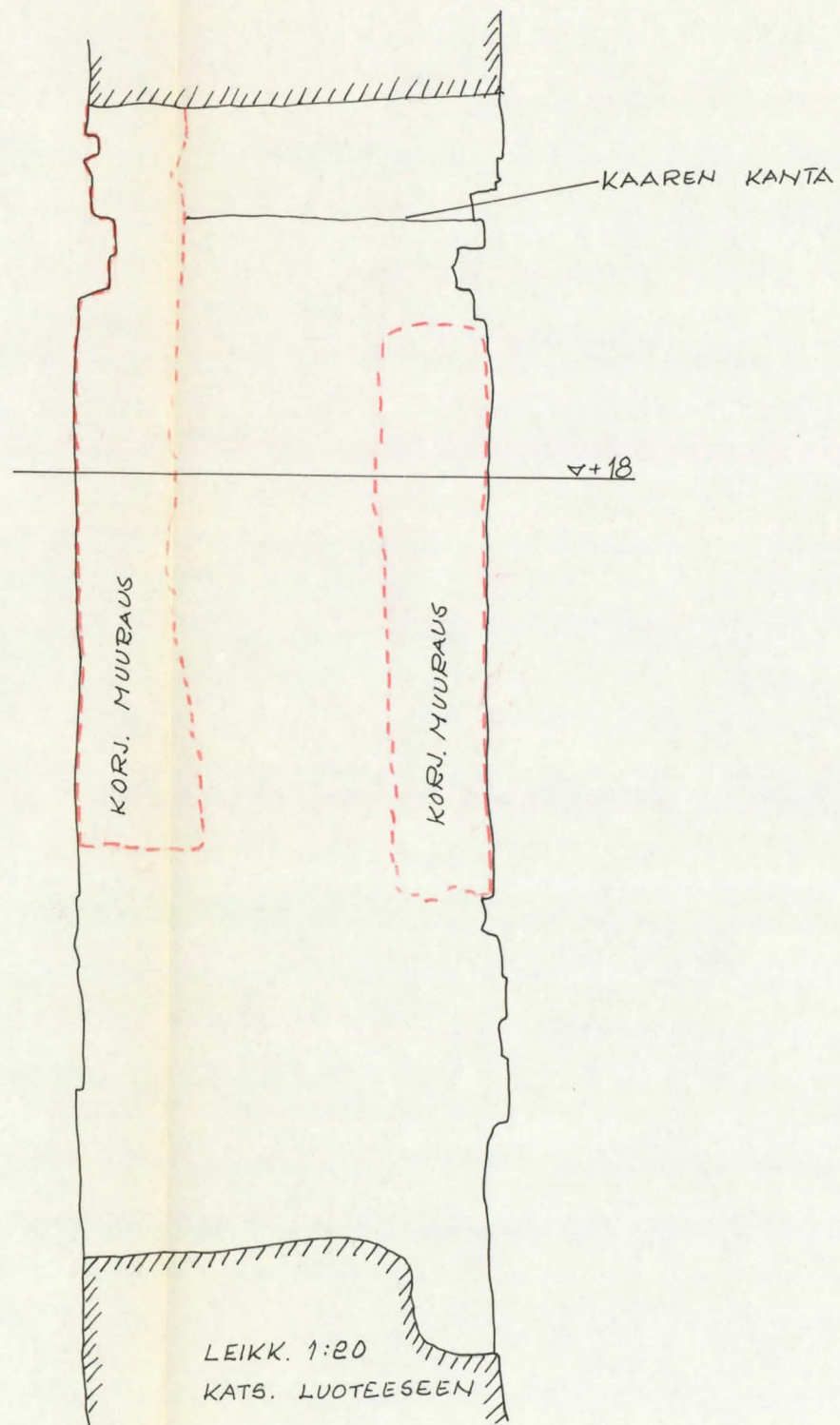
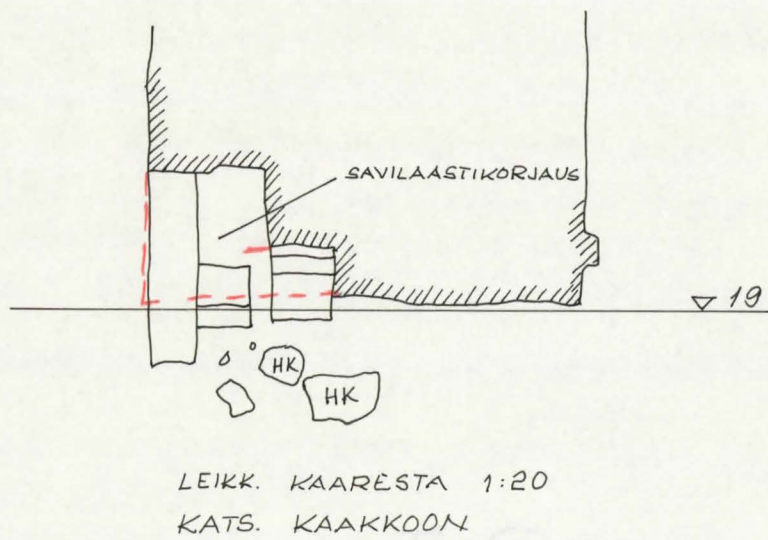
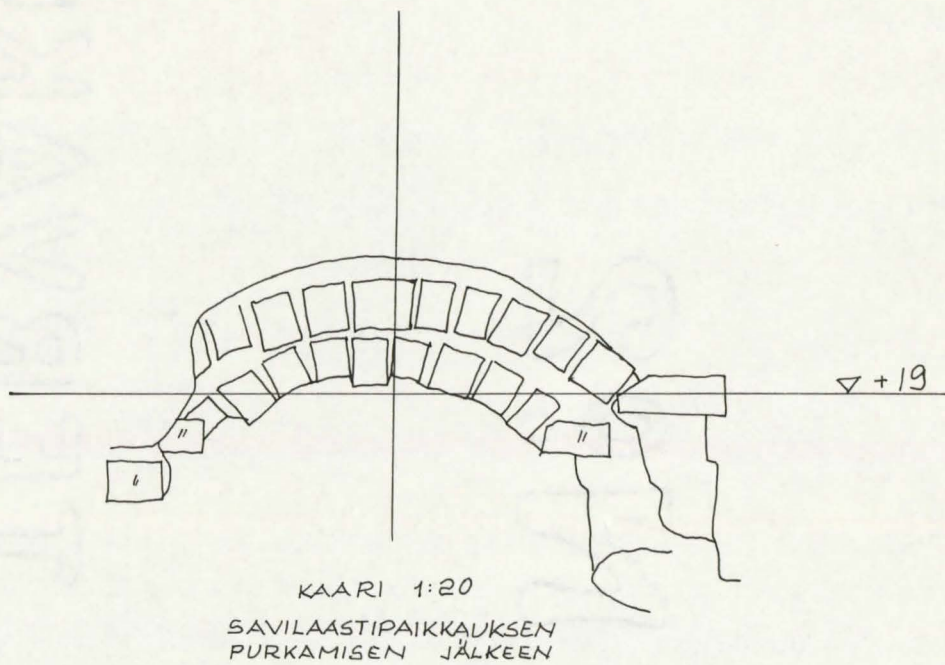
Huoneen 50 lounaisseinästä purettiin 1800-luvun korjausmuuraus, joka osittain ulottui alla olevaan huoneeseen 43.

Laajan murtoaukon yläosassa oli ainoana alkuperäisenä ikkunanosana säilynyt porrastettu kaari, joka osittain oli paikattu ja tasoitettu savilaastilla muuratuilla tiilillä.

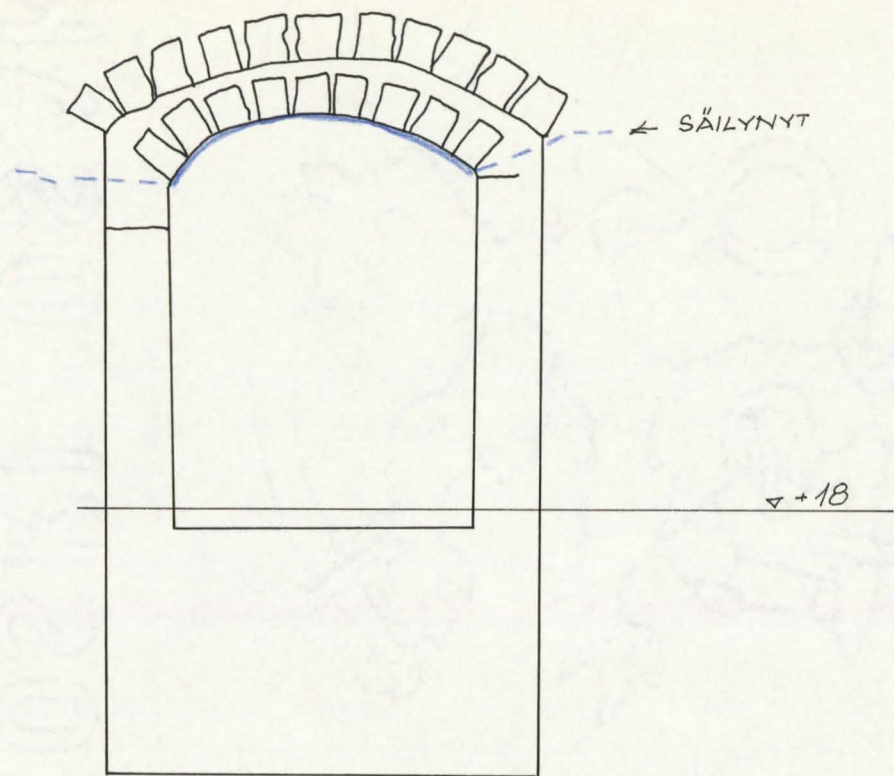
Piirros I Kaaressa oli $1/2$ tiilen porrastus n. 50 cm sisäseinän pinnasta ja kaari oli pahasti vaurioitunut. Murtoaukkoa ympäröivät seinäpinnat olivat myös vaurioituneet, sekä ulko- että sisäpinnoissa. Seiniä oli paikattu todennäköisesti 1800-luvulla lappeellaan olevilla tiilillä, joita nyt osa poistettiin. Ikkunan ympäristössä olevat alkuperäisenä säilyneet osat piirrettiin mittakaavaan 1:20.

Seinän täytemuurauksessa oli näkyvissä joitakin vaakasuoria työsaumoja.

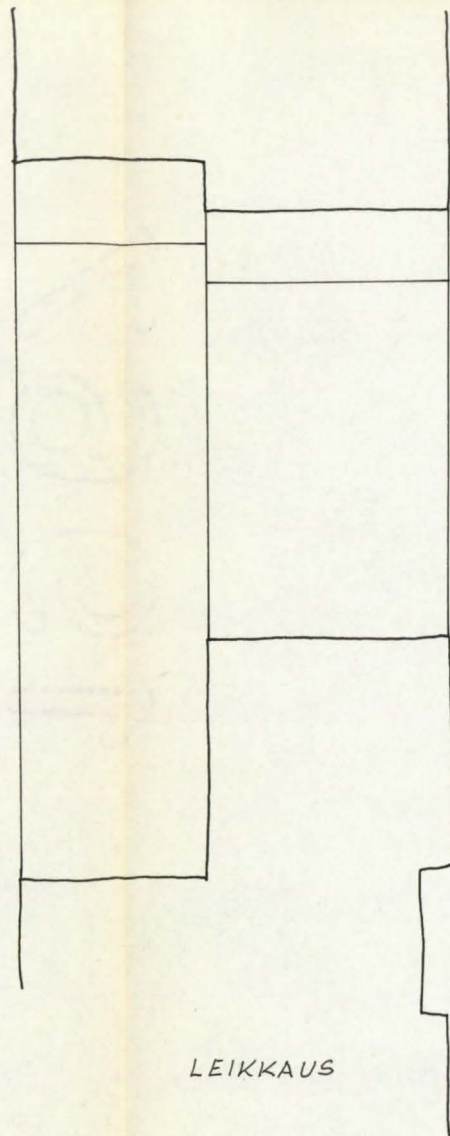
Piirros II Muodoltaan ja mitoitukseltaan ikkuna-aukko on ollut luultavasti samanlainen kuin huoneen 50 muut aukot. Samaa ampuma-aukkotyyppiä esiintyy muualakin linnan puolustuskerroksessa. Hieman lattiatason yläpuolelta nousee komero, n. 2 m korkea, 1 m leveä ja 0,5 m syvä, jonka yläosassa n. 1 m korkea segmenttikaarinen aukko. Kaaressa on ollut $1/2$ tiilen porrastus. (ks. piirros I).

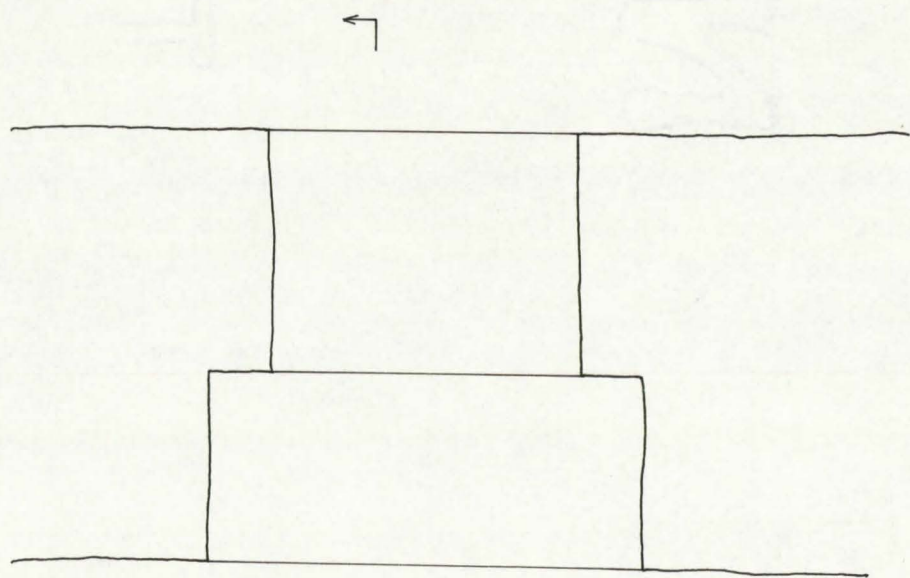
PIIRROS I
 HUONE 50
 LOUNAISSEINÄN IKKUNA
 1968 R. KNAPAS

LATTIA +17
 SISÄLTÄ

LEIKKAUS

POHJA 1:20

PIIRROS II
 HUONE 50
 LOUNAISSEINÄN IKKUNA
 TODENNÄKÖINEN REKONSTRUKTIO
 19.9.1960 R. KNAPAS

SAKEMHTIO

30N

30N

2

H U O N E 51

Lounaisseinän oviaukko

Rainer Knapas

toukokuu 1968

Huone 51

Oviaukko pohjoistornin lounaisseinässä.

Piirros I Huoneen 51 länsinurkassa sijaitsevan oviaukon ympäriltä oli purettu korjausmuuraukset vankila-ajalta. Alkuperäisestä oli säilynyt molemmista pieleistä n. 3 varvia ehjää muurausta (1/2 tiilen paksuista). Lisäksi oli selvästi todettavissa alkuperäinen kynnystaso sekä holvikaaren alkamispiste luoteisessa pielessä. Kaaren muoto on mahdollisesti ollut segmenttikaari. Pielien tiilimuuraus oli tehty etupäässä juoksutiilistä, melko irrallaan takana olevasta seinämuurauksesta.

Piirros II Seinän paksuus oli tällä kohdalla n. 170-175 cm. Aukon pielimuuraus ei ulottunut ulkopintaan (nyk. ullakolle) asti, vaan päättyi n. 30-40 cm siitä. Ulkoseinää lähinnä oleva osa näytti murretulta, seinän täytemuuraus oli tällä kohdalla ollut tasoitettu laastilla. Ulkopinnan tiiliä oli myös katkaistu. Mahdollista on, että oviaukossa on ollut askelma (3 tiilivarvin korkuinen?), jota myöhemmin olisi hävitetty ja kynnyksen kautta tasoitettu. Säilyneistä tiilipielistä käy mahdollisesti ilmi, että k.o. kynnyksen tai kavennuksen sijainnut n. 118-120 cm huoneen 51 seinästä.

Piirros III Tällä kohdalla oli pielissä katkaistuja sidetiiliä, mikä viittaa jonkinlaiseen poikittaiseen muuraukseen, todennäköisesti korkeahkoon askelmaan, Piirros IV mikäli aukko ylipäänsä on ollut ovi.

Aukko on myös sijoitettu ja mitoitettu siten, ettei näytä todennäköiseltä, että se olisi ollut säilytyskomero seinässä tai alas lattiatasoon vedetty ikkunakomero.

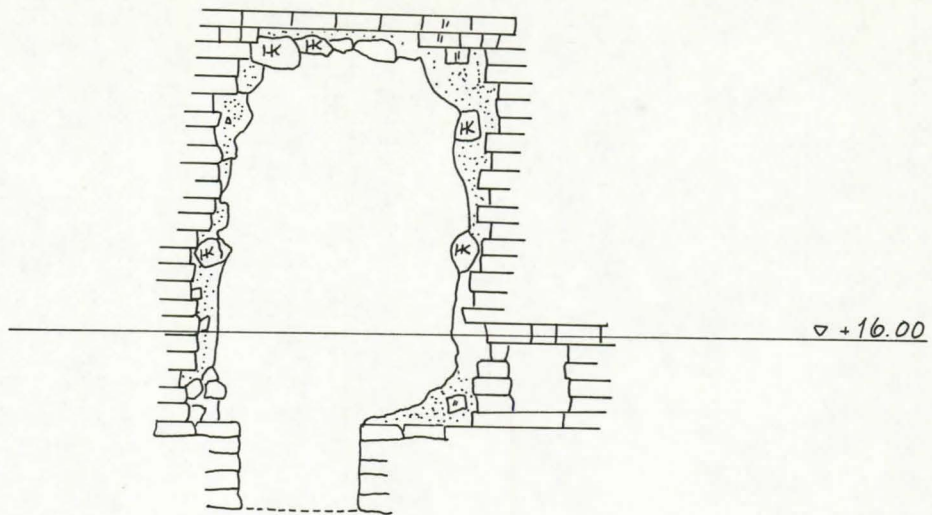
Aukko kapenee pohjatasossa hieman ulospäin: 79-75 cm (sisälev.)

Korkeus laastilla tasoitetusta pohjatasosta holvin alkamiskohtaan on n. 180 cm. Vaikka aukon pohjassa olisi ollut korkea askelma, se olisi edelleen ollut sopivasti "miehenmentävä", varsinkin jos holvissa on ollut vas-

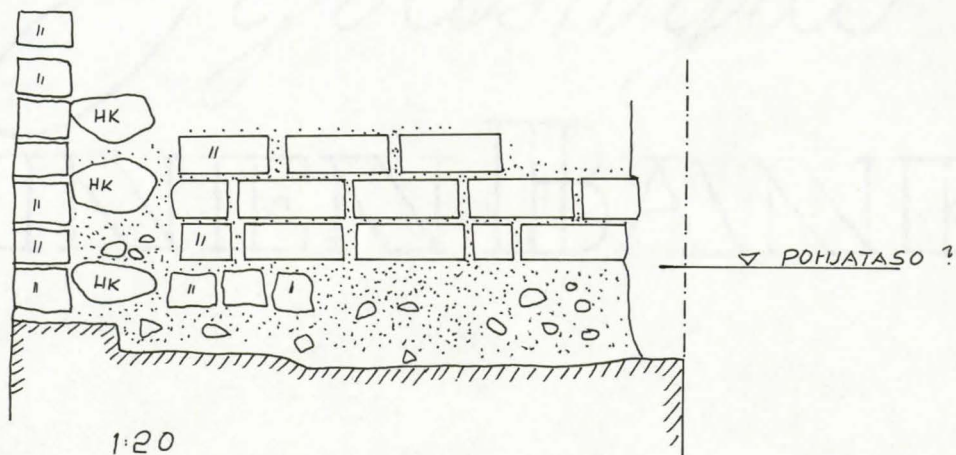
taava porrastus.

Ullakonpuolen seinän tarkkaa tutkimista vaikeuttaa paksu välipohja, joka peittää seinän juuri oviaukon ulostulokohdalla.

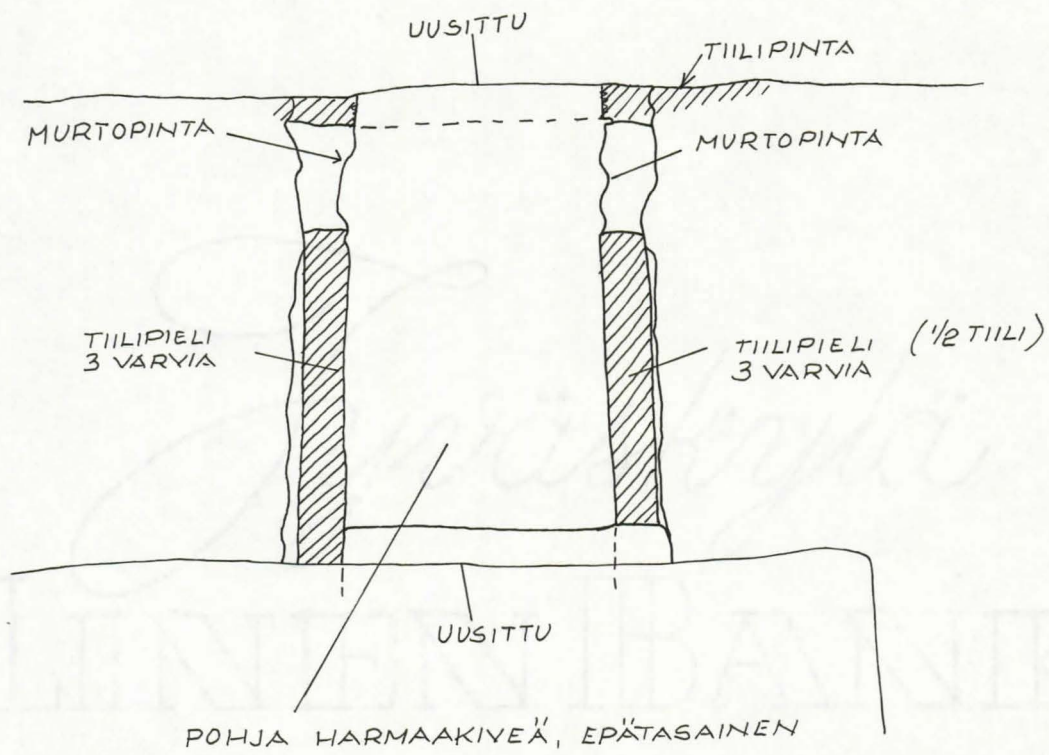

1:50 KATS. KOILLISEEN

1:20
KATS. LUOTEeseen

PIIRROS I
HUONE 51
LOUNAISSEINÄ
16.5.1968 R.KNAPAS

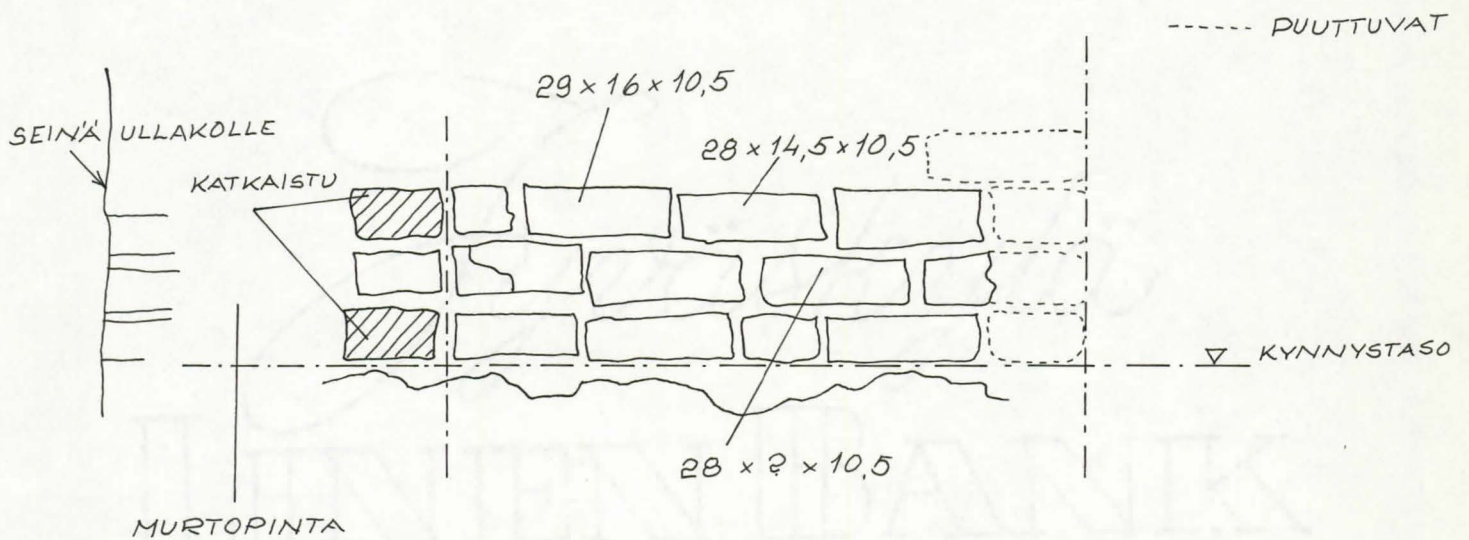

PIIRROS II

HUONE 51

LOUNAISSEINÄN OYIAUKKO

1968 R. KNAPAS

PIIRROS III

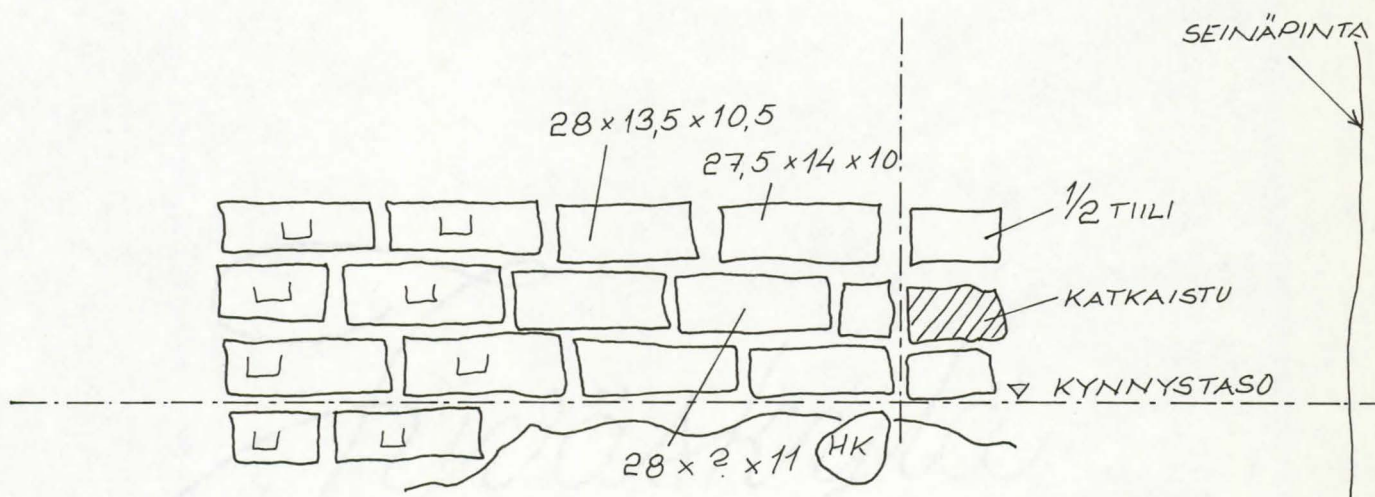
HUONE 51

LOUNAISSEINÄN OVIAUKKO

LUOTEISPIELI, SÄILYNYT TIILI-

MUURAUS

1968 R.KNAPAS

U = UUSITTU

PIIRROS IV

HUONE 51

LOUNAISSEINÄN OVIAUKKO

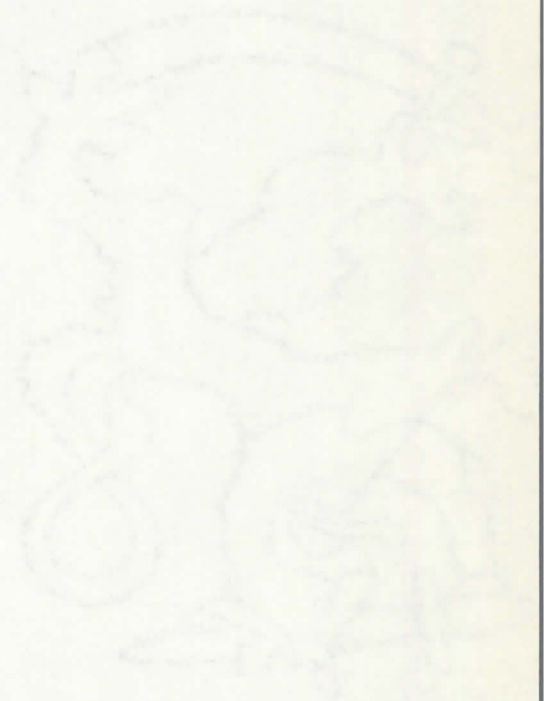
KAAKKOISPIELEN SÄILYNEET

OSAT

1968 R. KNAPAS

© 1967 M. J. S. O. 127

304

1967

LEBÄNKOSKI

H U O N E 51

Luoteisseinä

MöS

Helmi-huhtikuu 1968

Eeva Maija Viljo

helmi-huhti- Huone 51. Luoteisseinä

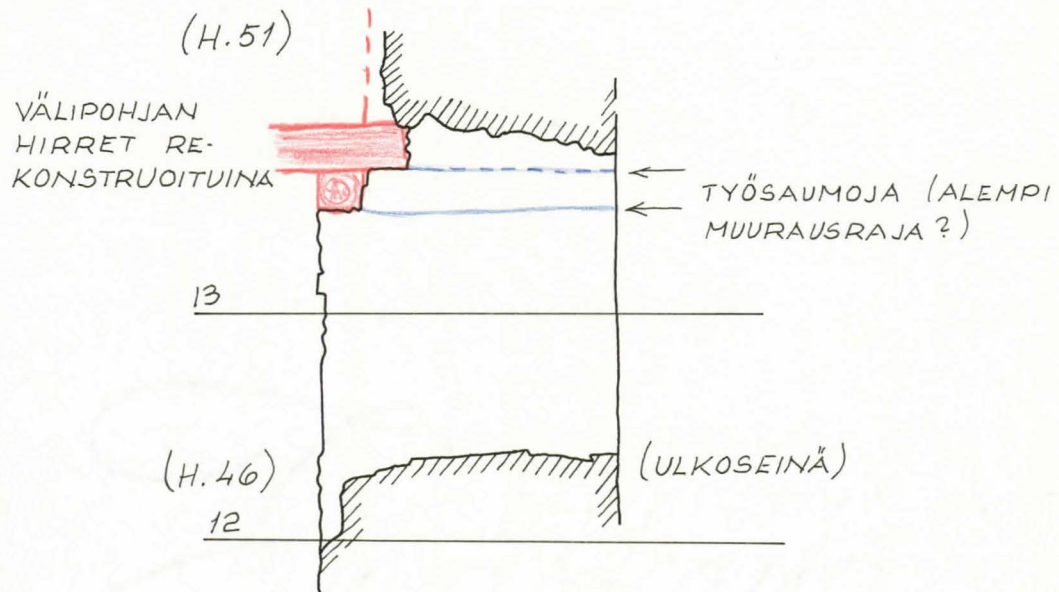
kuu 1968 Hieman tason 14 yläpuolella seinä oli porrastettu sisäänpäin. Porrastus
 Piirros I oli kahdessa tasossa. Alempi hylly oli 25-30 cm leveä. 25 cm sen yläpuo-
 lella oli toinen samanlevyinen hylly. Alemman hyllyn laastissa oli jäliä
 lounainen-koillinen suunnassa kulkeneesta parrusta, jonka päät olivat jat-
 kuneet lounais- ja koillisseiniin sisään. Varsinaiset lattiahirret, vier-
 viereen asetetut, ovat olleet luode-kaakko suuntaiset ja suunnilleen kah-
 den tiilikerroksen korkuiset. Niiden päät ovat levänneet yllä mainitun
 parrun ja ylempään komeron päällä. Molempien hyllyjen yläpinnan tasossa nä-
 kyy seinässä työsauna. Alempi oli ylempää vahvempi ja markkeeraa todennä-
 köisesti työvaiheen päättymistä.

Piirros II Suunnilleen tasolla 14.85 (alareuna) sijaitsi neljä läpi seinän menevää
 parrunkoloa, joiden laet olivat porrastetusti valeholvatut. Niiden korke-
 us vaihteli noin 35- 50 cm, leveydet 35-45 cm. Lounaisin sijaitsi vajaan
 10 cm lounaisseinästä, koillisin n. 50 cm koillisseinästä. Kolojen välit
 vaihtelivat 90-190 cm. Ne ovat todennäköisesti kannattaneet ulkoista puo-
 lustuskäytävää.

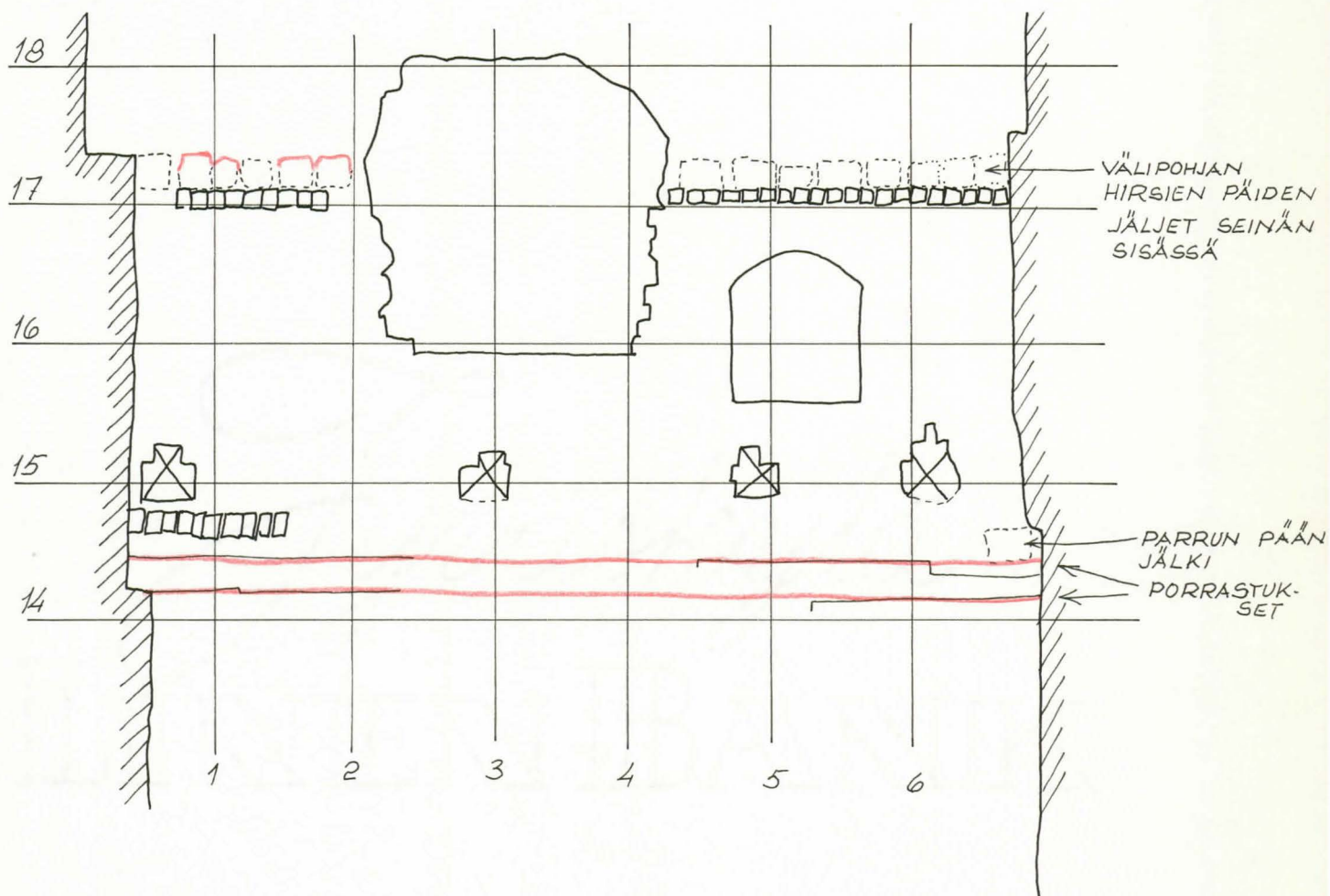
Piirros II Tasolla 14.60 oli länsinurkasta noin 1.10 m verran kyljittäistä päätiili-
 kerrosta.

Piirros II Luoteisseinässä oli tasojen 16 ja 18 välissä sijainnut vankila-aikainen
 ikkuna, jonka muuraus purettiin. Aukko sijaitsi näin ollen osittain huo-
 neen 53 puolella. Syntyneen muurinaukon sivujen leikkauksessa näkyi tason

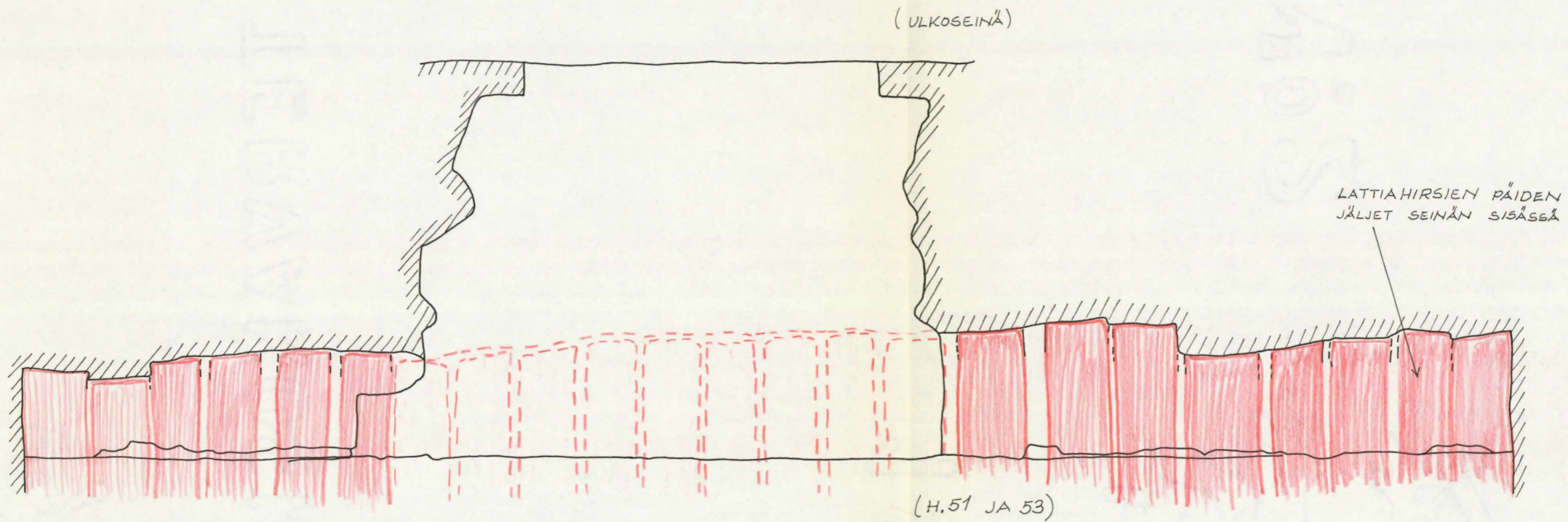
Piirroksat 17 yläpuolella välipohjan rakenne. Tasolla 17 oli yli seinän kulkeva kyl-
 II - IV jittäinen päätiilikerros, jonka yläpuolella sijaitsevan hyllyn päällä vä-
 lipohjan luode-kaakko suuntaiset vierekkäiset hirret ovat levänneet. Hir-
 sien päät ovat menneet noin 35-60 cm seinän sisään. Niiden korkeus on ol-
 lut suunnilleen 2 tiilikerrosta.

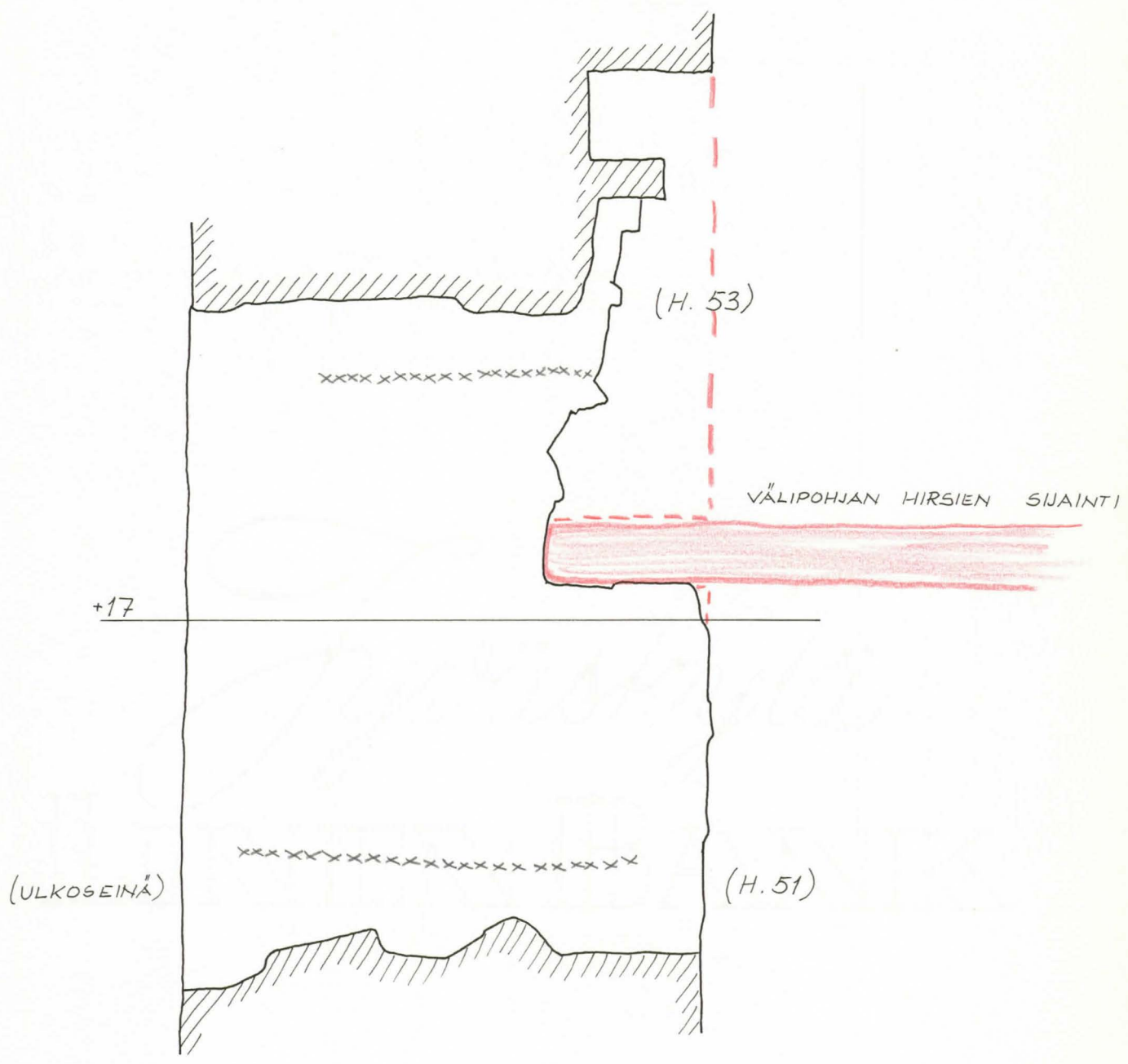
PIIRROS I
 HUONE 46
 LUOTEISSEINÄN AUKKO
 LOUNAASEEN
 1:50
 EMV/1968

PIIRROS II
 HUONE 51
 LUOTEISSEINÄ PARRUNKOLOINEEN
 1:50
 EMY/1968

PIIRROS III
HUONE 51
LUOTEISSEINÄN AUKON POHJA
1:20
EMV/1968

PIIRROS IV
 HUONE 51
 LUOTEISSEINÄN AUKKO
 KOILLISEEN
 1:20
 EMV/1968

OSKI OSAREYHMO

Niē

1967

H U O N E 51

Koillisseinä

Rainer Knapas

toukokuu 1968

Huone 51

Pohjoistornin koillisseinän ikkuna ja ikkunakomero

13.5.1968, Rainer Knapas

Kaikki muuraus, joka liittyi ikkunan vankila-aikaiseen suurentamiseen purettiin. Uudemman, puretun muurauksen rajat ovat näkyvissä seinäpiirustuksissa (1:50). Alkuperäisestä ikkunasta oli jäljellä luoteinen pieli ja ikkunakomeron luoteisosaa. Säilyneistä osista oli melko helppo todeta ikkunan ja ikkunakomeron alkuperäinen muoto, ainakin pääpiirteittäin.

Piirros I Ikkunasta oli säilynyt komeron koillinen pieli, komeron takaseinää, varsinaisen ikkunapielen suora osa sekä komeron holvista kuuden 1/2 kiven levyinen osa. (ks. Limityspiirustus 1 : 20). Ikkunakomeron laastilla tasoitettu pohja oli osittain säilynyt, samoin nähtävästi aukon alkuperäinen alareuna seinän ulkopinnassa.

Ulkoseinän tiililimityksestä voisi vielä tehdä sen johtopäätöksen, että ikkunan kaari ei ole ulottunut läpi seinän, vaan uloinna on ollut suorakulmaisista, vaakasuorista seinätiilistä muodostettu hammasporrastus. Samanlainen porrastus on ollut myös ikkunassa joka sijaitsee suoraan alapuolella.

Ikkunan kaaresta, samoin kuin oikeasta pielestä ei ollut mitään jäljellä. Muuratun aukon pohjalaastissa ei myöskään näkynyt jälkiä ikkunakomeron lounaisen pielen paikasta. Luultavaa on, että ikkuna on ollut jokseenkin symmetrinen.

Ikkunakomeron kaakkoisen pielen ja viereisen holvatun seinäkomeron väliin jää noin kahden tiilimitan levyinen seinäosa, n. 70 cm.

Piirros II Valoaukon leveys ei ole täysin varmasti määriteltävissä, ulkoseinän liittymyksestä päätellen se olisi n. 54 cm. Valoaukon suoran pieliosan korkeus on n. 83 cm (säilyneen vasemman pielen mukaan).

Ikkunakomeroa kattava segmenttikaari voidaan konstruoida säilyneen osan jatkeena. (ks. limityspiirustus 1:20)

Säilyneissä osissa tiilien peitteenä oli ohut kerros harmahtavaa murenevaa laastia, tämän alla on ohut kellertävä slammaus.

Limitystavasta ja tiilimitoista, katso limityspiirustus 1:20.

Saumot ovat tasasaumoja, 1,5 - 2 cm leveitä, komeron holvissa on epätasaisempi saumaus. Seinän täytemuurauksessa esiintyy tavanomaisia työsauvoja.

Valoaukon kohdalla pohjan laastitasoitus on ollut melko paksu, ehkä 3-4 cm. Tästä ei ollut mitään jäljellä, mutta tämä voidaan päätellä komeron alkuperäisestä pohjatasosta sekä vasemman pielen laastijäljistä.

Eri laastit ikkunakomeron pohjassa ovat vaikeasti rajattavissa.

Huone 51

koillisseinä

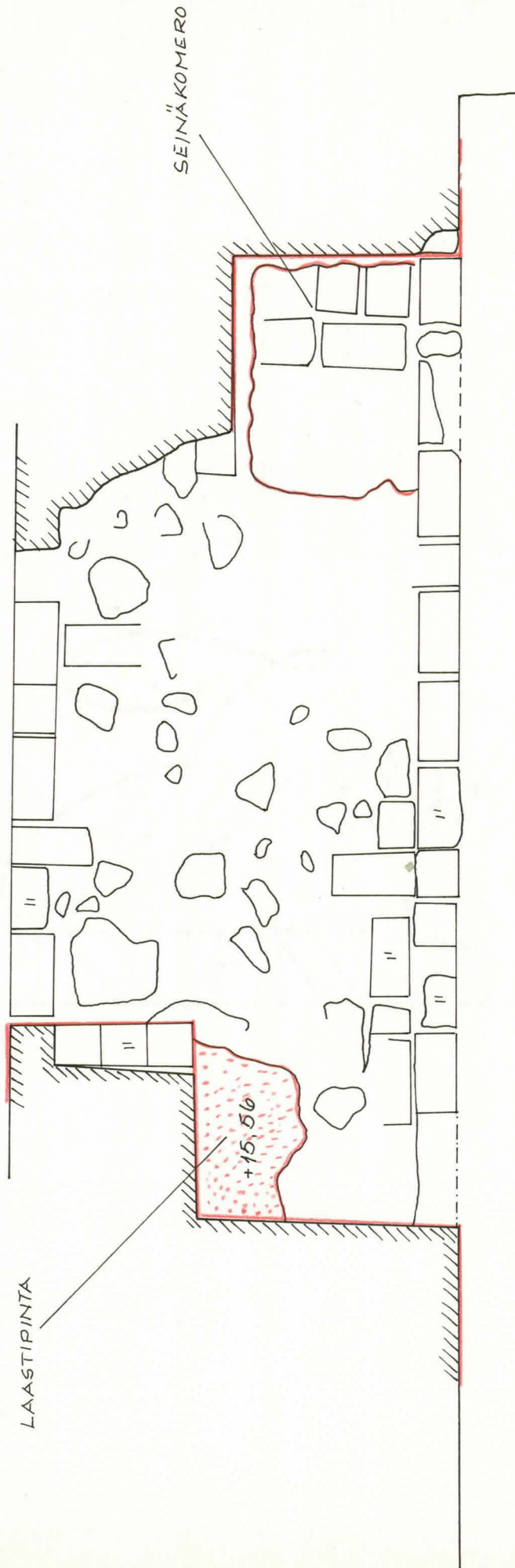
Piirros III Koillisseinässä olevan ikkunan ympäristöstä, n. tasossa +17.00 (ks. seinäpiirustus 1:50) löytyi kaksi parrunkoloa n. 25 x 20 cm, 36 cm syvät. Niiden kohdalla seinässä oli varvi syrjällään olevia sidetiiliä.

Parrunkoloja on nähtävästi ollut yhteensä kolme, keskimmäinen on purettu ikkunamuutosten yhteydessä. Vastapäisessä seinässä on taas säilynyt ainoastaan tämä keskimmäinen kolo.

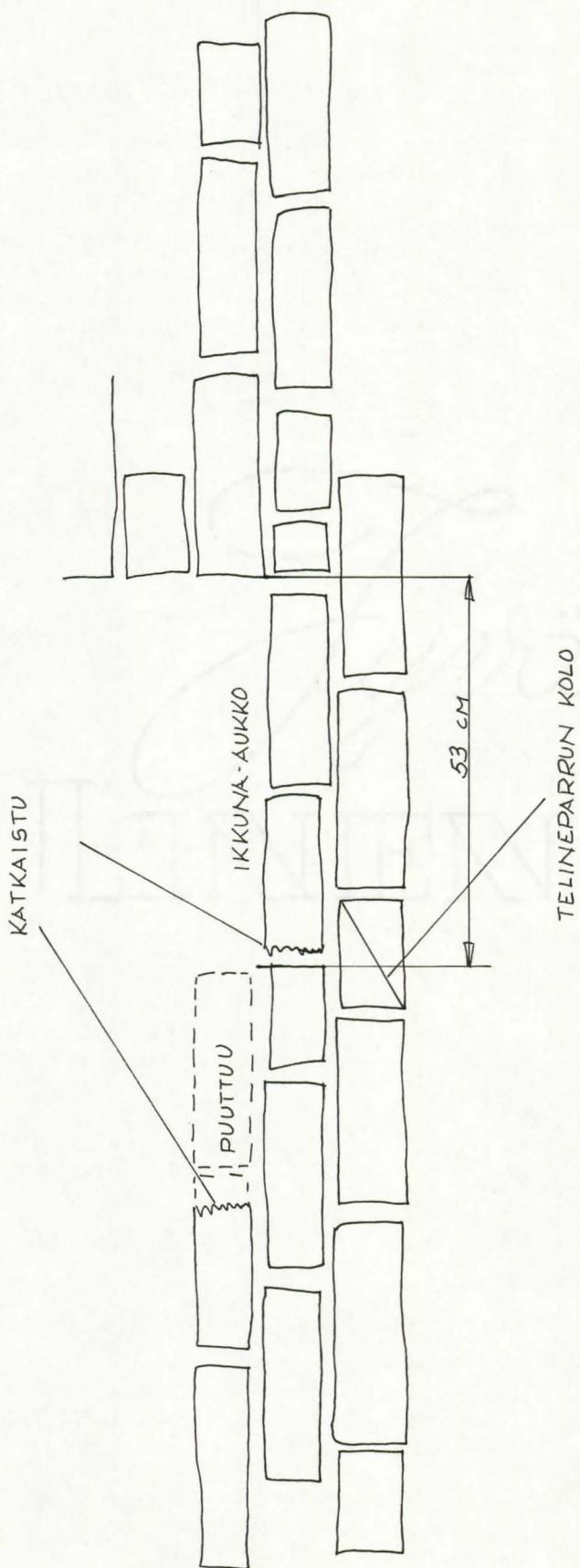
Koillis-luoteissuunnassa menevät parrut ovat kannattaneet luoteis-kaakkoissuunnassa olevia varsinaisia lattiaparruja (välipohja huoneiden 51 ja 53 välillä).

Syyskylä

LIINEN BANK

PIIRROS I
 HUONE 51
 KOILLISSEINÄ
 POHJA TASOSSA +16.00
 1:20
 1968 R. KNAPAS

PIIRROS II

HUONE 51

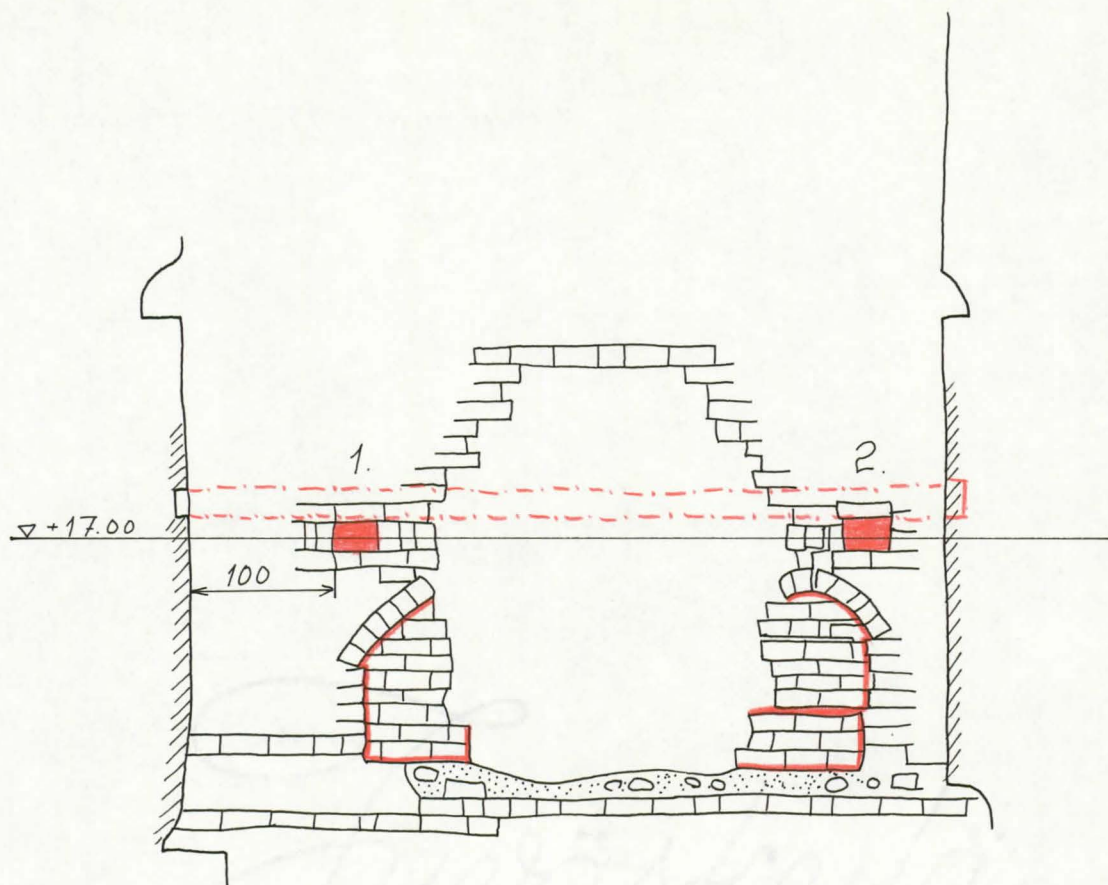
KOILLISSEINÄN IKKUNA

ULKOSEINÄN LIMITYS IKKUNA-

AUKON ALAREUNAN KOHDALLA

N. 1:10

1968 R. KNAPAS

1. 36 CM SYVÄ
100 CM SEINÄSTÄ
2. 36 CM SYVÄ
37 CM SEINÄSTÄ

UMPEENMUURAUS SAVILAASTILLA

PIIRROS III
HUONE 51
KOILLISSEINÄ
PARRUNKOLOT
1:50
1968 R.KNAPAS

02

Nº2

100

TR 3/4

H U O N E 51 a

Rainer Knapas
touko-kesäkuu 1968

Huone 51 a

Oviaukot: alapäässä; huoneeseen 51, täysin rikottu, rekonstruoitu todennäköiseen muotoon (segmenttikaari, $\frac{1}{2}$ tiili).

Piirros II Yläpäässä; huoneeseen 53, pielet osittain säilyneet, portaikon puolella tiilissä viistetyt kulmat. Kaari ja osa ympäröivästä muurauksesta 1800-luvulta.

Porraskelmat: tiilestä, laudoilla päällystetyt, n. 25 cm korkeat. Lautoja varten lovet seinissä, joissa hiiltä ja puun jätteitä.

Portaikko nykyisessä muodossaan on todennäköisesti peräisin samasta rakennusvaiheesta, selviä muuraussaumoja ja -rajoja ei ollut. Muurintäytteessä joitakin epämääräisiä työsaumoja.

Portaikko 51 a käsittää suoran porrassyöksyn, holvattu tynnyriholvilla, alapäässä lepotaso oviaukolla ja kahdella ikkunalla, yläpäässä lepotaso oviaukolla ja yhdellä ikkunalla.

Piirustukset: 22.13/525 leikkauksia ja pohja portaikon alapäästä, 1:20
 /526 pitkittäisleikkaus koko portaikosta, 1:50
 /527 yläpään pohja, 1:20

22.21/739 rekonstruktiopiirustus (A.Nieminen), alapäästä

Yksityiskohtien tasoluvut ja mitoitus käyvät ilmi mittauspiirustuksista.

Todennäköinen rekonstruointi portaikon alapäästä piirustuksessa 22.21/739, kaakkoisikkunaa lukuunottamatta. Piirustukseen merkitty pisteviivalla vanhemman ja v.1968 tehdyn muurauksen rajat.

Tiilimitat: ks. piirustukset 1:20.

Saumaus: epämääräinen, paikattu tasasauma.

Rappaus: jäännöksiä, ei ehjiä pintoja.

Holvi: 51 a on holvattu porrastetulla tynnyriholvilla, osittain päällystetty betonilla, jota ei v.1968 elok.mennessä purettu.

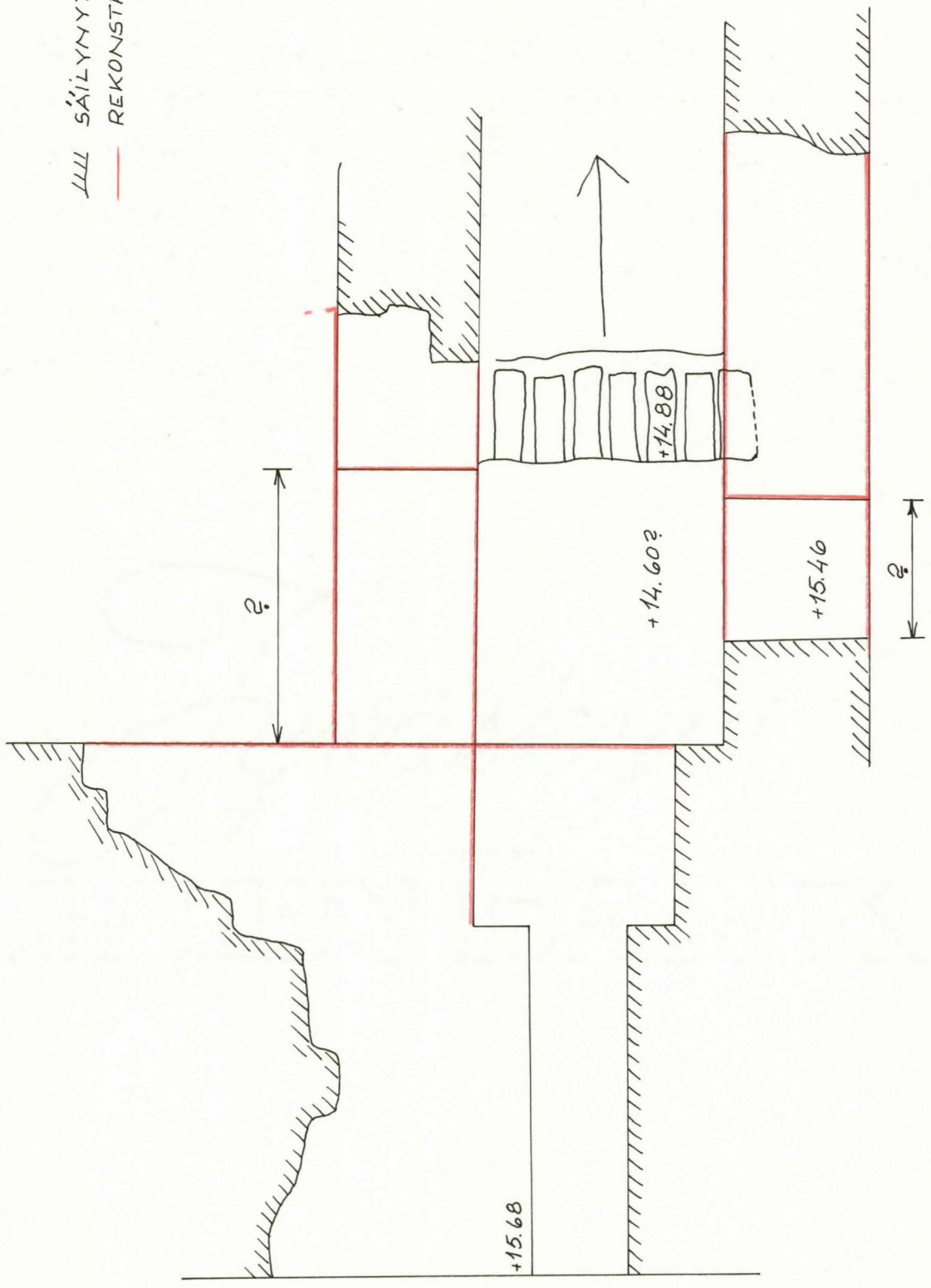

Kaaret: ovi- ja ikkuna-aukoissa $\frac{1}{2}$ tiilen kaaria, paitsi lounaisikkunassa, jossa suorattiilikate.

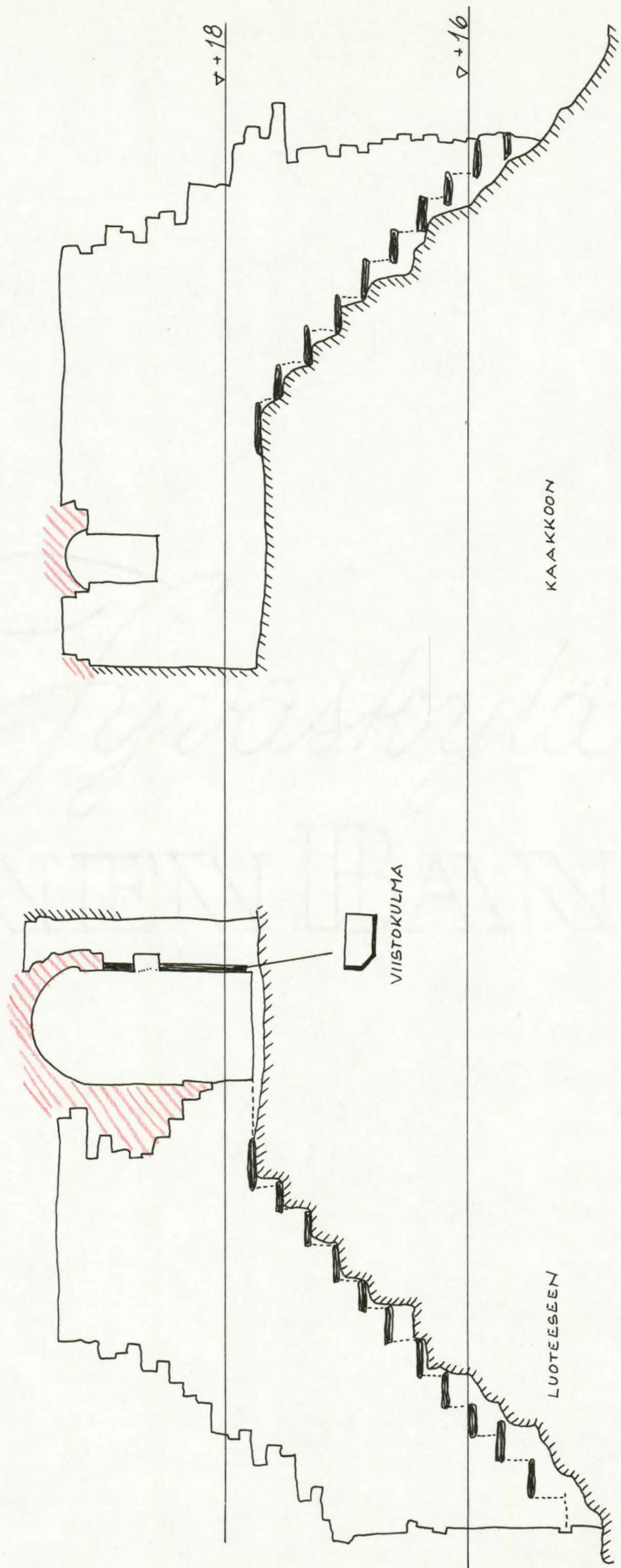
- Piirros I Ikkuna-aukot: Alapäässä; 2 kpl, 1 kaakkoon, josta säilynyt lounainen pieli ja kaaren kanta, pohja n. + 15.46, lev. 40-50 cm, kaaren kanta n. +16.25. Kaaresta 1 tiili jäljellä. Ikkunan tilalle muurattiin ullakolle johtava ovi. 2 lounaaseen, josta säilynyt kaakkoinen pieli. Pohja n. + 15.65, lev. n. 20 cm, suorat pielet, kate n. +16.48. Ikkunaa oli sekundaaristi levennetty luoteeseen päin n. 60 cm levyiseksi, tästä pielestä oli 3 tiiltä jäljellä.
- Piirros III Yläpäässä; 1 kpl, kaakkoon, uusitulla kaarella, mitoitus kuten alapään luoteisikkunassa.

Pyöräskylä
LINNEN BANK

III SÄILYNYT
 — REKONSTRUOITU

PIIRROS I
 PORTAAT 51a
 LEIKKAUSTASO +16.06
 POHJA 1:20
 1968 R.KNAPAS

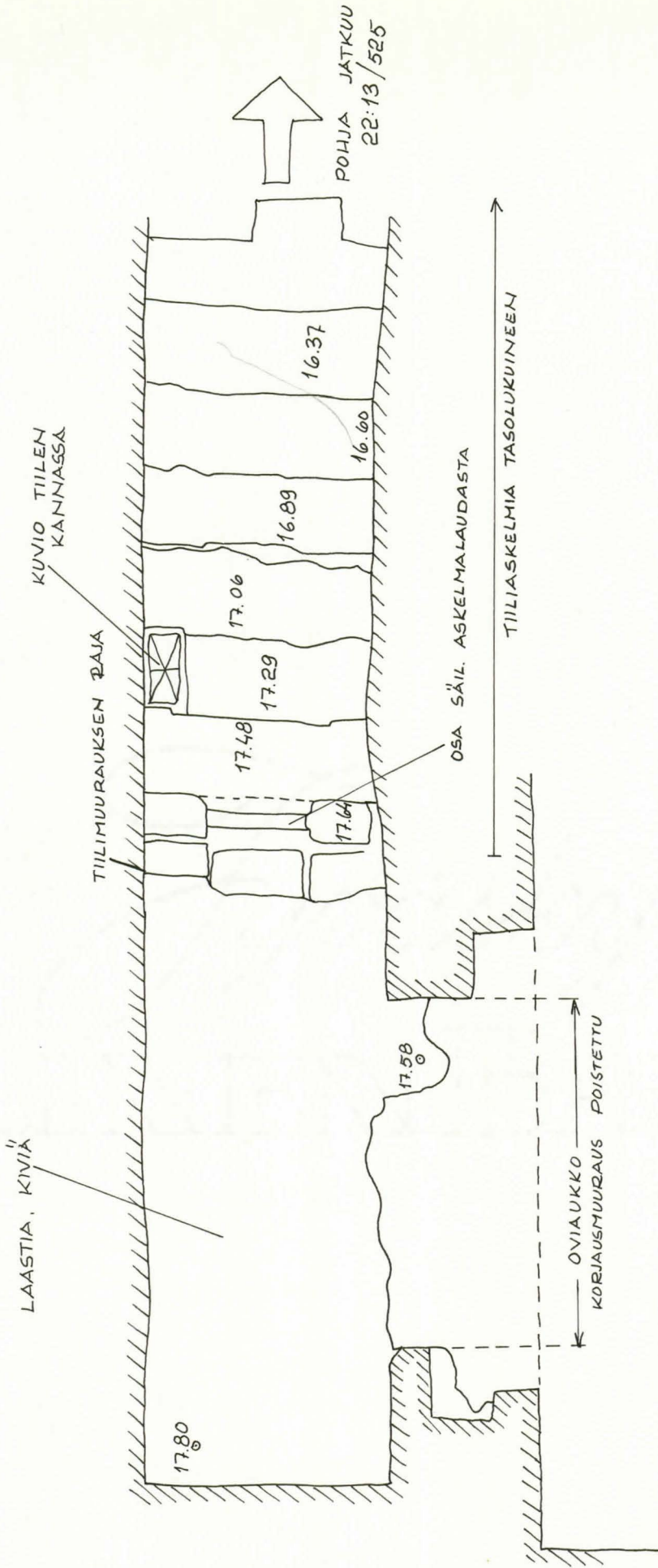
- UURRE SEINISSÄ ASKELMALAUTAA VARTEN
- - - - PORTAIDEN OLETETTU KULKU
- /// KORJAUSMUURAUSTA (MITTAUSPIIRUSTUKSEN MUKAAN)

KAAKKOON

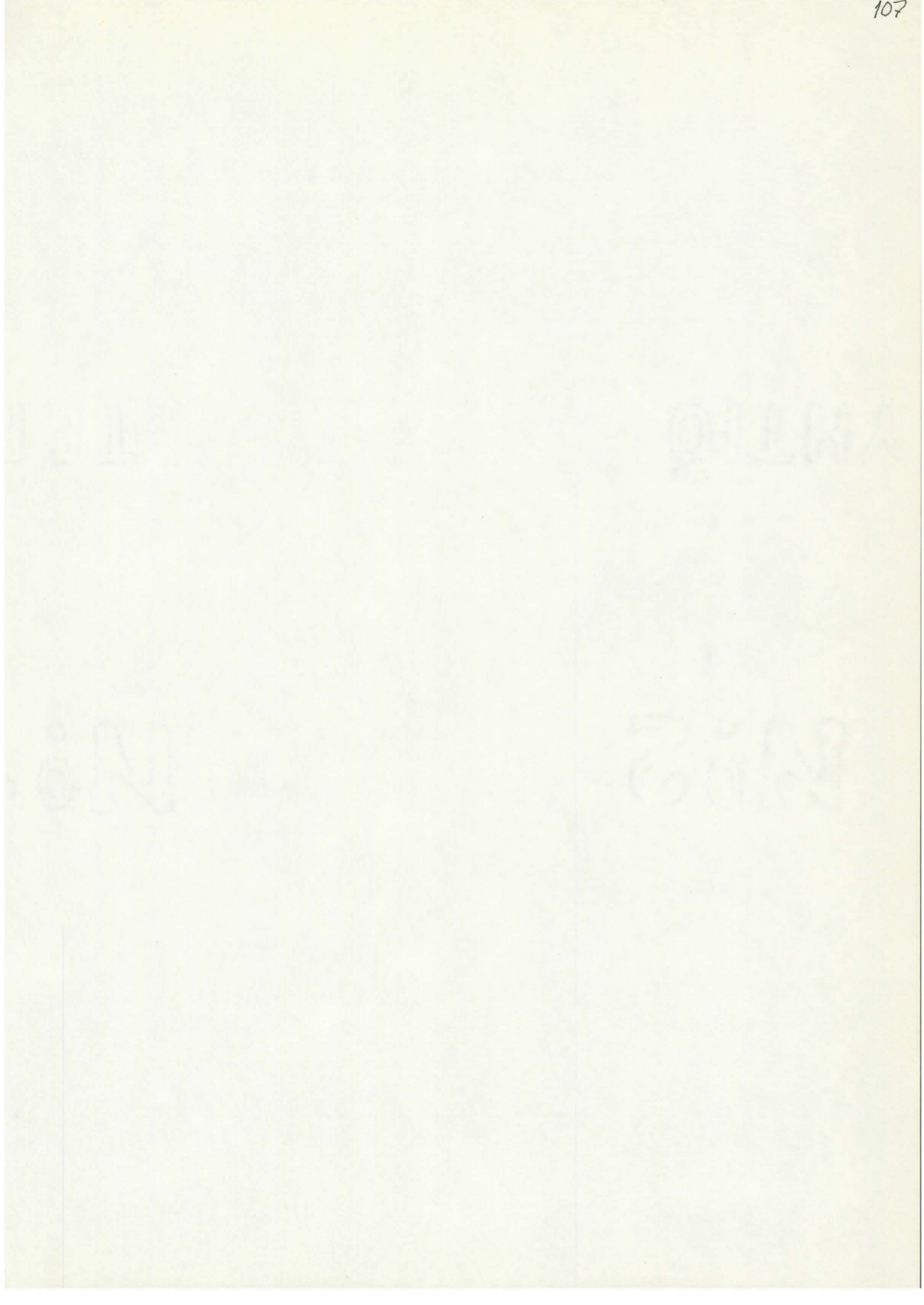
VIISTOKULMA

LUOTEeseen

PIIRROS II
 PORTAAT 51a
 1:50
 1968 P.KNAPAS

PIIRROS III
 PORTAAT 51a
 POHJA TASOSSA +17.70
 1:20
 20.8.1968 KOPIOINUT
 R.KNAPAS

K A A K K O I N E N   E S I L I N N A

Päävartiorakennuksen pohjakerros

Rainer Knapas

kesäkuu 1968

Kaakkoinen esilinna, päävartiorakennuksen pohjakerros

Toukokuussa 1968 kunnostettiin päävartiorakennuksen pohjakerroksessa ollut pannuhuone ja sen "eteishuone". Betonilattia purettiin ja sen alla oli tiililattia, melko tasainen ja ehjä, tehty vanhoista, nähtävästi keskiaikaisista tiilistä. Tiilit olivat seinätiilien kokoisia, asetettu lappeelleen ja saumattu. Niiden päälle tehtiin kesäkuussa uusi betonilattia ja pannuhuoneeseen muurattiin uudet tiiliseinät.

Jyväskylä
LINNENBANK

K A A K K O I N E N E S I L I N N A N P I H A

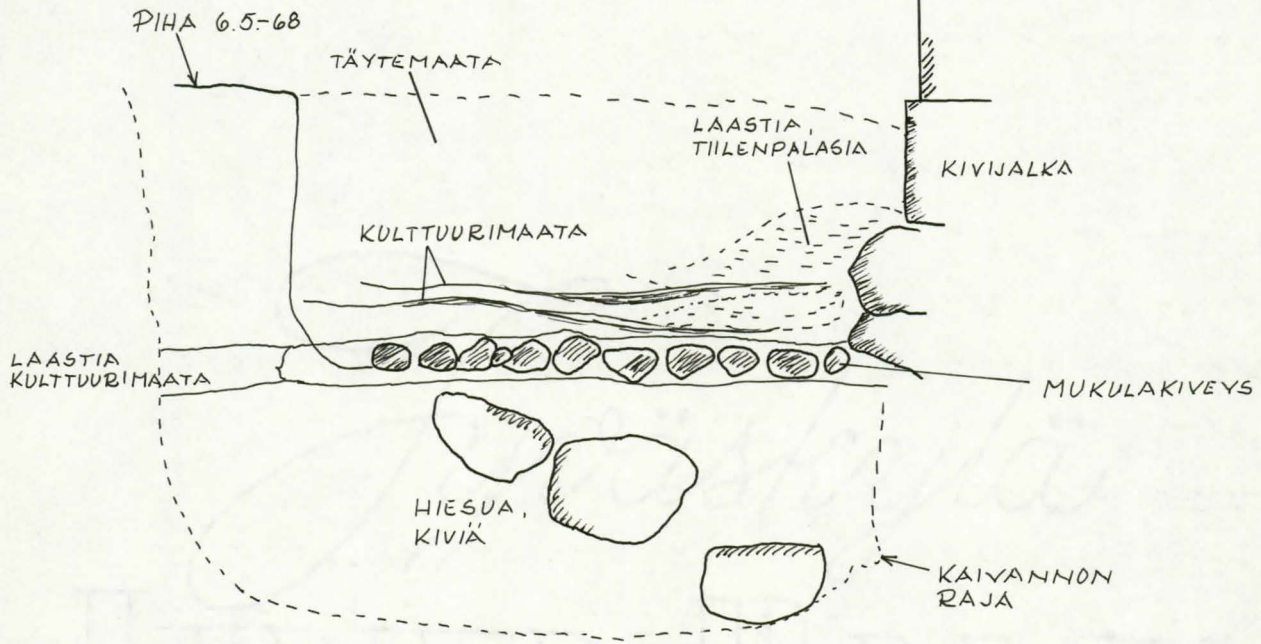
Kaivaus päävartiorakennuksen luoteisseinustalla

Rainer Knapas

toukokuu 1968

Kaakkoinen esilinnan piha, kaivaus päävartiorakennuksen luoteisseinustalla.
Toukokuu 1968, Rainer Knapas

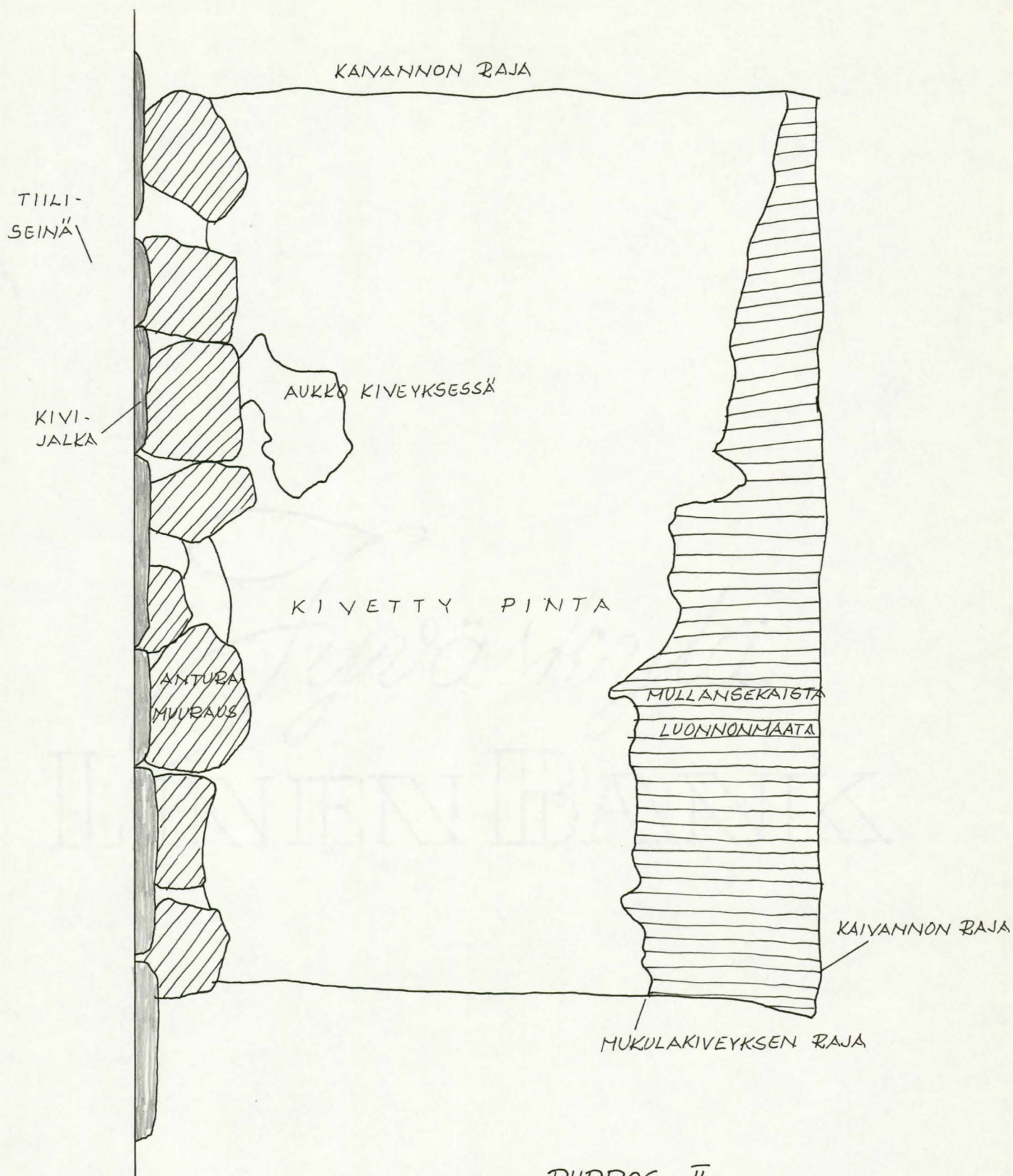
- Piirros II Kaivaus öljysäiliön upottamista varten aloitettiin 6.5.1968. Poistettu maa oli pääasiassa täytemaata, hiekan ja hiesunsekaista multamaata, jossa ei ollut selviä kerrostumia. Seassa oli tiilen- ja laastinpalasia, etenkin
- Piirros III päävartiorakennuksen seinän vieressä. Täytemaassa oli myös tummia kulttuumaajuovia, joissa oli eläinten luita. Maata ei seulottu, intolöytöjä ei esiintynyt.
- Pihan pinnasta n. 90-95 cm alaspäin oli mukulakiveys, melkein koko kaivannon alueella (ks piirros no I). Kivien yläpuolella oli kulttuurimaakerros, (sis. tiilenpalasia ja luita), kivien välissä oli murentunutta laastia. Kivet olivat erikokoisia, enimmäkseen pieniä, läpimitaltaan 10-15 cm. Kivetty pinta oli tasainen ja melko ehjä, sekä vietti loivasti kaakkoon.
- Päävartiorakennuksen tiiliseinä oli muurattu louhituista kivistä tehdyille kivijalalle. Kivijalan alla oli ulkoneva anturamuuraus, louhittuja kiviä ilman laastia. Antura ulottui ainakin kiveystasoon asti, mahdollisesti
- Piirros I hieman sen alapuolelle, (leikkaus ks piirros I). Mukulakiveys ei kuitenkaan näyttänyt jatkuvan anturakivien alle.
- Kiveystä oli n. 2,5 x 3,3 m kokoisella alueella.
- 7.5.1968 jatkettiin kaivausta mukulakivipinnasta alaspäin, kivet poistettiin melkein kaikki, ainoastaan seinän vierelle jäi muutama kivi alkupe-
räiselle paikalleen. Kiveyksen alla oli edelleen jonkun verran (5-10 cm) tummempaa maata. Tämän kerroksen alta alkoi kellertävä hiesuntapainen luonnonmaa. Tässä ei ollut enää kerrostumia, sen sijaan runsaasti erikokoisia kiviä.
- Kaivannosta ja mukulakiveyksestä piirrettiin pohja (1:20) sekä yksi leikkaus (1:50), Liite no 1

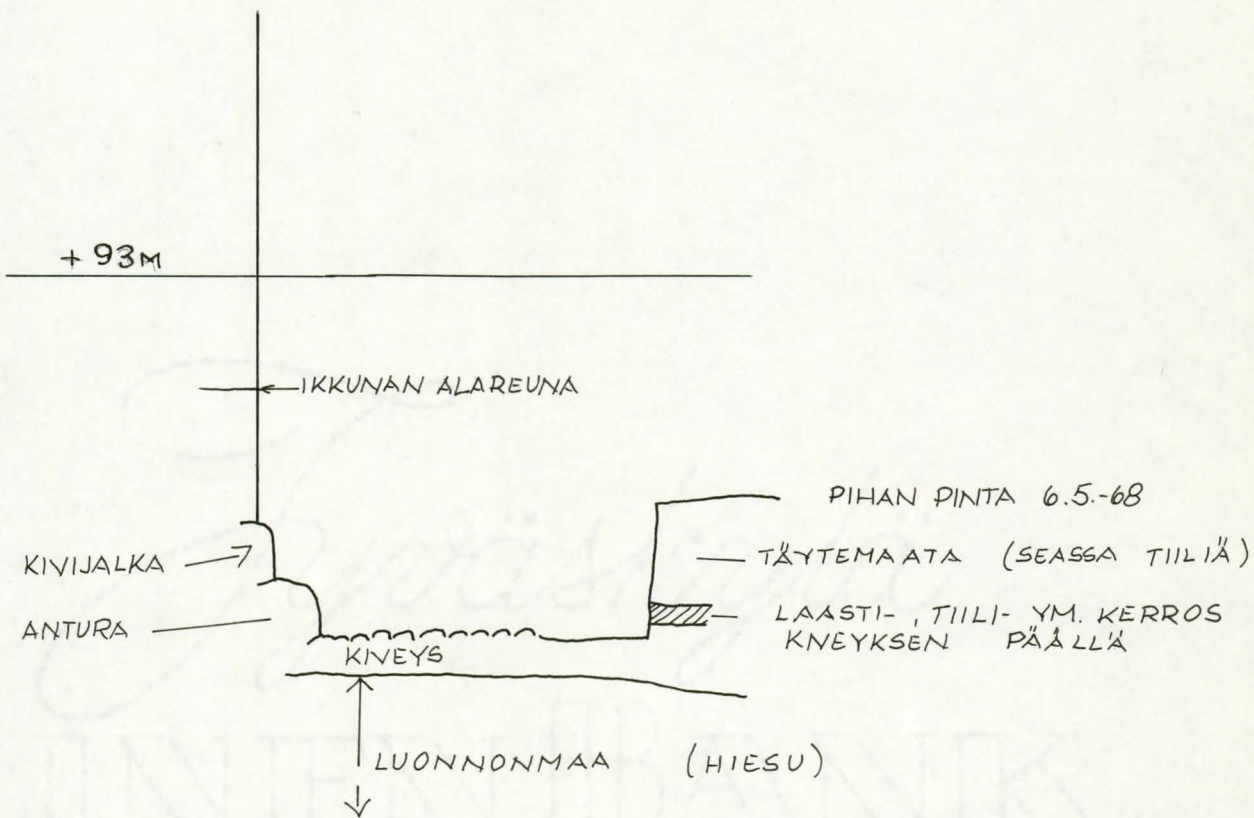
PIIRROS I

KAAKKOINEN ESILINNAN PIHA.
LUONNOS MAAKERROKSISTA
PÄÄVARTIORAK. LUOTEISSEI-
NUSTALLA. 1:20

7.5.1968 R.KNAPAS

PIIRROS II
 KAARKOINEN ESILINNAN DIHA.
 KAIVAUS PÄÄVARTIORAKENNUK-
 SEN LUOTEISSEINUSTALLA.
 POHJA 1:20
 7.5.1968 R. KNAPAS

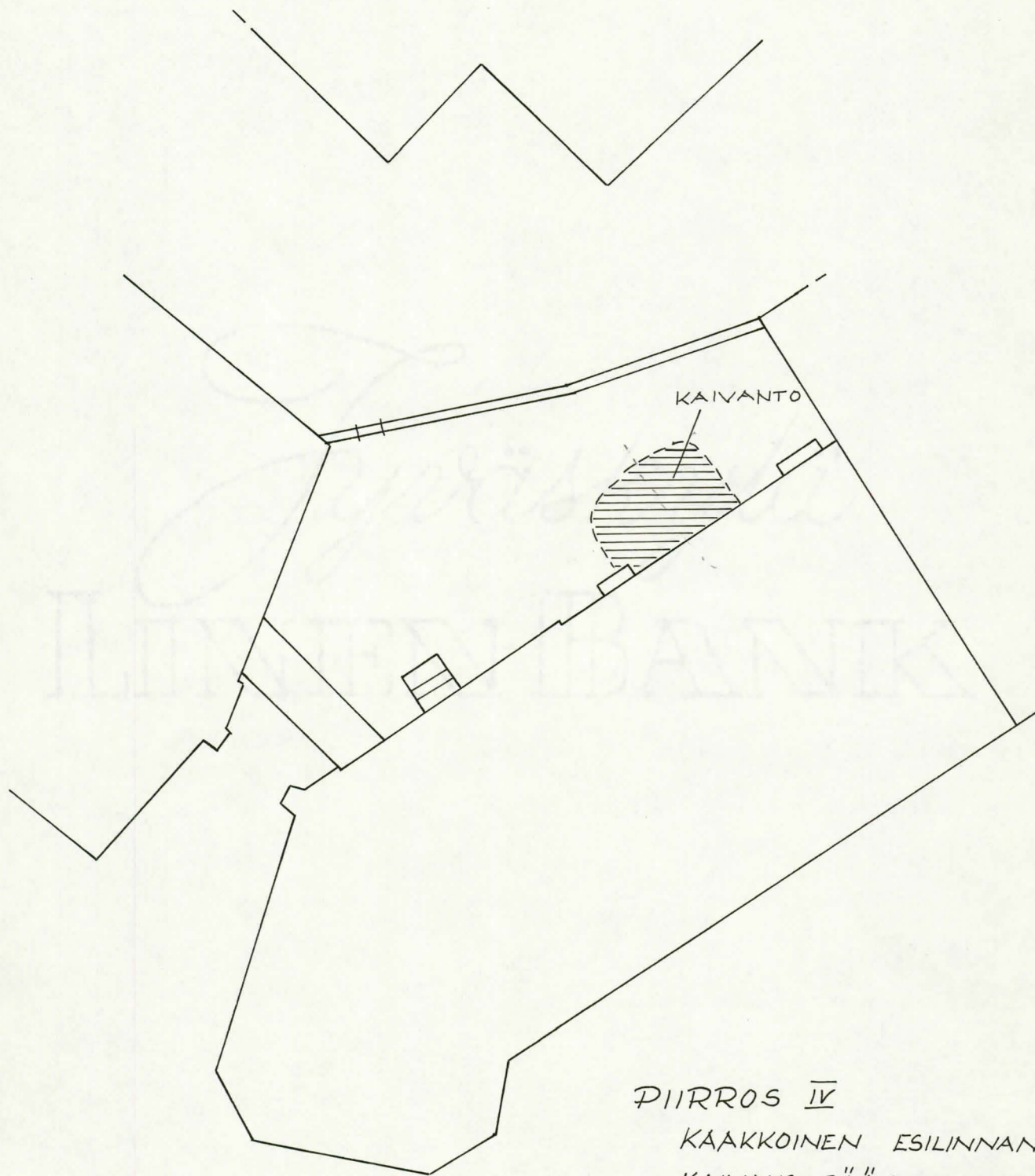

PIIRROS III

KAAKKOINEN ESILINNAN PIHA
KAINAUS PÄÄVARTIORAKENNUK-
SEN LUOTEISSEINUSTALLA

1:50

7.5.1968 R.KNAPAS

PIIRROS IV

KAAKKOINEN ESILINNAN PIHA
KAIVAUS PÄÄVARTIORAKENNUKSEN
LUOTEISSEINUSTALLA
ASEMAPIIRROS

8.5.1968 R. KNAPAS

TIILISEINÄ →

+93m.

IKKUNAN
ALAREUNA →

MAANPINTA

TIILISEINÄ ↓

LEIKKAUS A-A,
1:50

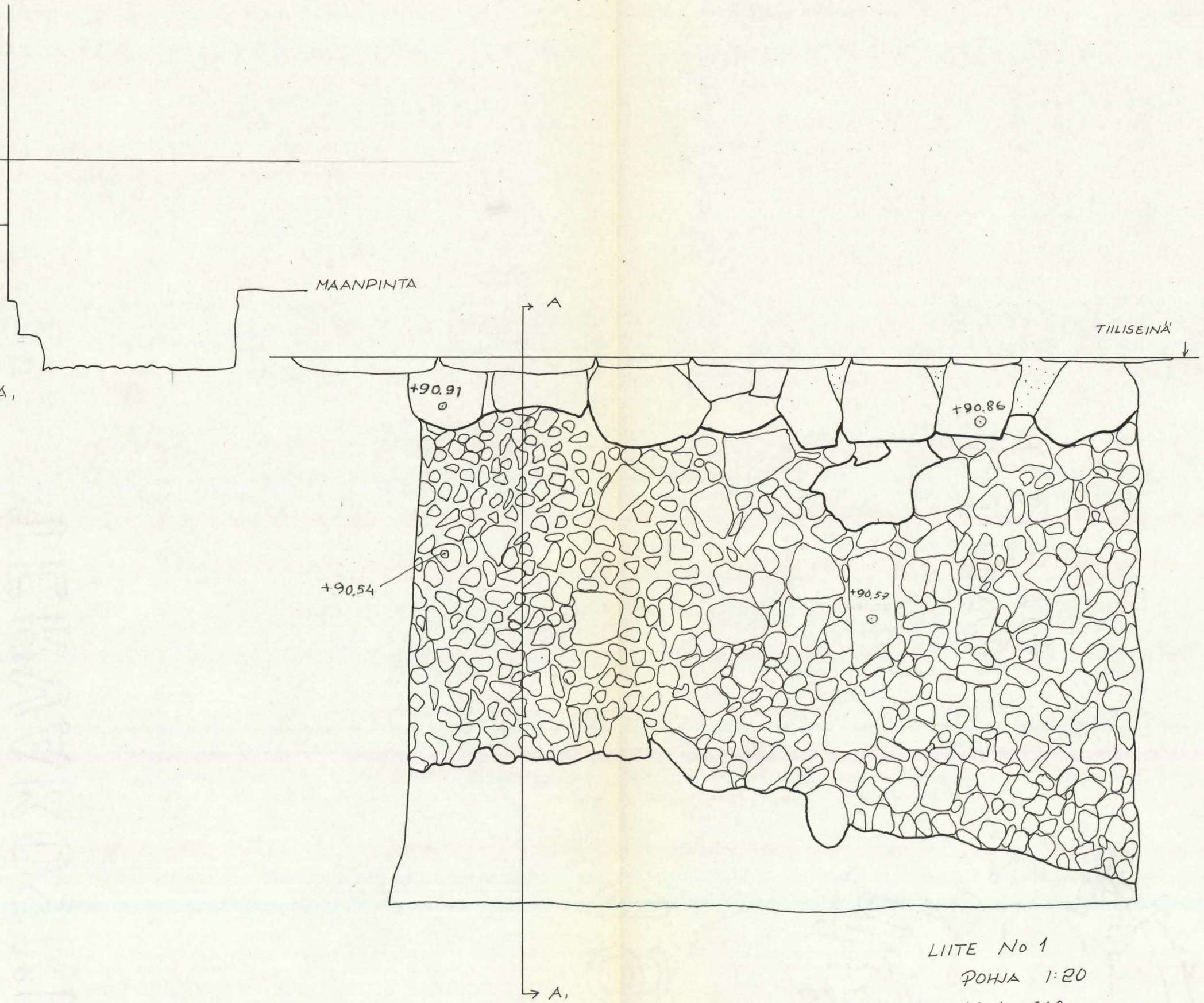
+90.91

+90.86

+90.52

→ A,

LIITE No 1
POHJA 1:20
M.N. 1968

1967

No 2

AKOSKI OSAKE YHTIO

ULKOINEN ESILINNA, POHJOISOSA

Veimärikaivaus 1968

Elokuu 1968

Rainer Knapas

elokuu Ulkoinen esilinna, pohjoisosa

1968 viemärikaivaus

Yleissuunnitelma ja eri jaksojen nimitykset: piirustus no 22.21/451
(ins.toimisto Saarto)

1968 kaivettu jakso H-I-K-L

Piirretty: asemapiirros 1:200 (viemärin kulku merkitty kartalle 22.17/101)

maaleikkauksia 1:50, jakso K-L, katsottuna koilliseen

" I-K, " pohjoiseen

" H-I, " kaakkoon

(korkeusluvut Hämeenlinnan kaupungin)

Valokuvia ei ole.

Koko alueella etupäässä täytemaakerrostumia peräisin 1800- ja 1900-luvuilta.

Kaivanto keskim. 2 m syvä (maan pinnasta 1968), n. 1 m leveä.

Kaivettu pääasiassa koneella, maata ei seulottu.

Viemäriojien kohdalle ei tavattu: limityksessä olevia tiiliä tai kiviä

laastilla muurattuja kohtia

irtolöytöjä, paitsi luita

kulttuurimaakerroksia

savea

paalutuksia, hiilikerrostumia, lahopui-

ta, tuohia tms.

Jakso H-I

1. Tie ja pihapintaa, hiekka- ja sorakerroksia

2. Tiilijuovia, 10-20 cm, laastinpalasia. Tiilet 1700-1800-luvun kokoa,
mm. uusina rikkoutuneita.

3. Hiesuvoittoinen täyte, runsaasti kiviä, halk. 10-20 cm.

Tässä kerroksessa röykkiö louhittuja kiviä, halk. n. 50 cm.

Kivissä poranjälkiä, seassa laastikokkareita. Sijainti, ks. piirustus no 22.17/103.

Ei selvästi rajoittuvaa luonnonmaata.

Jakso I-K

1. Nurmikkoa, multamaata n. 20 cm, osittain tiepintaa.

2. Täytekerroksia:

tiilijuovaista, hiesunsekaista täytettä. Keskellä jaksoa I-K notkokohta, täytetty tiilen- ja laastinpalasilla, jonka päällä multavoittoista täytettä. (ks. leikkauspiirustus no 22.17/104) ja 22.17/102) Muutama ehjä tiili, n. 29 x 14 x 9 cm, laastikokkareita, halk. n. 20 cm.

3. Luonnonmaa (+ kiviä)

kova hiesu, länteen päin kohoavana kerroksena, hieman myös hotkokohdan itäpuolella, seassa kiviä, halk. n. 1 m.

Jakso K-L

1. Nurmikkoa, multamaata, osaksi tietä, sorakerrostumia

2. Hiesuvoittoinen täyte, luultavasti ei luonnonmaata.

Seassa: pieniä kiviä, tiilenpalasia, laastia, lohkottuja kiviä, halk. n. 50 cm, vesi- ja viemäriputkia, niiden ympärillä kaivettua maata.

Leikkauspiirustus 22.17/102